ספר

בית יהודה

חלק שני

והוא חידושי איזה סוגיות מכבוד האברך כמדרשו תם וישר גדול בתורה ומע"ט מו"ה אלעזר יהודה המכו"ה אלעזר ליב ז"ל מדוואהרט.

נסדר והובא לביה"ד על ידי אבי המחבר מאיר דן ברה"י הב"מ.

בילגורייא (פלך לובלין)

בדפוס של ר' נתן נטע קראנענבערג נ"י

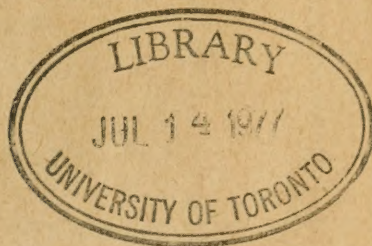
שנת עת"ר לפ"ק

СЕФЕРЪ БЕЙСЪ ІЕГУДЕ
Тип. Н. КРОНЕНБЕРГА въ г. БѢЛГОРАѢ люб. губ. 1910 г.

דבר אל הקורא

הסיבה אשר עוררני לזה להדפיס עתה הקונטרס הנוכחי מבני הרב ז"ל יען כי בי"ט אלול בשנת תרס"ט מת עלי פתאום ארוני אבי עט"ר מו"ה **חיים יצחק** הכ"מ בעיר **ווארשא**. ובעוד לבו חשב מחשבות להטיב עמי שאוכל לגמור ספריו ולהוציאם לאור עולם כאשר כתב לי במכתבו האחרון כשבוע ימים לפני מותו. והנה נשבר הלב הזה הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות לזאת אמרתי לעשות מזכרת לנשמתו בהדפסת החידושים מבני הרב ז"ל אשר הי' חביב עליו מאד. ואשר ע"י אבי הכ"מ זכיתי לזה לגדל בני לת"ת ומטעם זה הרשיתי גם לבני מו"ה **ישראל נתן** נ"י לספח איזה חידושים לקונטרס זה והפלתי תמיד שיזכני השי"ת לראות בנים ובנ"ב עוסקים בתורה ובמצות וישתבח בני לדור דורים ויתהדר בנו לעד ולעולמי עולמים:

יום **ה'** לס' במדבר ל"ט למב"י **ת'ר** לפ"ק פ"ק **דוואהרט** יצ"ו **מאיר דן ברח"י** הכ"מ:

אתחיל לכתוב כללים בש"ס ופוסקים כפי אשר בינותי בס' בעלי אסיפות רבותינו הגאונים זצוקללה"ה ולא אכתוב אשר קדמוני כ"א מה שיש אתי להעיר איזה ענינים חדשים או מה שלמדתי מתורת אאמו"ר הגאון שליט"א וארשום אותם על סדר א"ב שיהיו לזכרון בין עיני ויתקיים בי ולא ימיש וגו' :

א) **אין** ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד . הנה בדבר זה כבר האריכו האחרונים ז"ל אם הוא דאורייתא או דרבנן ועד אחרון הגדיל בזה הרב בעל דברי מרדכי ז"ל בהגהותיו לס' יאיר נתיב אות ל"ב שהביא כל דברי רבותינו האח' ז"ל בזה המעי' ימלאנו משם ואני לא אעיין בזה אלא איזהו הערות שיש לי בענין זה . והנה זה ילא ראשונה בתוס' יומא (ד' כ"ה ע"א) ד"ה אין ישיבה הקשו מהא דמבואר בזבחים (דף ע"ז) ק"ו לזר מיושב דאוכל בקדשים ואעפ"כ מחלל עבודה מכ"ש בזר דאינו אוכל בקדשים מכ"ש דמחלל עבודה ותי' דמיירי בקק"ל הנאכלים לכל העיר וכונתו ע"כ על חזה ושוק ובכור דאינו מותר אלא לכהנים . וקי"ל א' הא קק"ל נאכלים גם לכו"ע וא"כ א"ז בגדר עבודה ואיך שייך לעשות מזה ק"ו וכמו שאינו עושה ק"ו מתרומה כיון דנאכל לכו"ע ג"כ ה"ה דאין שייך לעשות ק"ו מקדשים קלים . ב' כיון דאינו מותר יושב אלא תוך לעזרה וזה לא עדיף מבמה כיון דכשר יושב גם בעבודה בשעת היתר הבמות וא"כ נסתר הק"ו מיושב לגמרי . ושאלתי זה לאבי מורי שליט"א ואמר לי שקשיא חדא מתורלת בחברתה די"ל דמה"ט לא נקיט הק"ו מתרומה כיון דתרומה נאכל בכל מקום וא"ל מחילות כלל א"כ נהי דהוי עבודה כמבואר בפסחים (דף ס"ט) אבל לא עדיף מעבודה בבמה דבשעת היתר הבמות הי' כשר ג"כ יושב לכן אמרינן בגמ' הק"ו רק מאכילת קק"ל אע"ג דנאכל בכל העיר מ"מ כיון שלריך דוקא קדושת ירושלים וחוץ למחילות ירושלים נפסלו ע"כ דלריכין קדושת מקדש ובפרט לדעת הר"מ ז"ל דכל ירושלים הוא בכלל מקדש וא"כ אכילת קדשים הוי עבודה שבמקדש ומותר יושב מ"מ עבודה בעזרה מחוללת ע"י ישיבה א"כ מכ"ש זר דפסול בעבודה זו דאכילת חזה ושוק ובכור דמחלל עבודה שבפנים . א"ד אאמו"ר שליט"א :

אך עדיין אינו מיושב כל הצורך לה"ר ממה דמותר בישיבה חוץ לעזרה שלא יחלל בעבודה שבעזרה ובפרט כיון דהוא עבודה שא"ל כהונה דוקא דמותר באכילה לנשיהן ועבדיהן (אמר אבי המחבר מה שיש להעיר בגוף הפלפול אין רלוני להעיר כלום כמו"ש בהקדמתי אמנם בזאת אעיר מה שטעה בעת סדרי הדברים לדפוס מה שנשאלתי מח"א ביאור ד' הרשב"א ז"ל בנדרים (דף י"א ע"ב) ד"ה בעיקרו קמתפיס שכ' בסוף דה"ק דבכור לאו נכסי' דכהן הוא דאינו נאכל אלא לזכרי כהונה עיי"ש והוא תמוה לחדש דבר כזה מבלי ראי' מה שמבואר בר"מ ז"ל בכמה דוכתין להיפוך עי' בר"מ ז"ל פ"א מה' בכורים ה' ובפה"מ לר"מ ז"ל סו"פ איזהו מקומן ובמנ"ח מלות בכור ג"כ פשיטא לי' דנאכל לנשיהם ולעבדיהם . אמנם א"כ דגם דעת התוס' כדעת הרשב"א ז"ל א"כ יהי' מיושב קושית בני ז"ל :

אמנם לקושטא דמילתא בת' להחכם הנ"ל ביארתי שט"ס ברשב"א ז"ל דהרי מקורן של ד' הרשב"א ז"ל מד' הראב"ד ז"ל פ"א מנדרים (דף ה') ושם נאמר רק דהם לזכרי כהונה והכונה דהנתינה לזכרי כהונה דוקא משום דכתיב בי' אהרן ובניו וכמו"ש הר"מ ז"ל בפ"א מבכורים ועי' במל"מ בשם הרשב"א ז"ל בת' ואע"ג דהמעי' בפנים ירלה והרשב"א בת' לא

שאי

קאי אלא בפרה"ב מ"מ ברור הדבר דבכור בהמה טהורה א"צ זכרי כהונה כמבואר להדיא בתוספתא פ"ו דמס' קרבנות בשלהי הפרק בזה"ל הבשר והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלין לאנשים ונשים ועבדים ושפחות זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו עכ"ל והארכתי בזה בת' להתכס הנ"ל וסדרתי' בספרי כלי חמדה על התורה פ' קרח ואכמ"ל). עוד שמעתי. להקשות מכבוד האמו"ר שליט"א על תי' זה של התוס' שא"כ דכונת הגמ' להוכיח מיושב דחוץ לעזרה למה צריך להוכיח מיושב דאינו כשר אלא בחוץ עדיפא הו"ל ק"ו ממחו"ב שמחלל עבודה ואוכל בקדשים והיינו אפי' בקדשי קדשים דברור הדבר דאפי' קדשי קדשים הנאכלין לפנים מן הקלעים צ"ל בגדי כהונה א"כ יהי' הק"ו טוב ביותר מה מחו"ב דאוכל בקדשים אם עבד חילל מכ"ש זר שאסור לאכול קדשי קדשים אם עבד חילל:

ומה שנלענ"ד בדעת התוס' דהנה באמת צריך להבין קשיות התוס' הא אפי' א"כ דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד מ"מ פשיטא דלא חילל את הקדשים באכלן בישיבה ונהי דהוא עביד איסורא שישב אבל לא נוכל לומר שלא קיים מצות אכילת קדשים ואין בזה ענין למצוה הב"ע שאין המצוה ע"י עבירה וא"כ הק"ו שפיר לכן נראה דכונת התוס' כיון דאכילת קדשים הוא עבודה א"כ מנ"ל לגמ' כ"כ בפשיטות דיושב אינו מחלל עבודה דמצות אכילת קדשים דילמא באמת אינו מקיים המצוה בישיבה כמו בכל עבודות ואין עושה הפעולה שהכהנים צריכין לעשות באכילתן וא"ל דא"כ איך מותר ישיבה ז"א הא באמת לכור ישיבה מטעם דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד עכ"פ א"כ מנ"ל לגמ' להוכיח דאין שום גריעותא באכילת קדשים בישיבה ועי"ז תי' התוס' דהוכחת הגמ' מדחזינן דבאכילת קדשים הנאכלין בחוץ מותרין בישיבה לכתחילה א"כ ע"כ דישיבה אינו גריעותא כלל לענין אכילת קדשים ונהי דבפנים אסור ישיבה היינו מטעם איסור ישיבה במקום אמנם ברור הדבר דאם עברו וישבו ואכלו קדשים מקיימי מצות אכילת קדשים וא"כ שפיר אמרינן ק"ו לזר מיושב בפנים:

ומה שהקשה האמו"ר שליט"א אמאי לא אמר ר"מ ק"ו ממחו"ב לק"מ דהרי הא דמחו"ב מחלל עבודה ה"ט משום דא"ב עליהם אין כהונתן עליהם והו"ל כזרים א"כ כ"ז שלא נדע דזר מחלל עבודה מכ"ש כהן מחו"ב אינו מחלל עבודה ואין לומר דא"כ יושב נמי הא ילפינן לה מדכתיב לעמוד לשרת לעמידה בחרתיו ולא לישיבה והו"ל כזרים כמבואר בזבחים (דף כ"ג ע"ב) וא"כ צ"ע ללמוד זר ק"ו מיושב ז"א דהרי מבואר שם בגמ' ת"ר לעמוד לשרת מצוה כשהוא אומר העומדים שינה עליו הכתוב לעכב נראה דל"צ ללמוד מזר רק דגזה"כ דיושב מחלל עבודה ושפיר יש ללמוד זר ק"ו מיושב ועי' בשטמ"ק שם נראה דהא דילפי' יושב מזר היינו לענין אזהרה אבל חילל כתיב ביושב כיון דשינה עליו הכתוב לעכב (והא דצריך הלימוד לעכב ולא אמרינן בפשיטות כיון דהוא בכלל זר ממילא מחלל עבודה י"ל כיון דלפי האמת לא דמי לזר לגמרי דאינו במיתה ובמלקות כ"א איסורא בעלמא כמבואר בר"מ ז"ל והקרן אורה נסתפק בזה ולא ראה דברי הר"מ ז"ל והעירני לזה אהו' גיסי הרב החו"ב מוהרש"ז טרויבע הכהן נ"י א"כ הו"א דאינו מחלל עבודה ג"כ ובאמת מוכרח דליכא אזהרה גמורה ביושב לפי"ד הריטב"א ז"ל דהיכא דאיכא אזהרה ל"ל שינה עליו הכתוב לעכב א"כ למה לי לימוד דהוי לעכב ובאמת הקרן אורה נראה דס"ל דר"נ ותנו רבנן פליגי אמנם בשטמ"ק מבואר להיפוך ובאמת לענ"ד יש לעי' אף דשינה עליו הכתוב לעכב שעבודתו פסולה בישיבה מ"מ מנ"ל שמחלל עבודה והוי מעוות שלא יוכל לתקון שנראה שזה שני ענינים המה דמלבד זה דאמרינן עבודתו פסולה אמרינן דהעבודה מחוללת לגמרי ושוב א"א לתקן בשו"א כגון

קיבל

קיבל מקלת הדם בישיבה שיחזור ויקבל שאר הדם בעמידה דזה הטעם מלד דנזה"כ דמחלל עבודה וי"ש להאריך בזה ואכ"מ (מאבי המחבר") ושפיר יש ללמוד לענין חילל עבודה זר מיושב בק"ו וזה נכון לענ"ד בדעת התוס':

עוד תי' התוס' בשם ר"י בר אברהם ז"ל דאע"ג דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד ה"ד בדברים דלאו צורך עבודה אבל אכילה צורך עבודה הוא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים עכ"ל והנה לכאו' איגני מבין כונת התוס' כלל דאיך אפשר להתיר משום שיש בכלל אכילה עבודה הרי אדרבה עבודה בודאי צריך להיות מעומד כדדרשינן מדכתיב לעמוד לשרת א"כ א"כ דבלא עבודה אסור לישב ורק משום דהוא צורך עבודה שרי בי' ישיבה ועי' לקמן (דף ס"ח ע"ב) לענין בגדי כהונה דמבואר בגמ' דה"ט דמותרין לילך בבגד"כ בשעת אכילה משום דאכילה צורך עבודה הוא וברי"ח ז"ל הנדמ"ח בש"ס ד' ווילנא דפירש דאכילה בעצמה הוי עבודה משום דיש בה כפרה עיי"ש וא"כ איך יתכן דמשום דיש בה לתא דעבודה הותרה בה ישיבה כיון דכללא הוא דעבודה פסול בישיבה וביותר קשה לפמ"ש המל"מ בפ"ז מהל' בית הבחירה להכריח מד' התוס' דהכא דס"ל דהוא איסור תורה א"כ איך אפ"ל דלתא דעבודה דיש איסור תורה בלא"ה מלד לעמוד לשרת יתיר היסור תורה דישיבה בעזרה:

הן אמת שראיתי להרב בעל ארעא דרבנן אות א' או"ק ג' שהביא תי' התוס' בזה"ל והתוס' ז"ל ביומא (דף כ"ה) כתבו שלא הותר ישיבה בעזרה כ"א דוקא לצורך עבודת הקרבן שכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים וצריך ישיבה משום דכתיב בהו למשחה כדרך שהמלכים אוכלים עכ"ל נראה מד' הרב ז"ל שהרגיש בתמי' שיש בד' התוס' לכן הרכיב תי' זה עם תי' שכתבו התוס' אח"ז שכ' בזה"ל א"נ י"ל ה"ט דמותר לאכול קדשים בישיבה דבאכילת קדשים כתיב בהו למשחה ולגדולה כדרך שהמלכים אוכלים והיינו מיושב עכ"ל אבל הלא כל מעי' רואה שהוא הרכבה שאינה קולעת והוא שני תי' בתוס' ולתי' הראשון צ"ל כלל לטעם זה דלמשחה ולגדולה רק דבלא"ה מותר ישיבה כיון דהוא צורך עבודה ולתי' הב' צ"ל לטעמא דהוא צורך עבודה רק משום דמותר בהו ישיבה מלד מלות אכילת קדשים ונפ"מ בקרבנות ליבור כגון שלמי ליבור שאינן באין לכפרה ג"כ מותרין לאכול בעזרה מיושב משום דכך הוא מלותן אך באמת ד' התוס' בתי' א' צ"ב מה בכך שהוא צורך עבודה הא אפשר לעשות עבודה זו בעמידה:

והנלפענ"ד דבתי' הא' ס"ל לתוס' דכיון דעבודה זו היא בגופו של כהן והכהן הוי כמו מזבח ואכילהו הוי אכילת מזבח צריך להיות הכהן יושב כמו שהוא דרך כבוד ולזאת עבודה זו א"א בעמידה דאין דרך עבודה זו להיות מעומד ולכן אע"ג דאיכא איסור תורה שלא לישב בעזרה אבל לצורך עבודה היכא דדרך עבודה זו בישיבה דוקא מותר לישב אך לפ"ז יהי' מותר רק בקרבנות הבאין לכפרה דשייך בהו צורך עבודה משום דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים אבל אכילת שלמי ליבור דאינן באין לכפרה יהי' באמת אסור בהו ישיבה אמנם אח"כ הוסיפו דיש טעם חדש דמותר לישב באכילת קדשים משום דכתיב בהו למשחה ולגדולה ולכן בכל קרבנות שנאכלין בעזרה מותר בהו ישיבה כנלענ"ד בכונת התוס':

ונראה למלא גם לד קולא לתי' הראשון שבתוס' לפמ"ש התוס' בכורות (דף כ"ז) די"ל דל"ש למשחה ולגדולה כ"א בבשר אבל בפת ל"ש למשחה ולגדולה א"כ לכאו' בעומר ושתה"ל ולחה"פ וכל המנחות יהי' אסור לישב בשעת אכילתן אבל לתי' קמא דלצורך עבודה מותר ישיבה א"כ לא מיבעי' בכל מנחת חוטא בודאי מותרין לישב כיון דכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין והוי צורך עבודה אך אפי' בלחה"פ ושה"ל

ומנחת

ומנחת העומר נראה ג"כ דיש בהם כפרה והוי אכילת כהנים צורך עבודה וא"כ לתי' בתרא יהיו אסורין בישיבה אמנם לתי' הראשון מותרין בישיבה כיון דאכילה הוי צורך עבודה. אמנם בעיקר ד' התוס' הנ"ל שכ' בלשון ספק דשמא ל"ש למשחה ולגדולה כ"א בבשר וכ"כ האחרונים שמד' הגמ' סוטה (דף ט"ו ע"א) מבואר דאף במנחות אמרינן למשחה ולגדולה:

ועלה בדעתי עפ"מ דשמעתי מכבוד אאמו"ר הג' שליט"א להעיר דלכן בלחה"פ ושתה"ל מצאנו שהיו אוכלין אף פחות מכזית וכבר העירו הראשונים בזה אי יוצאין מצות אכילת קדשים בפחות מכזית ואמר אאמו"ר שליט"א כיון דכללא הוא דאכילת כהנים הוי במקום אכילת מזבח דכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין ולכן תלי' אכילת כהנים באכילת מזבח ומעתה לריו"ח דס"ל יש הקטרה לפחות מכזית נראה דה"ה באכילת כהנים מתקיים המצוה בפחות מכזית דלא עדיף מהקטרה ע"ג המזבח והנה התוס' במנחות (דף כ"ו ע"ב) בד"ה יש הקטרה כתבו דאע"ג דריו"ח ס"ל יש הקטרה לפחות מכזית ה"ד במנחות כיון דס"ל יש קומץ בפחות מב' זיתים אבל בהקטרת אימורין מודה ריו"ח דאין הקטרה לפחות מכזית ומעתה נראה דדוקא במנחת העומר ולחה"פ ושתה"ל היו יוצאין הכהנים באכילת ח"ז אבל בבשר קדשים כ"ע מודים דלא מתקיים מצות דאכילת קדשים בפחות מכזית ובזה א"ש מה שהקשו האחרונים לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת א"כ אמאי שעיר של יוה"כ הי' נאכל לערב הי' להם לאכול ביוה"כ לקיים מצות אכילת קדשים ע"י אכילת ח"ש ולהנ"ל א"ש דל"מ מצות אכילת קדשים בפחות מכזית באכילת בשר והאריך בזה בכמה ענינים ואכמ"ל:

ומעתה נראה דה"ה דל"ל למשחה ולגדולה בפת כיון שצ"ל אכילה ומקיימין המצוה בפחות מכזית י"ל דל"ש בי' למשחה ולגדולה וזה כונת התוס' בבכורות שכ' די"ל דבפת ל"ל למשחה ולגדולה היינו א"כ דיש הקטרה לפחות מכזית וממילא ה"ה באכילת כהנים ולכן הסברא דל"ל בהו למשחה ולגדולה משא"כ להלכה דקיי"ל דאין הקטרה לפחות מכזית א"ח בין פת לבשר ושפיר אמרינן בסוטה דגם במנחות צריך למשחה ולגדולה ולפ"ז לפי תי' בתרא שבתוס' כל הקדשים מותרין לאכול בישיבה בעזרה כיון דצריך בהו למשחה ולגדולה:

בסוגיא אין מבטלין איסור לכתחילה.

אין מבטלין איסור לכתחילה. הנה בד"ז כבר האריכו רבותינו הראשונים ואחרונים ז"ל ולא הניחו מקום להתגדר ועד אחרון הגדיל בזה הגאון הספרדי בעל שדי חמד במערכת הכללים אות א' שהאריך בזה בכל הסברות בבקיאות נפלאה. אמנם בכ"ז ארשום פה איזהו הערות בענינים אלו מה שהערותי מדי עיוני. וזה יצא ראשונה:

א) **הג'** בעל אבני מלואים ז"ל כתב לחדש דבתרומה איסור א"מ לכתחילה לכ"ע מה"ת משום דכתיב בי' ושמרתם את משמרת תרומותי שאסור לאבד את התרומה א"כ ה"ה כשמבטל את התרומה בחולין הרי מאבד את התרומה והוי בכלל מאבד דנהי דנשארת מ"מ הרי שם תרומה פקע ע"י הביטול וא"כ הוי בגדר מאבד את התרומה:

והנה

והנה לכאו' עלה בדעתי לה"ר לדבריו ממשנה ערוכה דתרומות פ"ח מ"ד יין של תרומה שנתגלה ישפך ועי' בר"ש ז"ל שם דאינו בכלל מאבד את התרומה כיון דלא חזי לשתי' ואף לזילוף לא חזי וקשה לפ"מ דמבואר במשנה ה' שם דשיעור מים המגולין כדי שתאבד בהם המרה א"כ מבואר דמהאי ביטול לגילוי וא"כ אמאי יין של תרומה שנתגלה ישפך ואינו בכלל מאבד את התרומה הא יכול לבטלו ביין של חולין דאע"ג דביין של תרומה בודאי אסור לערבו דאע"ג דכשיהי' מעורב הרבה יהי' מותר בשתי' מ"מ נראה כיון דכשמתחיל לערבו הרי נאסר היין של תרומה איכא עשה דושמרתם על היין הנקי בפרט כיון דלגבוה מה"ת יין שנתגלה ופסול לנסכים נראה דה"ה בתרומה אסור לכתחלה לערב בו מה שנאסר משום גילוי אף אם יתבטל יהי' מותר בשתי' ועוד דלא גרע ממה דקיי"ל דאסור להכשיר אתרוג של תרומה משום דהוי בגדר מאבד אע"ג דההכשר אינו פוסל מ"מ כיון דעיד"ז יכול להתהוות בו פסול טומאה א"כ הכ"נ אסור לערב בתרומה דבר הפוסל אותו לשתי' אע"ג דמערב בו הרבה מ"מ אסור להתחיל לערב בו ויש עוד סברות לאסור העירוב ביין של תרומה אך עכ"פ קשה למה ישפך הי' יכול לערבו ברוב חולין ויהי' מותר בשתי' וא"כ אכתי הוי מאבד תרומה א"ו כדברי הא"מ ז"ל דמבטל תרומה בחולין הוי בגדר מאבד א"כ הכא כיון דבתרומה א"א לערבו רק בחולין א"כ אין נפ"מ כלל אם מבטלו ביין של חולין או שמאבדו לגמרי דב"כ ובכ"כ הוי בגדר מאבד את התרומה וזה הא' נכונה לכאו' לד' הא"מ ז"ל. אמנם כשהרצתי הדברים לפני כבוד האמו"ר הגאון שליט"א הראה שבתשובותיו העיר ממשנה זו וכתב דא"כ דגם ליין המגולה מהני ביטול ע"כ צ"ל דגם בסכנה יש איסור ביטול לכתחילה ולכן ישפך ואין עלה לבטלו אף ביין של תרומה דאל"כ יכול לבטלו ביין של תרומה וא"ל משום דפוסל את היין של תרומה עיד"ז שמערב בו יין זה ז"א כיון דבאמת אחר התערובות גם יין זה יכשר אין זה בגדר עבירה כלל וגדולה מזו מבואר במשנה פי"א דתרומות מ"ה ונוהג בתרומה כדרך שנוהג בחולין ועיי"ש בר"ש דאינו בכלל מאבד דמה שראוי לצרך תיקון ואכילה אינו אסור דמאבד בתרומה:

ואם כי לענ"ד יש לדחות דהא"ר ממה שמותר באותה תרומה טמאה לצורך סיקאה שאיר עיד"ז לעשות חשש איבוד תרומה אחרת כדי שאתקן תרומה ז. מ"מ בעלה דעתי נגד דעת א"מ שליט"א. ואין להקשות על הא"מ ז"ל מבילה (דף ד' ע"ב) דמקשינן בגמ' על דינא דר' מהגה דעלים שנשרו מן הדקל ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קמבטל איסור לכתחילה ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה ועיי"ש ברש"י ז"ל דתנן במס' תרומות סאה תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וכו' ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להעלים מאה של חולין להעלות את התרומה אסור. ולד' הא"מ מ"ר מתרומה לשאר איסורין הא בתרומה טמאה אחריגא איכא מגד תשמרת תרומותי. ז"א כיון דהכא מיירי שכבר נתבטלה התרומה מה"ת א"כ לא מיבעי' א"כ דבתרומה דרבנן ליכא האיסור דמפסיד תרומה בודאי לק"מ אך אפי' א"נ דבתרומה דרבנן נ"כ איכא איסור במפסידה כמבואר בסוכה (דף ל"ה) באתרוג של תרומה טהורה דלא יטול לכתחילה או מפני שמפסידה או מפני שמכשירו אע"ג דתרומת פירות לדעת הרבה פוסקים מדרבנן מ"מ נראה דז"ד במה שהוא תרומה דרבנן כגון תרומות פירות וכיו"ב משא"כ הכא כשנתבטלה ברובה דבאמת מה"ת פקע שם תרומה מינה נהי דאחמרו רבנן שצריך ק"א שיהי' מותר באכילה לזרים נראה דלא החמירו אלא לענין איסור אכילה לזרים דהוי עון מיתה אבל לענין איסור דמפסיד תרומה דהאי רק משום עשה דושמרתם את משמרת תרומותי גם מדרבנן ליכא איכורא וה"ה כשאר איסורין, שחד בתרי בטל וא"כ ע"כ

הטעם דאסור לבטל מלד דא"מ איסור לכתחילה ומקשה הגמ' שפיר:

וראיתי להגאון בעל אתוון דאורייתא בסוף הספר העיר ע"ד הא"מ ז"ל מהא דמבואר בגיטין (דף כ"ג ע"ב) דר"מ אדר"מ ל"ק כי קנים בדרבנן בדאורייתא לא קנים וברש"י ז"ל בזה"ל מטמא ומדמע איסורא דרבנן הוא כיון דלא ש"ה אין כאן איסורא דאורייתא ודברי סופרים צריכין חיזוק הילכך קנים אף השוגג אבל בישל בשבת איסורא דאורייתא הוא ולא שכיח דעברו עלה הילכך לא קנים עכ"ל וא"כ דמדמע תרומה בחולין מבטל עשה דושמרתם את משמרת תרומותי א"כ גם במדמע הוי דאו' ודוח"ל דמיירי במערב חד בחד דוקא באופן דליכא ביטול עיי"ש מה שהאריך בזה:

אמנם לענ"ד נכון הדבר דהנה לכאו' יש לעי' בהא דמקשינן בגמ' והא מנסך דאורייתא וקא קנים לפ"ד הפוסקים דהא דקיי"ל דד"ס צריכין חיזוק היינו אפי' היכא דמתרמי דאורייתא ודרבנן יחד ג"כ צריך חיזוק והד' עתיקין בס' האחרונים א"כ ה"נ כיון דזה שמחייבין אותו הכא לשלם הוא מפני שהזיק לחבירו ודבר זה הוא רק איסורא דרבנן כיון דהשא"נ לש"ה א"כ איסורא דאורייתא נהי דהכא אופן ההיזק הי' ע"י שעבר על איסור תורה דהיינו שנסכו לעכו"ם מ"מ כיון דד"ס צריכין חיזוק וא"כ מלד ההיזק ראוי למקנסי' וא"כ מה בכך דעבר גם על-דאורייתא סוף כל סוף ראוי למיקנסי' שלא יזיק לחבירו בהיזק שא"נ באופן שלא יהי' איסור תורה וכיון שכן גם הם אתרמי דאורייתא ורבנן יחד צריך חיזוק וצ"ל כיון דמנסך לא משכח"ל שיהי' בלי איסור תורה א"כ ההיזק ע"י ניסוך לא משכח"ל בלי שיעבור על איסור תורה וא"כ לא הי' לחכמים לגזור בהיזק ע"י ניסוך שיהי' חייב לשלם ומעתה נראה דז"ד במנסך אבל מטמא ומדמע אע"ג דמטמא תרומה הוא ג"כ איסור תורה וכן מדמע תרומה בחולין אם החולין הוא רוב איכא איסור תורה מלד ושמרתם את משמרת תרומותי כמו"ש האבני מלואים ז"ל מ"מ כיון דהזיקות אלו דמטמא ומדמע משכח"ל גם בלא איסורי תורה כגון דמטמא חולין או תרומה דרבנן ומדמע חד בחד או תרומה דרבנן או איסור בהיתר א"כ הזיקות אלו ראוי לקנום עליהם מלד דד"ס צריכין חיזוק נהי דעתה אתרמי שטימא או שדימע באופן שעבר על איסור תורה ג"כ מ"מ כיון דד"ס צריכין חיזוק ראוי לקונסו כיון דהקנס אינו על זה שעבר על הדאורייתא רק על שעבר הדרבנן דהזיק לחבירו היזק שא"נ נהי דעבר על דאורייתא ג"כ גוף ההיזק שהי' ע"י טומאה ודמוע מ"מ בשביל זה ל"ש לפטרו וכמו בכ"מ דמתרמי דאורייתא ודרבנן יחד:

ובזה א"ש ג"כ מה דיש לעי' הא בכל היזק שא"נ איכא איסור תורה לפ"מ שכ' המל"מ דבל תשחית דאורייתא ל"ד באילן מאכל אלא בכל דבר שמפסידו ומשחיתו עובר בבל תשחית מה"ת וא"כ בכל מזיק השא"נ אע"ג דל"ש היזק מ"מ אמאי לא יהי' בגדר בל תשחית. ולהנ"ל א"ש כיון דכללא הוא דלצורך אדם ליכא בל תשחית וא"כ איסור זה אינו הכרח שיהי' בהיזק שא"נ ושוב שפיר תקנו רבנן שיהי' חייב בהשא"נ ולכן אפי' אי מתרמי שעובר על בל תשחית ג"כ מ"מ כיון דאין החיוב לשלם מפאת איסור זה שזה אפי' בשלו אסור רק מפני שמזיק לחבירו אנו מחייבין אותו וזה אסור רק מדרבנן כיון דהוי השא"נ לכן שפיר חייב לשלם (איברא דיש"ל בלא"ה אע"ג דב"ת דאורייתא אפי' בשאר דברים מ"מ כמו דאמרת דאינו איסור דאורייתא מלד מזיק לחבירו כיון דהוי השא"נ ה"ה דאינו עובר על בל תשחית דאורייתא מטעם זה כיון דמה"ת אינו משחיתו כלל ובאמת יש לעי' בעיקר דבר זה דהאיסור יהי' תלוי בהיזק דאם ל"ש היזק לא יהי' איסור תורה וכבר נתעורר בזה בשער המשפט סי' ל"ד ס"ק י"ג ואכ"מ):

אבינם לכאו' מבואר להיפוך מד' הרשב"א ז"ל שהקשה באמת על זה דאמרינן בגמ' דלכן במנסך קנסינן אף בדאורייתא

משום חומרא דעכו"ם דהא מטמא ג"כ הוא מה"ת ועיי"ש שכ' שני תי' או דמטמאה תרומה ג"כ אינו אלא מדרבנן או משום דמיירי הכא במטמא חולין נראה מד"ק דאי מטמא תרומה באמת ל"ש קנס. אך לאחר העיון בלשון הרשב"א ז"ל שכ' בזה"ל אלא מסתברא דאי אקשי' הכא-הוה אפשר לאוקמה במטמא לחולין משום גורם טומאה לחולין ואינו אלא דרבנן אבל שלא לטמא תרומה דאורייתא הוא עכ"ל. והנה לכאו' לע"ג מה זה שכ' רבינו הרשב"א ז"ל „אלא מסתברא דאי אקשי' הכא" הוי אפשר לאוקמה הלא אפי' כי לא מקשה הכא צריך לומר כן דמטמא מיירי במטמא חולין כיון דס"ל. דבדאורייתא ל"ק שוגג אטו מזיד לכן נראה דכונת הרשב"א ז"ל כדאמרן שדוקא במנסך כיון דלא משכח"ל אופן היזק זה כ"א שיעבור על איסור תורה ל"ש למקנסי' משא"כ ממטמא לא מצי להקשות כיון דאי מקשה הכא הוי מצי לאוקמה דהא דתקנו חכמים גם במטמא שיהי' בגדר השא"כ היינו במטמא חולין וא"כ היזק זה דטומאה משכח"ל שלא יעבור איסור תורה ולכן היזק דטומאה נכלל בתק"ח דהשא"כ ולכן אפי' היכא דמטמא תרומה דהוא דאורייתא ג"כ חייב לשלם וה"ה דמנ:מע נכלל שפיר בתק"ח דהיזק שא"כ כנ"ל נכון בכונת הרשב"א ז"ל ומיושב שפיר קושית הגאון בעל אתוון דאורייתא נ"י:

ובאמת בירושלמי פ"ה דתרומות שלהי ה"ד מובא בר"ש סופ"ה דתרומות איתא בזה"ל ר' אבהו בשם רי"א כל איסורין שריבה עליהן שוגג מותר במזיד אסור. ולא מתניתן הוא שוגג מותר במזיד אסור מתניתן בתרומה אתא מימר לו אפי' שאר הדברים עכ"ל. ובפני משה מפרש דלא נימא דוקא תרומה דאיסור מיתה לזרים בזה אסור לבטל לכתחילה ואם ביטלו אסור במזיד משא"כ בשאר איסורים קמ"ל ר"א בשם ריו"ח דגם בשאר איסורים הדין דבמזיד אסור ולכאו' אין לזה טעם דמה בכך דהוא בעון מיתה שנאמר דמשום זה אסור במזיד בביטלו ויש לומר דכונתו עפ"מ שכ' הפוסקים דטעם דא"מ איסור לכתחילה הוא משום גזירה שמא יאכל האיסור בלא ביטול א"כ י"ל דבאיסור מיתה שפיר יש לגזור ולכן אסרו אפי' בדיעבד משא"כ בשאר איסורים אמנם לד' האבני מלואים ז"ל י"ל ברווחא בפירוש הירושלמי דלא נימא דוקא בתרומה משום הטעם דושמרתם את משמרת תרומותי א"כ אסור לבטל מה"ת וקנסו במזיד משא"כ בשאר איסורין ועי' מה שנכתוב לקמן בביאור ד' הירושלמי הנ"ל:

ב) **הגאון** בעל חו"ד ז"ל כתב לחדש דהא דפליגי הפוסקים אי א"מ איסור לכתחילה הוא מה"ת או מדרבנן הוא רק באיסור אכילה אבל באיסור הנאה לכ"ע מה"ת אין מבטלין שביטול איסור הנאה הוא שעיד"ז שמבטל האיסור הרי נהנה מהאיסור שנתגדל הכמות של ההיתר ולכן לכ"ע אסור לבטלו מה"ת:

ולכאורה נלע"ד להק"ר מד' הר"מ ז"ל פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' כ"ה כ"ו כ"ז בדיני א"מ איס:ר שכ' לחלק בין איסור תורה שא"מ אותו לכתחילה ובין איסור דרבנן שמבטלין אותו לכתחילה ונקט בריש' דאיסור תורה א"מ לכתחילה היינו סאה ערלה שנפל למאה סאה אסור להרבות עד מאתיים ובסיפא באיסור דרבנן מבטלין לכתחילה כתב על בשר עוף בחלב שמותר להוסיף עד ס' שיבטל הטעם ולע"ג אמאי נקט ברישא ערלה ובסיפא בב"ח וכבר הרגיש בזה הלח"מ ז"ל. ותמה דאמאי לא נקט הר"מ ז"ל ברישא בב"ח דאורייתא היינו בשר בהמה ותי' דרבותא אשמעינן מעיקרא דאפי' סאה של ערלה דהוא איסור עלם אם עבר ועבה מותר מכ"ש בב"ח שאין איסור אלא מפני הטעם וכ"ז שיש בו ס' אין בו איסור כלל עכ"ל ולענ"ד זה דוחק דאדרבה מה"ט הו"ל לאשמעינן דגם בב"ח הוא בכלל א"מ איסור לכתחילה שלא נימא כיון דאינו מבטל כלל אלא שמסיר טעמו וכמו"ש רעק"א ז"ל בת' מה"ט ללדד דבבב"ח

ל״ש א״מ איסור לכתחילה ואם אמנם כי מסיפא מדכתב הר״מ ז״ל דדוקא בבשר עוף בחלב׳ מבטלין משום דהוא דרבנן הרי להדיא דבב״ח דאורייתא א״מ וכנראה שזה כוונת הלא״מ שבזה מת׳ דלמה בדאורייתא נקט הר״מ ז״ל ערלה ובדרבנן נקט בב״ח אך מ״מ אינו מספיק ואכתי קשה קושית הלא״מ אמאי לא נקט בב״ח ברישא :

אמנם לפי דברי החו״ד ז״ל א״ש מאוד דלא הוי מצי הר״מ ז״ל למנקט בב״ח דאורייתא דבזה בלא״ה אסור לבטל מה״ת משום דהוי הנאה ובב״ח הרי אסור בהנאה לכן נקט הר״מ ז״ל בסאה ערלה שנפל לתוך מאה סאה דלענין הנאה כבר נתבטל מה״ת לפ״ד הראב״ד והרמב״ן והר״ן ז״ל בפ״ב דמס׳ ע״ז ושפיר צריך לבוא לטעמא דאסור משום דא״מ איסור לכתחילה אמנם בסיפא שפיר נקט רבותא דאפי׳ בב״ח הא דמבטלין לכתחילה היינו משום דהוא דרבנן אבל לא מטעם דאינו בגדר מבטל ואתי לאפוקי מדעת רעק״א ז״ל דבב״ח שאני משאר איסורין וזה נכון לכאו׳ בכוונת הר״מ ז״ל ונסתעי׳ מזה ד׳ החו״ד ז״ל אך זה רק לפלפולא :

אמנם לאחר העיון נראה דמד׳ הר״מ ז״ל אלו ראי׳ להיפוך מהחו״ד ומקודם נאמר שקושית הלא״מ על הר״מ ז״ל אין לה מובן כלל דהנה באמת יפלא על הר״מ ז״ל שדרכו להעתיק לשון הגמ׳ תמיד א״כ הכא בדין א״מ איסור לכתחילה כיון דמקור הדבר במשנה דתרומות לענין תרומה אמאי לא הזכיר הר״מ ז״ל הדין לענין תרומה אך הדבר נכון מאוד שכוונת הר״מ ז״ל לד׳ הירושלמי הנ״ל דאפשר לומר דא״ר מתרומה לשאר היסורין לכן נקט הר״מ ז״ל הדין בשאר איסורין והנה במשנה דתרומות מבואר הדין דאסור להוסיף אף היכא שכבר נתבטל מה״ת מ״מ כיון דעיקרו דאורייתא נהי דהא דצריכין ק״א הוא רק מדרבנן מ״מ אסור להוסיף השיעור דרבנן והר״מ ז״ל ברצותו להביא דין המשנה ולהורות לנו זה דאם עיקרו דאורייתא אסור אף להוסיף לשיעור דרבנן לא הי׳ יכול להביא בב״ח דאורייתא דלא משכח״ל ד״ז דממ״נ פחות מס׳ היכא דיהיב טעמא אסור מה״ת ולא משכח״ל היתר מה״ת אלא בדלא יהיב טעמא ואז גם מדרבנן מותר ולזאת הוכרח הר״מ ז״ל למנקט הדין באלו שמה״ת חד בתרי בטל ורבנן החמירו בשיעורו שצריך ק״א או מאתיים לבטל ולכן הוכרח הר״מ ז״ל לפי׳ המשל על ערלה וז״ב ואמת וא״ל לדוחק הלא״מ ז״ל. ומעתה נאמר דמוכרח מד׳ הר״מ ז״ל דאין נפ״מ כלל בין היסור אכילה ובין איסור הנאה דא״כ דבאיסוה״נ אסור ביטול מצד דהוי בכלל הנאה א״כ הר״מ ז״ל לשיטתו דס״ל לעיל בהי״ד דמאתיים שגזרו חכמים גם לענין הנאה גזרו וכ״ז שלא נתבטל במאתיים אסור בהנאה מדרבנן עכ״פ א״כ מה קמ״ל הר״מ ז״ל דאסור להוסיף לבטלו משום דעיקרו דאורייתא ת״ל אפי׳ אם הוא עיקרו דרבנן כיון דאסור בהנאה אסור לבטל מדרבנן א״ו דהר״מ ז״ל ס״ל דביטול אינו בגדר הנאה ולכן רק מצד שעיקרו דאורייתא אסור להוסיף עליו כמו תרומה :

ועלה בדעתי לכאו׳ בזה דטעמא דהר״מ ז״ל עפמ״ש הרמב״ן ז״ל דאיסורי הנאה שאסרתן התוה״ק היינו רק היכא שנהנה מגוף האיסור אבל מכירה ונתינה אינו בכלל איסוה״נ של תורה והא דילפינן איסוה״נ מקרא דנבילה היינו משום דא״כ דאסור בהנאה לא הוי בעלים על הדבר ואינו בגדר מוכר ונותן אבל המכירה ונתינה עצמה אינה אסורה משום הנאה כיון דאינו נהנה מגוף האיסור א״כ נראה דה״ה מבטל איסור א״ז חשיב בגדר הנאה דלא עדיף ממכירה ונתינה ולכן תלי׳ ג״כ רק אם מבטלין איסור לכתחילה ואע״פ דבאיסוה״נ דאורייתא פשיטא דעכ״פ אסור מכירה ונתינה מדרבנן וא״כ ה״ה ביטול צריך להיות אסור מדרבנן עכ״פ מצד הנאה אמנס באיסוה״נ דרבנן כמו בערלה אחר שנתבטלה חד בתרי דמה״ת כבר מותרת לגמרי נהי

דמדרבנן

דמדרבנן אסורה בהנאה י״ל דנחתינן דרגא והינו אסור אלא בנהנה מגוף האיסור אבל היכא דאינו נהנה מגוף האיסור לא גזרו רבנן וא״כ לדקו ד׳ הר״מ ז״ל שמוכרח ליתן טעם לאיסור הביטול משום דעיקרו דאורייתא :

אמנם יש לעיין בזה עפ״מ שראיתי לאאמו״ר שליט״א בחי׳ לסוגיא דחזקי׳ שכ׳ לת׳ קושית התוי״ט בת׳ סי׳ מ״ו שהקשה דהרי רש״י ז״ל פירש דלכן לא יאכל לחזקי׳ איסוה״נ משמע דפירושו הנאה המביאה לידי מאכל שלוקח בדמים דבר מאכל נראה דמכירה ג״כ אסור ועי׳ בחת״ס או״ח ס׳ קי״ב מ״ש בזה אמנם אאמו״ר שיחי׳ כתב די״ל באמת היכא דכתיב לא יאכל ואסרה רחמנא גם גרם הנאה ה״ה דמכירה ונתינה אסור. והרמב״ן ז״ל לי״כ הלא לקושטא דמילתא דר״א ס״ל דאין נפ״מ בין היכא דכתיב לא יאכל ללא תאכל ואין פירושו הנאה אלא ילפינן מקרא דטריפה או נבילה א״כ י״ל דאין אסור בהנאה אלא בנהנה מגוף האיסור ומעתה ז״ד א״כ דר״א ס״ל דאין נפ״מ בין לא יאכל ללא תאכל משא״כ הר״מ ז״ל לשיטתו דס״ל דבאמת ר״א מודה לחזקי׳ דלא יאכל פירושו הנאה ול״ל כפי׳ רש״י ז״ל וא״כ היכא דכתיב לא יאכל אסור גם מכירה ונתינה וא״כ בערלה דכתיב ערלים (הם) לא יאכל צריך להיות אסור מה״ת גם מו״כ וה״ה ביטול ונראה מזה. דביטול גרע ממכירה ונתינה דנהנה השתא אף שאינה הנאה מגוף האיסור מ״מ נהנה הוא משא״כ ביטול אינו עתה בגדר נהנה כלל ול״ע עוד בכ״ז :

ובדרך פלפול י״ל בפירוש הגמ׳ פסחים (דף כ״ג) דריה״ג אמר תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה והתורה אמרה לך שלך תהי׳ שדקדקו המפרשים על הלשון תמה על עצמך דמה כונתו בזה ולהנ״ל י״ל דהנה באמת הקשו האחרונים מנ״ל מזה דכתיב לך דהמן מותר בהנאה דילמא משום הכי הוי שלו כיון דיכול לבטלו לכתחילה לדעת הפוסקים דמה״ת מותר לבטל איסור לכתחילה ושפיר הוי בגדר לך אך ז״א דאסה״נ אסור לבטל מלד דהוי הנאה אך י״ל דאין זה בגדר הנאה כיון שאינו נהנה מגוף האיסור כמו״ש הרמב״ן ז״ל אך הנה הרשב״א ז״ל הקשה ע״ז היך אפשר לומר כן דא״כ איך ילפינן איסור הנאה מנבלה דכתיב בי׳ היתר מכירה ונתינה הא בכל איסה״נ הותרו מכירה ונתינה אמנם לת׳ ד׳ הרמב״ן ז״ל י״ל דהה״נ דבאמת זה תלי׳ בפלוגתת ר״מ ור״י מהיכן ילפינן איסה״נ דא״כ דילפינן מנבילה ע״כ דהכל בגדר הנאה משא״כ לר״י דס״ל דקרא דנבילה אתי למלוה ואיסה״נ ילפינן מטרפה דכתיב לכלב תשליכון אותו) וא״א משליך לכלב כל איסורין שבתורה א״כ שפיר אמרינן דלא נשמע אלא במאכיל לבהמתו אבל איסה״נ דמכירה ונתינה לא נשמע דיהי׳ אסור. ומעתה י״ל דזה כונת ריה״ג דהיך אפ״ל דחמץ אסור בהנאה כל ז׳ הא כתיב לך שלך יהי׳ וא״ל מלד דיכול לבטלו לכתחילה ז״א הא ביטול אסור מלד הנאה וא״ל דביטול אינו הנאה ז״א דהרי אם אמרינן דחמץ אסור בהנאה רק כל ז׳ אבל לאחה״פ מותר א״א ללמוד מטריפה די״ל מה לטריפה שאין היתר לאיסורו כמו״ש הירושלמי לענין חדש וא״כ ע״כ דס״ל דילפינן מנבילה דלא תאכל משמעותו בעלם גם הנאה עד שלריך להתיר מכירה ונתינה ולפ״ז ממילא בחמץ אסור הכל וגם ביטול בכלל וא״כ שוב לא הוי בגדר לך והקשי׳ לר״ש דס״ל דלאח״ז מותר בהנאה דלפ״ז מוכרח דגם בתוך זמנו מותר בהנאה דאל״כ ל״ה בגדר לך כיון דאסור בכל הנאות וז״כ לפלפולא :

אמנם בחי׳ לסוגיא דחזקי׳ כתבתי לפרש ד׳ ריה״ג דקאי על ר׳ יהודה דס״ל חמץ אסור בהנאה אף לאח״ז יג״כ בסגנון הנ״ל דהנה לכאו׳ י״ל דאע״ג דאסור בהנאה הוי בגדר לך כיון דיכול לבטלו ואין זה בכלל הנאה לר״י לשיטתי דס״ל דדברים ככתבן וילפינן איסה״נ מאותו דטריפה נראה דביטול אינו בגדר הנאה ואע״ג דמכירה ונתינה

יכתיה אסור בחמץ מלך שמוטל עליו לבערו
וא"י למוכרו וליתנו לאחר אבל לבטלו
מותרת חמץ הרי יכול אך ז"א לדעת
הפוסקים דא"מ איסור לכתחילה מה"ת א"כ
גם ביטול אסור והנה האחרונים מחדשים
דפלוגתת הפוסקים אי א"מ איסור לכתחילה
הוא דאורייתא או דרבנן תלי' במהות
האיסורים אם המה איסורי גברא או איסורי
חפצא דבאיסורי חפצא שפיר י"ל דא"מ
איסור לכתחילה הוא מה"ת משא"כ באיסורי
גברא דאין על החפץ שם איסור כלל ל"ש
כלל לומר דהוי איסור תורה לבטלו כיון
דאינו אסור כלל והנה באיסור התלוי בזמן
הוי איסור גברא ולפ"ז חמץ בפסח הוי
איסור גברא אך ז"ד א"כ דלאחה"פ מותר
משא"כ לר"י דס"ל דאף לאח"ז אסור א"כ
כשנאסר שוב אין לו היתר לאיסורו וא"כ
הוי איסור חפצא וא"כ אין מבטלין מה"ת
וא"כ לא הוי בגדר לך והלשון תמה על
עצמך קאי לר"י דלדידי' שוב אסור מלך
ביטול וא"ש בין לר"י ובין לר"ש דלר"ש
נהי דמלך ביטול אין לאסור כיון די"ל דמותר
לבטל מה"ת כיון דלאחה"פ מותר הוי רק
איסור גברא אמנם לדידי' שוב אסור הביטול
מלך הנאה דלדידי' מוכרח דל"ל שיהנה
מגוף האיסור כנ"ל ולר"י אע"ג דלשיטתו
אין לאסור מלך הנאה שוב אסור משום
עלם הביטול כיון דלדידי' הוי חמץ איסור
חפצא :

אך אע"פ שהדברים נכונים לפלפולא.
אמנם לקושטא דמילתא יש לדחות
כ"ז עפ"מ שכתב הגאון ר"ל חריף
ז"ל בס' מגן האלף סי' תמ"ז סק"א דבחמץ
לכ"ע א"מ איסור לכתחילה מה"ת משום
דמבטל עי"ז עשה דתשביתו (ועי' בזה
בת' רעק"א סוף סי' י"ט מה שהעיר בזה
דא"כ מסכה"ל ביטול בחמץ א"כ דהוי לאו
הנל"ע דתשביתו ובגליון הספר לאאמו"ר
שליט"א כתב ע"ז דא"כ דהשבתתו בכ"ד וגם
בביטול בלב מקיים מל"ע דתשביתו וכמו
שכ' התרגום וכבר פירש בת' מהרי"ק
דשורש ענין ביטול לפ"ז שמבטלו מותרת וכו'
כמו בתבן ובטלו לענין שכך וכיון לזה גם
בת' הרי"ם ז"ל א"כ נראה דל"ל שיהי' מושבת
מהעולם א"כ ה"ה במערבו ומבטלו אע"ג
דאיתא בעולם מ"מ כיון דשם חמץ בטל
מני' מקיים בזה עשה דתשביתו דמכ"מ אם
מבטלו מותרת אוכל או מתירת חמץ אמנם
לר"י דא"ב חמץ אלא שריפה בודאי אסור
לבטלו מה"ת משום דמבטל מלות שריפה
וי"ל דזה פירוש הגמ' הנ"ל דריה"ג לר"י
דס"ל א"ב חמץ אלא שריפה א"ל דאסור
בהנאה דאיך קרוי לך וא"ל דיוכל לבטלו
ז"א כיון דא"ב חמץ אלא שריפה הרי אסור
לבטלו מה"ת ויש להאריך בזה בפלפולים
אך יותר נראה כסברת הגאון מוהרל"א ז"ל
ובפרט שנראה שכן דעת רעק"א ז"ל) א"כ
נסתרו דברינו לגמרי וי"ל בזה דעת הרשב"א
ז"ל במס' סוכה (הוא הריטב"א) דס"ל דאסה"כ
הוי שלו ותמהו עליו מהא דמבואר בפסחים
(דף ו' ע"ב) דחמץ הוי א"ב רק דעשאו
הכ' כאלו הוא ברשותו ועי' במק"א שכ'
מלך שהכל חייבים לבערו ולכאו' ל"ע הא
כל איסה"כ חייב לבערו אמנם להנ"ל א"ש
דבכל איסה"כ אע"ג דחייב לבערו מ"מ
הרי יכול לבטלו בהיתר והרשב"א לשיטתו
דס"ל דמדאורייתא מותר לבטל איסור
לכתחילה והוי בכלל שלו משא"כ בחמץ
כיון דאיכא עשה דתשביתו דוקא וא"כ א"א
לו לבטל בהיתר מה"ת ושפיר הוי א"ש
ולפ"ז יהי' מוכרח מזה היפוך ד' החו"ד דגם
באסה"כ מותר לבטל מה"ת דאל"כ אכתי
ל"ע ההבדל בין חמץ לשאר איסה"כ :

ואגב אזכיר מה דראיתי בס' זכותא
דאברהם לרבינו הקדוש ממטעכלגאוו
זללה"ה בסוגיא דשני דברים אינם ברשותו
של אדם שהביא הקושי' הנ"ל על הרשב"א
ז"ל והביא ד' המק"א שכ' הטעם משום
דהכל מצווין עליו לבערו וכ' עליו בזה"ל
ותמוהים דבריו דמה קאמר הש"ס דהוי
א"ב ולהכי אינו מחויב לבערו רק משום
דעשאן הכ' הלא זה דאינו ברשותו הוא רק
מחמת חיוב ביעור ואם לא יעבור אינו
חייב :

חייב בביעור והדר הוי ברשותו ולהכי עובר עכ״ל:

ולענ״ד מלבד מה שי״ל דאכתי קשה איך נוכל לחייבו מלקות מלד בל יראה כיון דלפי האמת דעובר על בל יראה וחייב לבערו הא״נ אינו שלו ושוב א״נ לעבור עליו ונהי דחוזר חלילה מ״מ א״א ללקות מלד בל יראה כיון דלפי האמת דעובר וחייב לבערו הרי אינו עובר אם לאו דאמרינן עשאן הכתוב כאלו הן ברשותו ולכן חייב עליו בהחלט מלקות ועי׳ ברש״י ז״ל בפירוש דטעת רב להתחייב עליהן ונראה דכונתו כנ״ל וי״ל בזה דעת הר״י ז״ל דמשהה חמץ ע״מ לבערו אינו עובר עליו שתמה עליו השאג״א ז״ל ולהנ״ל י״ל דכונת הר״י ז״ל כיון דבאמת א״ל עשאן א״א משום בל יראה כיון דהחיוב שמוטל עליו לבערו אלא דהתורה עשאן כאלו הוא ברשותו א״כ י״ל דהתורה לא עשאן אלא במקום שאינו רולה לקיים החיוב המוטל עליו עפ״י תורה דאז שפיר אמרינן דנהי דחמץ א״ש כיון דהוא רק מכח מלוה דרמי׳ עליו לבערו א״כ זה שא״ר במלוה זו אע״ג דהכל מלווים עליו לבערו ויכולים ליטול ממנו בע״כ ולבערו מ״מ זה שאינו רולה לקבל עליו מלות התורה עשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו משא״כ מי שמשהה ע״מ לבערו באמת לא אמרינן עשאן וממילא באמת א״ש מלד מלות ביעור וזה סברא נכונה בדעת הר״י ז״ל:

אמנם מלבד זאת לא ידעתי מה ק״ל לרבינו הקדוש ז״ל על המק״ח ז״ל דהרי זה שמוטל עליו לבערו הוא מכח עשה דתשביתו ואפי׳ אם לא הי׳ איסור בל יראה כלל ג״כ הי׳ חמץ א״ב מכח העשה דתשביתו וא״כ איך אמרה התורה איסור בל יראה בחמץ כיון דאיכא עשה דתשביתו וע״י זה הוי אינו שלו שוב לא משכחת ולא יראה לך״ חמץ כיון דתמיד הוי אינו שלו מכח העשה דתשביתו א״ו דעשאן הכ׳ כאלו הוא ברשותו וז״פ בכונת המק״ח:

ונלענ״ד שכונת הזכותא דאברהם הוא דא״כ שנימא דכונת רב על אלאי דבל יראה. א״כ אמאי קאמר חמץ משש שעות ולמעלה נראה דמשש שעות ולמעלה שוב לריך לבא לעשאן הכתוב והרי בבל יראה אינו עובר עד הלילה וא״כ משש שעות ולמעלה ל״ל לבא לעשאן. אך באמת א״ז קשי׳ על המק״ח ז״ל דהרי ע״כ ל״ל דאע״ג דאמרה תוה״ק דמחויב בעשה דתשביתו משש שעות ולמעלה מ״מ אינו נפיק מכח זה מרשותו ועשאן כאילו הוא ברשותו עוד דאל״כ א״כ דמכח חיוב זה דתשביתו ושהכל מלווין לבערו נפיק מרשותו א״כ איך משכח״ל בל יראה בפסח כיון דקודם פסח נפק״ל מרשותו ושפיר נקט רב חמץ משש שעות ולמעלה דנהי דלענין עשה דתשביתו ל״ל עשאן מ״מ מוכרח דהתורה עשאן כאילו הוא ברשותו מדעבר בלילה על החמץ בבל יראה. הכלל שד׳ המק״ח נכונים לענ״ד מכל לד אלא שיש לעי׳ בדבריו מטעם אחר דהרי כתב בעצמו לעיל מכי׳ בזה״ל היוצא מזה דקודם ביטול בעינן דוקא פירור וזורה לרוח וכו׳ ואחר ביטול בעי קבורה כמו בשאר איסה״נ משום תקלה והדבר זה החיוב על כל העולם כמו כל איסה״נ ומה״ט אמרינן דהכל מלווין לבערו וכו׳ כמו בכה״כ ונותר עכ״ל וא״כ איך מת׳ דברי הרשב״א ז״ל דחמץ הוי א״ש מלד שהכל מלווין לבערו הא כתב בעלמו לעיל דכל איסה״נ כן הוא ואעפ״כ ס״ל להרשב״א ז״ל דהוי בגדר שלו אם לא שנימא כדאמרן דהכא טעמו מלד מל״ע דתשביתו דשפיר הוי א״ש מלד שא״י לערבו בהיתר משא״כ בכל איסה״נ אע״ג דמחייבין לבערו מחשש תקלה הא אית לי׳ עלה לערבו בהיתר וא״כ להאח״ז איגו״י בחמץ דל״מ ביטול וחייב דוקא לבערו מכח מל״ע דתשביתו שפיר הוי א״ש וא״ד לשאר אסה״נ ומוכרח מזה היפוך דבריו דה״ד ז״ל דבאסה״נ הביטול הוי בגדר הנאה וזה מה שרלוני לבאר:

ג) **והנה** ראיתי למרנא הקדוש הגאון בעל חי׳ הרי״ם זלוקללה״ה בחי׳ למס׳ חולין שכ׳ ליתן טעם דאין מבטלין איסור

איסור לכתחילה משום איסור סחורה בדברים האסורים ובנפלו מעצמם לתוך ההיתר הוי כאילו נזדמנו משא"כ לבטל לכתחילה הוי בכלל סחורה דעכשיו איסור הניכר ועשה סחורה להרויח וכונת הה"ק משום דמרויח ע"י הביטול את האכילה א"כ הוי כמו סחורה בדברים האסורים. ושמעתי מאאמו"ר שליט"א שי"ל שזה תלי' בפלוגתת הר"מ והראב"ד ז"ל בפ"ה מהל' בכורות ה"ט שכ' דהלוקח בהמה מפירות שביעית הר"ז פטורה מן הבכורה שהרי נאמר בה לאכלה ולא לסחורה ואם תהי' חייבת בבכורה הר"ז משתכר בבכור שהרי יצא מתורת פירות שביעית ועיין בכסף משנה דיען שעיד"ז שיהי' בכור יצא מתורת פירות שביעית ולא יהי' חייב לבערו בזמן הביעור וגם שיש בו טה"נ ליתנו לכהן שירצה הוי בגדר סחורה (ואם כי הוי נזדמנו צ"ל משום דבפירות שביעית שאמרה תורה לאכלה ולא לסחורה הוי תמיד אפי' בנזדמנו עכ"פ נשמע מזה דבכה"ג הוי בגדר סחורה) אמנם הראב"ד ז"ל שם פליג ע"ז וכ' דהעיקר גירסת הגמ' שלנו מלד לאכלה ולא לשריפה נראה דס"ל דזה אינו בגדר סחורה אמנם לדעת הר"מ ז"ל יתכנו הדברים וזוכר אני כי הרב הגאון מוהר"י ענגיל נ"י מבענדין במכתבו לאאמו"ר שליט"א העיר ג"כ בזה בארוכה ואין המכתב כעת לפני לעי' בזה:

ויהי' איך שיהי' יצא מד' מרן זללה"ה דבר חדש מאוד די"ל דבדברים האסורין מה"ת בסחורה אסור לבטל איסור מה"ת דלא גרע מסחורה ועפ"ז נסתרה קושית הגאון בעל חת"ס ז"ל בת' ח' חו"מ סי' שכ' להכריח דיבש ביבש אסור לבטל איסור מה"ת דאל"כ אמאי אמרה תורה בנבילה נתינה לגר ומכירה לנכרי הא בידו לבטל האיסור ולהנ"ל א"ש לפמ"ש החו"י בתי' דבאיסורים שלא הי' להם שעת הכושר לכ"ע אסור בסחורה מה"ת ונבילה לא היתה לה שעה"כ כמבואר בחולין (דף ק"כ ע"א) וא"כ אסור בסחורה מה"ת ושפיר אסור לבטל מה"ת משא"כ בשאר איסורים שהי' להם שעה"כ ושיש היתר לאיסורם דאינו אסור בסחורה מה"ת ה"ה דמותר לבטלם אף ביבש ביבש:

עוד יש להעיר עפ"ד מרן זצ"ל מה שנסתפקו האחרונים בהא דא"מ איסור לכתחילה אם הוא דוקא היכא שהוא מתורת ביטול אבל אם אינו מתורת ביטול לא יהי' בגדר אין מבטלין א"ד דאין נפ"מ דאסור לעשות מאיסור היתר בשום פנים ועי' בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' קל"א דגם בפוגם האיסור הוי בכלל מבטל איסור לכתחילה כיון דעשה מאיסור היתר ולדברי מרן זללה"ה דמטעם סחורה בדברים האסורים אתא עלה נראה שדבריו נכונים דכל היכא דמרויח עיד"ז שעשה מאיסור שיהי' ראוי ושוה יותר מכמות שהי' הוי בכלל סחורה ולאו דוקא בביטלו בתערובות וא"ש בזה קושית רעק"א ז"ל בדו"ח לפסחים בסוגי' דחזקי' שתמה על התוס' בד"ה והרי דם שכ' להוכיח דדם אינו בכלל בשר דאל"כ נימא כשהותרה נבילה הוא ודמה הותרה ותמה רעק"א ז"ל דמ"ר דילמא היתר המכירה לנכרי רק ע"י שיבשל הדם מקודם כיון דדם שבשלו מותר מה"ת ונראה שדעת רעק"א ז"ל דאע"ג דדם אסור בהנאה מ"מ זה שמבשלו לא חשיב נהנה אע"ג דעיד"ז מתיר האיסור כיון דאינו נהנה מגוף האיסור ובישול בעצמו אינו הנאה ובשעה שיהנה ממנו שוב יהי' נפיק מתורת דם אמנם להנ"ל נראה דאסור לבשל דהוי בגדר סחורה בדברים האסורים כיון דמבטל את האיסור ועושה ממנו היתר זה אסור משום סחורה ואין לומר כיון דיש היתר לאיסורו ע"י בישול א"כ שוב אינו דומה לנבילה ואמאי אסור בסחורה מה"ת ז"א דזה שמותר ע"י בישול אינו בגדר היתר לאיסורו כמו שמכריחים הפוסקים מדלא תנא לי' בזה חומר בחלב מבדם דחלב אסור מבושל ודם מותר והטעם כיון דהא דדם שבשלו מותר היינו משום דבשלו נפיק לי' מתורת דם א"כ א"ז בגדר היתר לאיסורו:

כמו

כמו דנבילה ל"ח בגדר יש היתר לאיסורו דמותר בהיותה מוסרחת וכיון שכן דם אסור בסחורה מה"ת ושפיר הוכיחו התום' דדם אינו בכלל בשר :

ואין להקשות על זה עפ"ד הפרי תואר מובא בת' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' מ"ו דדם מותר בסחורה כיון דדם איתקש למים . ז"א דזה לפי האמת דדם מותר בהנאה מכח ההיקש כנ"ל שפיר אמרינן דמותר בסחורה ג"כ משא"כ לפי הס"ד דדם יהי' אסור בהנאה מה"ת פשיטא דאסור בסחורה ג"כ כיון דלא ידעינן עדיין ההיקש דדם כמים וא"כ שפיר הוכיחו התום' דדם אינו בכלל בשר דאל"כ נימא כשהותרה וא"ל דילמא כונת התורה שיבשל הדם ז"א דהבישול אסור מלד סחורה כיון דמרויח ע"י הבישול הוי בגדר סחורה וז"נ לענ"ד :

בסוגיא דאונן .

א) **אונן** דפטור מן המלות נחלקו הפוסקים אם הוא מה"ת או מדרבנן וראיתי בת' חכ"ל סי' א' כתב להי"ר דאונן דפטור מן המלות הוא רק מדרבנן דא"כ דפטור מה"ת מן המלות א"כ איך משכח"ל אשה שכשרה ליבום שהרי הוא והיא נעשין אוננים וקיי"ל כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עלי' ה"ה כא"א שיש לו בנים ואסורה ועיי"ש שכ' ונראה דאף פטור האונן מדרבנן בעלמא הוא :

והנה לכאו' ד' החכ"ל תמוהין מאוד דא"ר בשעת נפילה מלד שהם אוננים ופטורין מן המלות מ"מ כיון דאינה איסור ערוה ל"ש לומר דא"ר בשעת נפילה והרי גדולה מזו כתבו התוס' ר"פ יבמות דאפי' בנדה דהוי חיי"כ אינו קרוי א"ר בשעת נפילה כיון דאם בא עלי' בנדתה קנאה א"כ מכ"ש מה שא"ר מלד שהוא אונן וכבר תמה בזה הג' בעל מלה"ר ז"ל :

אמנם ראיתי בחי' אאמו"ר הג' שליט"א ר"פ יבמות שכ' שכונת החכ"ל עפ"מ דמבואר ביבמות ד' דמתניתין אתי' כאבא שאול דאם אינו מכוין לשם מלוה הוי פוגע בערוה ולכן קתני חלילה ברישא והנה הראשונים כתבו דלא"ש באמת אם אינו מלוה הוי ערוה גמורה וא"כ יפה הקשה החכ"ל דא"כ דאונן פטור מן המלות מה"ת ומה"ט אינה עולה לחלילה א"כ ה"ה דאינה עולה ליבום בשעת נפילה מה"ת כיון דליכא מלוה הרי הוי איסור ערוה לא"ש וא"כ נימא תמיד כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה ה"ה כא"א שיש לו בנים ואסורה ועיי"ש מה שהאריך בזה . והנה לכאו' עלה בדעתי להעיר בדבר חדש די"ל דלא"ש דס"ל דהיכא דאינו מכוין למלוה פוגע בערוה א"כ כיון דכל יבם ויבמה בשעת מיתתו של הבעל והאח ה"ה אוננים ול"ש בהם מלות יבום א"כ שעת נפילה הוא לאחר קבורה כיון דכ"ז דהוא אונן הרי אינה ראוי' להתיבם ול"ק קושית החכ"ל וי"ל בזה קושית התוס' שהקשו דל"ל קרא למעוטי מיחדיו אשת אחיו שלא הי' בעולמו ת"ל דא"ז דרכי נועם ומה שתי' התוס' דמשכח"ל דהיתה תמותה מעוברת ג"כ קשה א"כ במעוברת מותרת להנשא לשוק כיון דמחלה נקיבות ומיעוט נפילות א"כ אכתי אין זה דרכי נועם וכבר העירו בזה המחברים . אמנם להנ"ל י"ל בפשיטות דצריך קרא להיכא שילדה חמותה בן לאחר מיתת בעלה קודם שנקבר דאכתי לא נפלה ליבום ובלא"ה אסורה מלד אוננת דאונן אסור בתה"מ לכן צריך קרא דאעפ"כ א"ז לו ליבום אע"ג דבשעת נפילה כבר נולד ורמי' קמי' ליבום

ליבום מ"מ פטורה מגזה"כ דבעי דוקא שיהי' להם ישיבה אחת בעולם ואל"כ לא רמי' קמי' ליבומי ואין להקשות ע"ז דא"כ בנפלה לפניו אחות אשתו ליבום ומתה אשתו קודם קבורת בעלה תהי' זקוקה ליבום כיון דבשעת נפילה הרי אינה אחות אשתו ז"א דנראה פשוט דאף אם נימא דשעת נפילה הוא לאחר קבורה מ"מ ערוה שפטורה מן היבום תלי' בשעת מיתה דהנה ענין יבום למ"ד דיש זיקה היינו דמיתת הבעל אינו מתיר במקום יבום רק דאקלש ממיתה ללאו והד' עתיקין בס' האחרונים. א"כ היכא שהיתה אחות אשתו בשעת מיתת בעלה שאז לא היתה זקוקה ליבום הרי מיתת הבעל התיר אותה לשוק ושוב אף כשמתה אחותה א"כ אינה זקוקה ליבום ודוקא באיסור אשת אח עצמו שפיר אמרינן דמיתת הבעל לא התיר אותה כיון דזקוקה ליבום ואע"ג דבשעת מיתה אסורה ליבם מלד אשת אח כיון דהם אוננים אבל מ"מ כיון דהיסור זה בוא לפסוק זה הוא ענינו של יבום ובכה"ג אמרה תורה דמיתת הבעל אינו מתיר לגמרי ואסורה לאיש זר וזקוקה ליבום אלא דשעת נפילה ליבום הוא לאחר קבורה משא"כ כשהיא ערוה בשעת מיתה א"כ אינה זקוקה ליבום וממילא מיתת הבעל מתירה לשוק וז"ב ופשוט:

אך אכתי יש לעי' בזה דא"כ מה מקשה בגמ' טעמא דכתב רחמנא עלי' הא לא"ה ה"א אחות אשה מתיבמת הא אין עדל"ת שיב"כ ולהנ"ל י"ל דצריך קרא דעלי' כגון דבשעת נפילה כבר מתה אחותה דשוב ליכא איסורא כלל דמותרת לו מלד אחות אשה וה"א דמתיבמות דמלד איסור אשת אח יכולה להתיבם וקמ"ל קרא דכיון דבשעת מיתה היתה אחות אשה שוב לא רמי' קמי' ליבומי אע"ג דבשעת נפילה ליכא איסור אחות אשה ויש לפלפל הרבה בזה אמנם קושטא דמילתא נראה עיקר דשעת נפילה הוא בשעת מיתה וכל שאינה ראוי' בשעת מיתת הבעל שוב אינה ראוי' עולמית:

ולקושית הכ"ל נראה דמכאן מוכח כמו"ש המרש"ל ז"ל בת' דאע"ג דאונן פטור מן המלות ה"ד מלוה שאינה עוברת אבל ממלוה עוברת ואם לא יעשה אותה שוב א"א לו לעשותה לאח"ז אינו מפטר בהיותו אונן ומעתה א"ש דאין לומר דא"ר בשעת נפילה מלד שהי' אונן ויהי' א"ר עולמית ז"א דא"כ כן הרי יהיו ראויין כשהן אוננין ושוב הוי ראוי בשעת נפילה וממילא ראוי גם אח"כ וכמו"ש כיו"ב הג' בטו"א ז"ל ריש חגיגה לענין ראוי' דמהכי תשלומין אע"ג שא"ד שבת כיון דא"כ דל"מ תשלומין ידחה שבת אמרינן דדוחה שבת וממילא יש לו תשלומין ושוב א"ד שבת והכ"כ דכוותי' ממש כיון דא"כ דהוי א"ר בשעת נפילה יהי' מחוייב במלוה אף בהיותו אונן ושוב הוי ראוי וזקוקה ליבום ואסור ליבמה כשהוא אונן וא"ר מכאן דהא דאונן פטור מן המילות הוא רק דרבנן:

ב) **והנה** ראיתי בת' חכ"ל שם שכ' בפשיטות דאע"ג דאונן פטור מן המלות מ"מ הוא מוזהר בכל איסורין ודבריו נכונים כיון דענין זה דאונן פטור מן המלות הוא או מפני דעוסק במלוה של קבורת המת או משום כבודו של מת כמו"ש הירושלמי מובא בתוס' ר"פ מי שמתו בד"ה ואינו מברך א"כ ז"ד לענין לפוטרו מן המלות אבל מהכ"ת לומר שלא יהי' מוזהר באיסורין אמנם יש לעי' אי מוזהר באיסורי דרבנן ולכאורה ממקומו מוכרע דאינו מוזהר באיסורין דרבנן דהרי מבואר בגמ' שם דא"ת לברך ברכת הנהנין והרי אסור לאדם ליהנות מעוה"ז בלא ברכה והוא איסור גמור דהוי מועיל בהקדש כמפורש בגמ' א"כ אמאי אונן יהי' פטור מלברך ברכת הנהנין ועיי"ש בתוס' הנ"ל דפליגי רש"י ותוס' אי רשאי לברך דלדעת רש"י ז"ל יכול לברך כשירלה רק שאינו זקוק לברך וקשה מאוד א"כ אמאי יהי' מותר לאכול בשלמא לדעת התוס' דאסור לברך י"ל דבאונן לא גזרו איסור זה דאסור ליהנות

ליהנות בלא ברכה כיון דלפעמים ימשך זמן רב עד הקבורה ולא רצו חכז"ל לגזור איסור ז: אמנם לדעת רש"י ז"ל קשה טובא כיון דיכול לברך כשירצה איך מותר לאכול בלא ברכה הא איסורא איכא ונראה מזה דגם על איסורין אינו מוזהר בדרבנן וברור הדבר דמלד עוסק במצוה אין לפטור מברכת הנהנין כיון דאיסורא איכא ועוסק במצוה אינו פטור מן האיסורין אמנם גם מפני הטעם דכבודו של מת צ"ע אמאי יהי' מותר לאכול בלא ברכה ואולי י"ל כיון דענין זה דאסור לאכול בלא ברכה הוא מפני שקודם ברכה הוא של הקב"ה ואין לאדם לאכול מה שאינו שלו אלא של גבוה וצריך לברך שעי"ד הברכה קונה הדבר להיות שלו ויכול לאוכלו וי"ל דמפני כבודו של מת מותר לאכול משל גבוה אף בהיותו של גבוה וזה הפירוש דהחמיר הקב"ה בכבודו של מת יותר מכבודו ית' כמבואר בפתחי תשובה יו"ד סי' שמ"א סק"ט היינו דמפני כבודו של מת מחל הקב"ה על כבודו ופוטרו מן המצות וה"ה דהתיר לו לאכול אף מה שהוא של גבוה ול"ל שיקנה אותו מקודם בברכה ועדיין צ"ע :

שוב הראה לי האמו"ר הג' שליט"א מ"ש בחי' למס' ברכות בזה והעתיק הד' כאן וז"ל בתוספתא דברכות פ"ד איתא בזה"ל כל הנהנה מעוה"ז בלא ברכה מעל עד שיתירו לו כל המצות. ואין לו ביאור לכאו' ועי' בתוספתא שנדמ"ח בש"ס דפוס ווילנא ובמראה פנים בירושלמי פ"ו דברכות שהעתיק ד' התוספתא בקצת שינוי אמנם להעיר לבב התלמידים נראה לפרש התוספתא בתרין אנפין וקרובין לפשט. פירוש הא' דכונת התוספתא דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה עד שיתירו לו כל המצות והיינו בחולה שיב"ס וקמ"ל דחולה שאב"ס שאינו מוזהר באיסורי דרבנן מ"מ באיסור זה מוזהר וטעמא דמילתא י"ל עפ"מ דקיי"ל דאע"ג דחולה שאב"ס מותר באיסורין דרבנן מ"מ אסור לאכול ולשתות מהאיסור דרבנן וא"כ הכא כיון דאיכא איסור מעילה על האוכל ורמיא על המאכל איסור קודש אע"ג דהוא רק איסור דרבנן אסור לחולה שאב"ס . ולפ"ז פירושו להחמיר :

אמנם פירוש ב' נראה בכונת התוספתא להקל דהנה יש סברא לומר דאונן אע"ג דפטור מכל המצות שבתורה מ"מ אסור ליהנות בלא ברכה כיון דבזה איכא איסור מעילה ועל איסורין גם אונן מוזהר אך באמת מבואר בפ' מי שמתו דאונן אינו מברך גם ברכת הנהנין וא"כ י"ל דזה כונת התוספתא דאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה עד שיתירו לו כל המצות דהיינו אונן שפטור מן המצות אע"ג דבאיסורין מוזהר מ"מ א"ל לברך ברכת הנהנין וטעמא דמילתא אע"ג דמצאנו דהוזהר אונן על אכילת מעשר שני ומעשר שני משלחן גבוה קזכי הרי נראה דאונן אסור לאכול משלחן גבוה א"כ לכאו' ה"ה מאכל חולין קודם ברכה דהוי של גבוה אך באמת ההבדל מבואר דהתם לאכול אותו כשהוא של גבוה ואונן אין לו לאכול משלחן גבוה משא"כ הכא מפני כבודו של מת פטור מברכה ונעשה שלו קודם ברכה ובזה עלמו שכשלו לאוכלו קנאו ונעשה שלו ולכן דעת רש"י ז"ל אע"ג דרשאי לברך כשירצה אינו חייב לברך וזה נכון בפירוש התוספתא א"ד האמו"ר שליט"א ודפח"ח :

ובאמת מוכרח הע"ג דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה ה"ד למי שיכול לברך אבל למי שא"י לברך נקנה לו האוכלין אף בלא ברכה דאל"כ איך אלם רשאי לאכול שום דבר מאכל. וא"כ הכ"נ בכ"מ שפטרו חז"ל מלברך ברכת הנהנין הרי הם שלו אף קודם ברכה ויש עוד להאריך בזה ואכ"מ :

ובאמת בעיקר קושית הח"ל דבכל חלילה ויבום נימא כל שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עלי' ולא תהי' מסכה"ל חליצה ויבום לעולם נלענ"ד בפשיטות דהרי כל הטעם דאונן פטור מן המצות הוא מפני כבודו של מת והנה יבום מבואר בתוה"ק דהוא להקים שם לאחיו וכן

חליצה מבואר בזוהר הקדוש דהוא לתיקון המת להביא עי"ז נשמת המת למקומה הראוי לה א"כ י"ל לומר דיהי' א"ר לחליצה ייבום משום שא"ר בשעת נפילה ז"א דנראה ברור דא"נ דא"ר בשביל זה לחליצה ויבום יהי' מחויב גם בשעה שהוא אונן בחליצה ויבום כיון דהוא לצורך המת ותיקונו י"ל שידחה מפני כבודו של מת אדרבה הרי זה הוא כבודו ותיקונו וכמו בלאו דלא תלין דליכא באם הלינו לכבודו ונהי דלפי האמת אונן לאו בר חליצה ויבום הוא כמו"ש המרי"ט היינו משום דבאמת אינו נדחה מחליצה ויבום אבל א"כ דמחמת זה דא"ר בשעת נפילה א"ר לחליצה ויבום עולמית ברור הדבר דיהי' שייך חליצה ויבום בשעת נפילה ג"כ כיון דזה הוא בעצמו כבודו של מת ותיקונו ועי' בת' חת"ס אהע"ז סי' קנ"א שרצה הג' בעל יד המלך ז"ל להורות להקל אפי' בגט ביו"ט שני מה"ט עיי"ש אמנם לענין חליצה ויבום בודאי נכונים הדברים כמו"ש וא"ל לומר כמש"ל דיהי' מזה ראי' להמהרש"ל ז"ל דבמצוה עוברת לא נפטר האונן רק דהכא טעמא איכא דאם יהי' מצוה עוברת אין האונן פטור משום דהמצוה הוא לכבוד המת :

ובאמת בעיקר ד' המהרש"ל ז"ל שהוכיח מהא דהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא והקשה המהרש"ל ת"ל דאונן הוא ופטור מן המצות א"ו דמצוה עוברת אינו פטור ולענ"ד יש לעי' בזה דהא כ"כ דשני טעמים יש לפטור אונן ממצות או מפני שעוסק במצוה או מפני כבודו של מת א"כ י"ל דז"ד כשלא התחיל במצוה אחרת עדיין אבל הכא שהלך לשחוט את פסחו או למול את בנו וכבר הכין א"ע להתחיל במצוה אחרת כיון דאמרינן דאינו חייב לטמא ממילא אינו חל עליו אנינות כיון דאמרינן דא"א בקבורה ושפיר חייב במצות ובת' נו"ב מהד"ק ח' או"ח סי' כ"ז הביא ד' המהרש"ל וכ' שיש לדחות משום דהוי עשין שיש בהם כרת ועיי"ש שכ' לענין ספירת העומר אי אונן פטור כיון דעי"ז יפסיד כל המצוה שאח"כ ומסברא נראה דאונן אינו פטור אלא ממצוה שבימי אנינות אבל אם עי"ז יפסיד המצוה שאחר ימי אנינות ג"כ שוב אינו פטור כלל עיי"ש :

וראיתי על הגליון לאאמו"ר שליט"א שכ' בזה"ל ולפי"ז י"ל דה"ט דלא מפטר מפסח אע"ג דשמע דמת לו מת ונעשה אונן כיון דבפסח יש שני מצות הקרבה ואכילה ומצות אכילה זמנה בלילה דהוא יו"ט ול"ש אנינות וכמש"כ התוס' ר"פ מי שמתו בשם הירושלמי וא"כ אינו פטור ממצות פסח כיון דעי"ז יפטר ממצוה שלא בזמן אנינות ג"כ ודמי לספירת העומר ותמיהני על הג' המחבר ז"ל שלא הרגיש בזה עכ"ל דמר אבא הגאון שליט"א :

ולענ"ד יש ללמוד זכות על הג' ז"ל דבפסח כיון דאם יטמא הרי יש לו תשלומין בשני לקיים מצות הקרבה ואכילת פסח לכן אינו דומה לספירת העומר ולכן צריך הג' ז"ל לומר כיון דהוי עשה שיש בה כרת חמור ובספיקו דהג' ז"ל לענין ספירת העומר י"ל כד' הג' ז"ל דיספור בלא ברכה ואח"כ יוכל לספור בברכה ולא כמו"ש הג' ז"ל דהוא ספק עכ"פ אם הי' פטור בזמנו דזה. דוחק אך י"ל מטעם אחר כיון דנראה עיקר דהא דפטור מן המצות הוא רק דרבנן אבל מה"ת מחויב א"כ י"ל עפמ"ש הר"ן ז"ל נדרים (דף) דלאחר שנפסק הדרבנן שוב אמרינן דגם מדרבנן הי' ראוי כיון דמן התורה הי' ראוי אם כן הכא נמי לאחר האנינות כשמגיע לספירת ליל הב' אמרינן דגם מדרבנן הי' בר חיובא כשהי' אונן ושוב הי' מחויב לספור גם אז וכבר האריך אאמו"ר שליט"א בכתביו בענין זה ואין כאן מקומו להאריך יותר :

סוכה (ד׳ ל״ה) עיי״ש היטב כל הסוגיא.

א) **עדין** בכפ״ת הביא ד׳ האורחת חיים שכ׳ בזה״ל לולב הגזול והגנוב שפוסלים אותו כל ז׳ מיהו דוקא לגנב ולגזלן עצמו אבל לאחרים כשר בשאר הימים עכ״ל ונפסק כן בש״ע או״ח ריש סי׳ תרמ״ט עיי״ש ותמה הכפ״ת הא מסוגיא דאוונכרי מבואר דגם ביוט״ר כשר לאחרים דהרי מקשינן בגמ׳ ולהוי יאוש בידא דידהו וש״ר בידן ותי׳ ל״ל בהושענא דאוונכרי גופי׳ מבואר דאף ביוט״ר יכלין אחרים לצאת יד״ח ואינו פסול משום מצוה הב״ע ומי׳ בכפ״ת שנדחק בזה לומר דהא״ח ס״ל דכל דינא דר״ה הוא רק ביו״ט שני אבל ביוט״ר ל״ש כלל דין זה כיון דאפי׳ אם יגזז הגוי מ״מ כיון דהשינוי רשות נעשה אצל האוונכרי פסול לו מלד מצוה הב״ע ושוב ממילא פסול לכל ישראל לברך עליו עיי״ש ולכאו׳ הי׳ נראה רא׳ לדבריו שבזה מיושב דעת הר״מ ז״ל שהשמיט לגמרי דין דר״ה דהר״מ ז״ל לשיטתו דס״ל דמצוה הב״ע אינו פוסל אלא ביוט״ר אבל ביו״ט ב׳ גזול כשר א״כ אין לו להביא דינא דר״ה כלל דביו״ט ב׳ אהגכרי בעצמם יכולים לגזוז וכשר אפי׳ להם כיון דאינו פוסל גזול ביו״ט שני וביוט״ר אין עלה כלל דתמיד הוי מצוה הב״ע:

אך באמת עיקר הדבר ל״ע לענ״ד שנימא דדינא דר״ה קאי על יו״ט שני דוקא וביוט״ר לא משכח״ל דינא דר״ה בפש״ט לאידך לישנא דרש״י ז״ל דר״ה ס״ל יאוש כדי קני והא דאסור לישראל לגזוז בעצמו הוא מלד דיהי׳ פסול אצלו מלד מצוה הב״ע עיי״ש א״כ נראה ברור דז״ד אם יקוץ הישראל אבל כשיקוץ העכו״ם וקני׳ ביאוש בודאי יהי׳ האוונכרי בעצמם ג״כ יכולין לצאת בהן ולא מפסלא משום מצוה הב״ע לכ״ע דאפי׳ א״כ דמצוה הב״ע פוסל לאחרים שלא עשו עבירה ג״כ נראה ברור דז״ד אם נעשה העבירה ע״י ישראל כיון דכל ישראל ערבים זב״ז פוסל מלד מצוה הב״ע משא״כ מה שעשה נכרי עבירה פשיטא דל״ש למפסל אצל ישראל מלד מצוה הב״ע אם כבר קנאו הנכרי וישראל אינו עושה עבירה כלל (ועי׳ במג״א סי׳ תרמ״ט ס״ק ב׳ במ״ש בזה״ל וכן מוכח מרש״י ז״ל ד׳ ל׳ ובלבושי שרד שם מה שפי׳ ד׳ המג״א ז״ל ולענ״ד אין זה כונת המג״א ז״ל רק דכונת המג״א דמוכח כן מקושית הגמ׳ דסוף סוף כי גזזו אוונכרי להוי יאוש בידא דידהו וקשה הא אללם פסול מלד מצוה הב״ע כיון דהם בעצמם תלשו מן המחובר א״כ שב פסול לכל א״ו דמצוה הב״ע אינו פסול לאחרים אבל מדינא דר״ה א״ר דזה הוא פוסל לכ״ע מה שעשה נכרי עבירה שיהי׳ פוסל אצל ישראל) ואין להקשות על דברינו מד׳ התוס׳ ר״פ לולב הגזול שכ׳ בזה״ל ותו אמאי צריכן דלאו אסרה דמצוה עכ״ל נראה דאפי׳ אם עבד עכו״ם פסול לישראל מלד מצוה הב״ע ז״א דזה נראה ברור דמה שנתפס העבירה על החפץ של מצוה כמו באסרה דנאסר בהנאה מלד עכו״ם ונתפס על החפץ שם עכו״ם פשיטא דמפסל משום מצוה הב״ע יאין נפ״מ מי עשה העבירה אמנם היכא דאין על החפץ שם עבירה כגון בנידון דידן דגזל וקני׳ ביאוש דכיון דיאוש קני׳ ה״ה שלו ואין על החפץ שם גזול רק שפסול לו לצאת ידי מצוה מטעם דהוי מצוה הב״ע א״כ אפי׳ א״נ דפסול לאחר שלא עשה העבירה נ״כ ע״כ היינו רק בשנעשית העבירה ע״י ישראל כיון דכל ישראל ערבים זל״ז גם הוא נכלל בכלל העבירה אבל מה שגזל נכרי אין שום סברא לפסול אצל ישראל מלד מלהב״ע:

ויש להביא ראי׳ מד׳ התוס׳ הנ״ל לדברינו דהנה רעק״א ז״ל בגליון שם תמה על התוס׳ שם שהקשו מלולב של אסרה דיהי׳ פסול מלד מצוה הב״ע דהאמאי לא הקשו דעדיפא מני׳ דלמה לי קרא דמן הבקר להוציא את הנעבד ת״ל משום מצוה הב״ע

הב"ע אמנם לדברינו מיושב היטב דמנעבד ל"ק להו כיון דבע"ח אינו נאסר משום עכו"ם ואינו נתפס כלל באיסור ע"ז רק שנימא -דמשום שעבר עבירה יהי' פסול לגבוה א"כ ז"ד כשיהי' נעבד ע"י ישראל אבל כשעבד לה עכו"ם לא הי' פסול להקרבה לכן צריך קרא דמן הבקר ולכן לא הקשו התוס' אלא מאשירה דבזה כיון דהוי חפץ של עבירה אפי' אם הוא ע"י נכרי הוי מלוה הב"ע וז"נ מאוד:

ובאמת אם כנים הדברים י"ל יותר דאפי' א"כ דבישראל פוסל מלוה הב"ע גם אצל אחרים מ"מ אפי' ביוט"ר צריך הגמ' לבוא לתירוץ מצד הושענא דאוונכרי גופי' הא בלא"ה לא הי' שייך הכא מלוה הב"ע אפי' אם היו גוזין אוונכרי בעצמם את ההושענא כיון דהם קני' ביאוש רק שנימא דיפסל אצלם מצד מלוה הב"ע וממילא פסול לכל מצד מלוה הב"ע ע"י י"ל כיון דהכא אינו ודאי גזל אלא ספק גזל והנה ידוע ד' הפוסקים דספק גזל התירה תורה א"כ מה"ת לא עשו אוונכרי עבירה רק מדרבנן עברו עבירה ומעתה י"ל עפמ"ש הגל"ח לחדש דאע"ג דישראל נכנסו לכלל ערבות היינו רק בדאורייתא בתרי"ג מצות אבל בדרבנן לא נכנסו לערבות א"כ בעבירה דרבנן אפי' א"כ דלדידהו פסול מצד מלוה הב"ע מ"מ לאחרים אין לפסול מצד מלוה הב"ע ונסתרה בזה ראיות המג"א לדחות ד' הארחות חיים דס"ל דגנוב וגזול אינו כשר לאחרים אלא ביו"ט שני אבל ביוט"ר פסול גם לאחרים מצד מלוה הב"ע ותמה המג"א ז"ל מד' רש"י הנ"ל דס"ל דר"ה אפי' לבתר קנין פוסל מצד מלוה הב"ע מ"מ פשיטא לש"ס דל"נ אלא להושענא דאוונכרי גופי':

אמנם להנ"ל מיושב דדוקא הכא דהוי ספק גזל והוי רק איסור דרבנן וליכא ערבות ולכן אינו פוסל משום מלוה הב"ע אלא להם בעצמם משא"כ בודאי גזל שפיר י"ל דגם אצל אחרים פסול מצד מלוה הב"ע אפי' לאחר קנין מצד ערבות כנ"ל. איברא דלאחר העיון ז"א ודקו ד' המג"א ז"ל דרש"י ז"ל ס"ל להדיא דאפי' בדרבנן שייך ערבות כמבואר בדבריו במס' ר"ה (דף כ"ט ע"א) בד"ה חוץ מברכת הלחם והיין שכ' בזה"ל ובזו אין כאן ערבות שאינו חובה על האדם דלא לתהני ולא ליברוך עכ"ל מבואר מד"ק דאם הי' חובה הי' שייך בי' ערבות אע"ג דברכת הנהנין הוא רק דרבנן ומצאתי להגאון בית שלמה ז"ל בח' או"ח סי' י"ד שהאריך בזה וביררו שדעת רש"י ז"ל באמת דאפי' במצוה דרבנן שייך ערבות עיי"ש וא"כ ה"ה איסור דרבנן וא"כ א"כ דמלוה הב"ע בודאי גזל פוסל באחרים ה"ה דמלוה הב"ע בספק גזל פוסל באחרים ודקו ד' המג"א ז"ל דמרש"י ז"ל לשיטתו שפיר יש ראי' דאין מלוה הב"ע פוסל באחרים אפי' כשנעשית העבירה ע"י ישראל אך מטעם אחר יש לעי' על המג"א ז"ל לפמ"ש שהוכחנו מד' התוס' דאע"ג דס"ל דעבירה שעשה הנכרי אינו פוסל לגבי ישראל מ"מ היכא דהעבירה מונח על החפץ אסור משום מלוה הב"ע אפי' בכה"ג כנ"ל והסברא נותנת כן א"כ מ"ר מד' רש"י ז"ל דמיירי דכבר קנאו להיכא [דלא] קנאו דעדיין מונח על החפץ שם גזול ושפיר פסול משום מלוה הב"ע אפי' לאחרים ועי' במחה"ש שכנראה הרגיש בזה וכתב דהמג"א ס"ל דאין נפ"מ ומלבד שהוא נגד הסברא דהחילוק מבואר מלבד זאת הרי מוכח כן מד' התוס' הנ"ל ול"ע:

ב) **ונחזור** לעניננו דזה בודאי לפי' הב' דרש"י ז"ל קאי ר"ה גם על יוט"ר דל"ש למיפסל מצד מלוה הב"ע לישראל מה שעשה הנכרי העבירה וא"כ ממילא מוכרח דגם לפי פי' הא' דיאוש ל"ק וצריך שיהי' יאוש וש"ר להקנין נ"כ קאי אף על יוט"ר דהל"כ הו"ל לרש"י ז"ל לפרש הנ"מ בין ב' הטעמים לר"ה וכיון שכן מוכרח דפשיטא להש"ס דאפי' אם יהי' בינוי רשות בידא דידן מ"מ כיון דהנחנו לא גזלנו אינו פסול מצד מלוה הב"ע אע"ג דבאיסורא

דבאיסורא אתא לידי׳ כיון דקני׳ לי׳ קודם המלוה ואין על התפן שם עבירה ובאמת בהעמק העיון לא אדע אפי׳ אם האוונכרי בעצמם גוזזים מן המחובר מה עבירה יש בזה כיון שהן לוקחין ומשלמין כמות שהיא שוה ואינם יודעים שהיא גזל איזה עבירה שייך בזה ועוד דאם יהי׳ בזה סרך עבירה אמאי אמר ר״ה דווקא להני אוונכרי אמאי לא אמר סתמא דין דאסור לקנות אצל העכו״ם אם יקוץ בעצמו מן המחובר דדילמא הוא גזול וא״כ עתה הוא הגזלן וצריך ליזהר בזה בכל עניני קנין פירות מן העכו״ם לכן נראה כיון דספק גזל מותר מה״ת ורק רבנן אסרוהו ולא אסרוהו אלא במכוין לגזול או ביודע שהוא גזול ומסייע להגזלן וקונה בפחות משוי׳ משא״כ לקנות מנכרי דבר המוחזק שהוא שלו ומשלם לו כמות שהוא שוה אין כאן עבירה כלל לא מה״ת ולא מדרבנן ולכן לא מצאנו כלל שיהי׳ בזה אזהרה שלא לקוץ אצל העכו״ם בעצמו מן המחובר אמנם הכא שפיר קאמר ר״ה להני אוונכרי כיון דכתיב במצות ד׳ מינים לכם צריך שיהי׳ לכם בבירור ואם אינו לכם אע״ג דמותר מה״ת אין יוצאין ידי חובתו וכמ״ש הידאים דאפי׳ למ״ד גזל עכו״ם מותר מ״מ בגדר לכם לא הוי לכן קאמר ר״ה שלא יגזזו בעצמם מן המחובר דילמא הוא גזול מישראל ואינו שלו אפי׳ אם ישלם בעדו אמנם אם העכו״ם יקוץ אותו מן המחובר הרי יקנה אותו האוונכרי מצד יאוש וש״ר ושפיר הוי לכם והא דכתב רש״י ז״ל דאפי׳ אי יאוש קונה מ״מ אסורים הם בעצמם לקוץ מצד דהם הגוזלים ויהי׳ פסול משום מצוה הב״ע כונת רש״י ז״ל כיון דחוששין אנו שהוא גזול ואינו של הישראל ולא הוי בגדר לכם שוב אע״ג דקני לי׳ אח״כ משום יאוש ג״כ פסול משום מצוה הב״ע כיון דאם הוא גזול אינו לכם אלא ע״י שגזלו ונתיאשו הבעלים אח״כ וזה הוי בכלל מצוה הב״ע. ומעתה נראה דוז״ד ביומ״ר דצריך לכם אבל ביו״ט שני דא״צ לכם כלל אפי׳ אם נימא דמצוה הב״ע פסול גם ביו״ט שני מ״מ ל״ש דינא דר״ה כלל כיון דהוא קונה וישלם בחזקת שהוא שלו אין כאן עבירה כלל ול״ש בי׳ אח״כ פסול מצוה הב״ע כיון דל״ל מעשיו כלל לסייע לזה שילא בו ידי מצוה ובאמת מוכרח מכל הסוגיא דר״ה קאי רק על יומ״ר דהרי מקשינן בגמ׳ ולקני׳ בשינוי מעשה ותי׳ דלולב א״צ אגוד וא״כ צריך אגוד שינוי התולי״ב הוא ובתוס׳ כיון דמה״ת ל״ק לא נפיק וזה שייך רק ביומ״ר אבל ביומ״ב כיון דהוא רק מצוה דרבנן אמאי לא יהי׳ יצא :

לזאת נלענ״ד ברור שהא״ח מודה דר״ה קאי על יומ״ר ואטפ״כ פשיטא לי׳ דל״ש מצוה הב״ע אלא אצל הגזלן כיון דאם הוא גזול הרי בתחילת הקני׳ הוי א״ש וכיון דהי׳ עליו שם פסול שוב פסול משום מצוה הב״ע ג״כ משא״כ אצל האחר כיון דקני בש״ר וא״כ אין ספק לענין לכם כלל וכיון שאין ספק לענין לכם ל״ש בו פסול דמצוה הב״ע ג״כ כיון דהוא לא גזל אמנם ז״ד בדינא דר״ה דבאמת אין כאן עבירת גזל כלל וכל הפסול דמצוה הב״ע מסתעף מזה שצריך לכם א״כ היכא דהוי מיד בבירור לכם ל״ש למפסל אגלו מצד מצוה הב״ע משא״כ בגזל וגנוב דנעשה בו עבירה באמת ויש בו פסול גמור דמצוה הב״ע ונעשה בו איסור שפיר אמרינן כיון דנפסל מצד מצוה הב״ע גם לאחרים פסול מצד מצוה הב״ע וז״ב לענ״ד :

ובאמת בישוב ד׳ הא״ח י״ל בפשיטות דלא ס״ל כדעת רש״י ז״ל דשייך הכא פסול דמצוה הב״ע כיון דאין כאן עבירה כלל כיון דשלא במקום מצוה מותר לכתחילה לעשות כן וכל השו״ט דש״ס הוא משום חשש לכם לכן שפיר מקשינן בגמ׳ דאגל האחרים תמיד הוי לכם ותי׳ דנפ״מ למה שהם עצמם רוצים לצאת בו אך לרווחא דמילתא כתבנו שגם לד׳ רש״י ז״ל יתכנו ד׳ האורחת חיים ואין סתירה מסוגית הש״ס :

שבתי וראיתי בחי' הריטב"א לסוכה בסוגין ד"ה ופרכינן שכ' ג"כ דל"ש לחוש דאין לקנות מהם לכתחילה רק היכא דלא קני להו כיון דספיקא הוא ועוד דמסתמא מעכו"ס גזלי להו וגזל עכו"ס בכה"ג לכ"ע שרי עכ"ל והנה מ"ש הריטב"א ז"ל דגזל עכו"ס בכה"ג לכ"ע שרי נראה שכונתו עפמ"ש בת' חכ"ל דגזל עכו"ס אפי' למ"ד דאסור מה"ת הוא רק משום שלא ירגיל לגזול מישראל אבל בעלם ליכא איסור מה שלוקח ממון העכו"ס וא"כ הכא דמשלם שוי' וא"י שגזל כלל ל"ש לאסור גזל עכו"ס. ויש להסביר הדבר ביתר ביאור דבאמת קשה הדבר דתוה"ק עשאה הרחקה בגזל עכו"ס מלד גזל ישראל כיון דהוא רק איסור לאו ובפרט דהוי לאו שאב"מ וכ"כ המל"מ רפ"א מיו"ט דבלאו שאין בו מלקות ל"ש לומר מ"ל איסור לאו מ"ל איסור כרת ואין עושין הרחקה ללאו גרידא א"כ אמאי עשאה התוה"ק הכא הרחקה ואסרה גזל עכו"ס. אך באמת א"ש כיון דהוא עבירה שבין אדם לחבירו חמורה ועשאה התורה הרחקה אפי' בלאו שאב"מ ומעתה נראה דז"ד בגזל גמור או בקונה גזילה ויודע שהוא גזלה משא"כ הכא דהוא אינו מתכוין לגזול כלל וקונה בדמים ואפי' אם הי' גזילה מישראל אין נפ"מ כלל לישראל זה אם הוא יקנה או לא דב"כ וב"כ אבוד הוא ממנו א"כ אין בגזל זה לתא דעבירה בא"ל"ח כלל אלא מלד איסור גזל בעצמותו שאסרה תורה וכיון שכן שוב ל"ש הרחקה לאסור גם גזל עכו"ס מה"ט וז"כ בסברא:

ג) **ובדרך** פלפול נלענ"ד עפ"ז לת' ד' הר"מ ז"ל התמוהין שלא הביא דינא דר"ה כלל ונאמר דהנה באמת העירו המפורשים דנימא בגזל [לולב] עדל"ת ות"י דאין עשה דוחה לא תעשה ממון חבירו וכ"כ במק"א דלפ"ז בגזל עכו"ס אף למאן דס"ל גזל עכו"ס אסור מה"ת אמרינן עדל"ת. כיון דהוא רק מלד שלא ירגיל ומעתה נראה דה"ה הכא אף לשיטת רש"י ז"ל דס"ל דהחשש שמא גזולה מישראל מ"מ י"ל עדל"ת כיון שביארנו דהכא אפי' אם יהי' גזולה מישראל מ"מ ישראל זה החותך מן המחובר אינו עובר על שום איסור דבין אדם לחבירו כיון דישראל שגזלו ממנו אין לו שום נפ"מ בגזילתו של זה דבלא"ה היא אבודה ממנו א"כ ל"ש בזה לומר דהוי בין אדם לחבירו ונהי דגם בכה"ג אסור גזל כיון דאין יאוש לקרקע וה"ה ברשות בעלים אסור לגוזלו מ"מ כיון דאינו שום נפ"מ לנגזל וגם בלא"ה לא יוכל להשיב כי א"י למי א"כ לא שייך לומר דהוי עבירה שבין אדם לחבירו וא"כ נראה דל"ש הכא כלל מלוה הב"ע מלד עדל"ת:

אך י"ל דז"א דהרי קיי"ל דהיכא דאפשר לקיים ב' לא אמרינן עדל"ת וא"כ ה"כ כיון דאפשר שלא יחתכו בעלמן א"כ ל"ש בזה עדל"ת ושוב פסול מלד מלוה הב"ע ומעתה י"ל עפ"מ שהעלה אאמו"ר הגאון שליט"א בחידושיו בהא דקיי"ל דאפשר לקיים ב' לא אמרינן עדל"ת שחקר המלא הרועים אם הוא מה"ת או רק מדרבנן והעלה אאמו"ר שליט"א דזה תליא מפני מה אפשר לקיים ב' דאם אפשר לקיים ב' מפני שאין המלוה מוכרחת כמו היכא דאפשר בחלילה זה מה"ת אינו דוחה אבל היכא דהעשה מוכרחת והוא עושה אותה בעבירה אף דאפשר לקיים העשה שלא ע"י עבירה מ"מ עתה כשעושה אותה בעבירה לא הוי מלוה הב"ע מה"ת מטעם דמה"ת עדל"ת והאריך בראיות בזה לחזק הדברים ואכ"מ. ומעתה נראה דהכא כיון דהוי רק ספק גזל וכיון דספד"א מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא שוב ליכא עבירה כלל כיון דאמרי' עדל"ת ונהי דאפשר לקיים ב' מ"מ כיון דאפי' בעבירה דאורייתא היינו אם הי' הכא ודאי גזל מישראל באופן שא"א לה זו"ר ואינו שום נפ"מ להישראל אם יגזול או לא ואין בו אלא עבירת בין אדם למקום ג"כ מה"ת לא הי' איסור מלד עדל"ת א"כ כיון דהוא רק ספק ורק מדרבנן לחומרא ש"כ ליכא איסור כלל אע"ג דאפשר לקיים ב' ור"ה לשיטתו דהוא תלמיד רב ס"ל

ספר"א

ספד"א מה"ת להחמיר והוי עבירה דאורייתא וא"כ ל"ש עדל"ת מדרבנן עכ"פ כיון דאפשר לקיים ב' אבל הר"מ ז"ל לשיטתו דס"ל ספד"א מה"ת להקל שפיר השמיט דינא דר"ה כיון דתמיד מותר מלד עדל"ת וכיון דהוא רק איסור דרבנן דוחה אף באפשר לקיים ב':

וי"ל בסגנון הנ"ל באופן אחר ג"כ דבאמת נראה דהכא על התליסה מן המחובר אין איסור כיון דלא אסר ר"ה בכל קנין מהנכרי רק מפני שצריך הכא לכם ממש חיישינן אח"כ אם יתלוש בעצמו משום מלוה הב"ע כמוש"ל וכ"כ הלבוש בזה ולכן לוה ר"ה שלא יתלשו מעצמם אך ע"ז י"ל דלא יהי' מלוה הב"ע כלל כיון דנימא עדל"ת כנ"ל ואין לומר הא הי' אפשר ע"י שהנכרי יתתוך מן המחובר וא"כ הו"ל כאלו בא ע"י פשיעתו ובכה"ג א"ד ל"ת ז"א לפ"מ שהעלה הגאון מקוטנא צוקלה"ה בישועות ישראל סי' כ"א דהא שכ' התוס' דעשה ע"י פשיעה א"ד ל"ת היינו רק מדרבנן אבל מה"ת דוחה גם אם בא הדחוי' ע"י פשיעתו א"כ ז"ד בעבירה דאורייתא אבל בעבירה דרבנן נראה פשוט דשוב גם מדרבנן דוחה את הל"ת דלא גזרו רבנן אלא אם ע"י פשיעתו בא לידי עבירה דאורייתא ומעתה י"ל דר"ה לשיטתו דס"ל ספד"א מה"ת להחמיר א"כ שפיר הולרך ליזהר שלא יחתכו בעצמם מן המחובר כיון דיהי' אח"כ מלוה הב"ע ואין לומר עדל"ת כיון דהוי ע"י פשיעה ועכ"פ מדרבנן אין עדל"ת בכה"ג משא"כ הר"מ ז"ל לשיטתו דס"ל ספד"א מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא א"כ מה"ת אין כאן עבירה כלל א"כ ל"צ להזהיר בזה כיון דבכה"ג יאוש קונה רק משום מלוה הב"ע אתה חושש וזה לא שייך הכא כיון דנימא עדל"ה ואע"ג דהי' אפשר עלה שלא יהי' באיסור לא איכפת לן כיון דהוי רק עבירה דרבנן אמרינן עדל"ת אפי' בבא ע"י פשיעה:

אמנם כן בעיקר הדבר שכתבנו דבגזל כיון דאיכא שני עבירות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו לכן אפי' היכא דליכא עבירה שבין אדם לחבירו איכא עבירה שבין אדם למקום וזה הוא ענין אוונכרי שחשש עלי' ר"ה כאשר הלענו הדברים לפני אאמו"ר הגאון שליט"א הראה לי שהוא מחלוקת רבותינו הראשונים ז"ל שמד' התוס' רי"ד סוכה (דף ל"ה) נראה כדאמרן אמנם דעת רש"י ז"ל הוא להיפוך ועי' באמרי בינה חלק או"ח בדיני לולב בהשמטות לסי' כ"א הביא ד' התוס' רי"ד הנ"ל שכ' בזה"ל ואי קשיא כיון דכל מקום דהינו ש"פ לא חשיב ממון למיחל הקדש עליו אי הכי גם גזל נמי לא יקרא ואמאי תנן הדס וערבה גזולים פסולים והרי אם תובע בדין אין ב"ד נזקקין לפחות מש"פ וא"י הנגזל להוציא בדיינים והוי כדידי' וקרינן בי' לכם וכו'. תשובה כשגזל דבר שא"ב ש"פ אע"פ שא"י להוציאו בדיינים ולאו בר השבה הוא מ"מ הגזלן במה קנאו ואע"פ שאינו חייב משום גזילה אלא הנגזל רחמנא קפיד עלי' „כיון דלא הוה דידי'" נפסלה משום גזילה וז"ד למאי דאמרינן דב"נ נהרג על פחות מש"פ וכו' „ה"נ אע"ג דלגבי נגזל לא חשיב גזולה" לגבי הבורא חשיבה גזולה כיון דלא קנאו בכלום ולא קרינן בי' לכם וא"י לקיים בו המלוה אבל אם עשה בה שינוי מעשה אע"פ שא"א ליתן לנגזל כלום שהרי אין בה ש"פ כבר כיון דאי הוה בה ש"פ הוה קני' לי' השתא נמי קני' לי' אבל אם לא שינהו כיון דאלו הוה בי' ש"פ לא קני' לי' ולא קרינן בי' לכם השתא נמי לא קרינן בי' לכם עכ"ל:

והנה הג' בעל אמרי בינה ז"ל תמה עליו כיון דבישראל פחות מש"פ מחל אמאי לא הוי בכלל לכם ועוד דאמאי מהני שינוי כיון דבעלמא שינוי לא הוי קנין רק מדכתיב כאשר גזל אם כעין שגזל יחזיר והכא דא"א בהשבה ל"ש קנין שינוי כלל עיי"ש שהניח ד' התוס' רי"ד בצ"ע:

אמנם ברירן של דברים בכונת התוס' רי"ד ז"ל למדקדק בלבונו הזהב

יראה

יראה דכונתו כך דבגזל פחות מש"פ נהי
דליכא גזל שבין אדם לחבירו אבל אכתי איכא
גזל שבין אדם למקום דאצל המקום אין
נפ"מ בהשיווי רק שאסור לגזול מחבירו
אפי' כ"ש וכיון דהוי רק עבירה שבין אדם
למקום לא מהני יאוש ומחילה כלל כיון
דאין העבירה מצד שהוא של חבירו ופסול
מצד מצוה הב"ע ,כיון דלא הוי' דידי'
וכגזל בא לידו אך ז"ד כשלא נשתנה
אבל כשנשתנה שינוי מעשה כיון דאם הי'
ש"פ הי' קנאו ה"ה השתא אע"ג דאין
בו ש"פ מ"מ כיון דמצד גזל אתה בא
לפוסלו וכיון דנשתנה הרי אינו אותו
הדבר שגזל ושוב אינו פסול וכמו דמהני
שינוי באתנן ה"ה דמהני שינוי בגזל פחות
מש"פ ואין זה ענין לד' הנתה"מ דס"ל
דכל היכא דא"ת בהשבה ל"ש שינוי דז"ד
היכא דצריך קנין שפיר כתב הנתה"מ
כיון דשינוי א"ק אלא בגנבה א"כ י"ל
דז"ד היכא דחייב בהשבה משא"כ בפחות
מש"פ דצ"ל השינוי שיהי' קני' לי' עיד"ז
דבלא"ה חבירו מחל לי' רק מצד עבירת
שבין אדם למקום אמרינן אע"ג דחבירו
מחל לי' מ"מ גבוה אינו מוחל לו ומונח
על הדבר איסור גזל מצד גבוה ע"ז שפיר
אמרינן דה"ד היכא דלא נשתנה אבל היכא
דנשתנה הרי אינו אותו דבר שגזל ואינו
פסול וז"ב למעיין היטב בלשון התוס'
רי"ד :

ובאמת י"ל עפ"ד התוס' רי"ד ז"ל
דזה הוא מה שאמר רבה
דשינוי קונה מה"ת אמנם יאוש מספקא
לי' אם הוא מה"ת או מדרבנן כיון דבאיסורא
אתא לידי' א"ד לאבידה ול"ע הכונה מה
בכך דבאיסורא אתא לידו ולהנ"ל י"ל
דהכונה כיון דבאיסורא אתא לידו ועבר
גם עבירה שבין אדם למקום א"כ ע"ז ל"מ
יאוש חבירו דאף דנימא דיאוש הוי כמו
מחילה והפקר מ"מ הקב"ה אינו מוחל
ואכתי מונח על החפץ איסור גזל מצד
גבוה וי"ל דמשום זה אינו קונה ג"כ ע"י
יאוש כיון דבאמת כל הקנינים של העולם
של הקב"ה הם אלא שנתנם לבני אדם
ובכה"ג שאצל גבוה נשאר איסור גזל הרי
ממילא אינו של הנגזל ויש להבין עפ"ז ד'
האחרונים דאע"ג דיאוש כדי ל"ק מ"מ
מרשות הבעלים יצא ע"י יאוש ואינו של
הנגזל ג"כ ויש להרחיב הרבה ענינים
בסוגיא דיאוש עפ"ז ואכ"מ :

אך אע"פ שדעת התוס' רי"ד כן הוא
אמנם מרש"י ז"ל בסנהדרין שהביא
הג' בעל אמרי בינה שם שכ' כללא דדוקא
היכא דשייך השבה עובר על לא תגזול
ופחות מש"פ כיון דאינו בגדר השבה כיון
דישראל מחל אינו בגדר לא תגזול ג"כ
עיי"ש נראה דרש"י ז"ל ס"ל דאע"ג דגזל
יש עבירה שבין אדם למקום ג"כ מ"מ
כיון דשורש איסורו שלא לגזול מחבירו א"כ
ז"ד במקום שגוזל מחבירו עובר על העבירה
שבין אדם למקום ג"כ אבל היכא דליכא
עבירה שבין אדם לחבירו ל"ש עבירה
שבין אדם למקום ג"כ ובאמת י"ל דזה
פלוגתת הראשונים גם בענין קרקע אינה
נגזלת אם יש בה לאו דלא תגזול דהיא
ג"כ מה"ט דנהי דלא לקחה מרשות
הבעלים כיון דקרקע ברשות בעלי' עומדת
מ"מ לגבי גבוה מחשב גזל כמה שלקחה
מחבירו ולכן איכא בקרקע ג"כ הלאו
דלא תגזול מצד גזל גבוה עכ"פ וי"ל בזה
קושית התוס' בסוכה דצ"ל קרא למעט
סוכה גזולה ת"ל מצד מצוה הב"ע והנ"ל
י"ל כיון דקרקע אינה נגזלת נהי דעובר
על לאו דלא תגזול מ"מ לא הוי יותר
מעבירה שבין אדם למקום ושוב אמרינן
עדל"ת ולא נעלם ממני שיש לכאורה לדחות
דברינו דהאיך אפשר לומר דבגוזל קרקע
מחבירו לא יהי' עבירת גזל שבין אדם
לחבירו הרי חבירו עומד וצווח שזה משתמש
בשדה שלו בע"כ אך לאחר העיון א"ש
מאוד כיון דכללא דגזילה צריך קנין והוצאה
מרשות לרשות א"כ בקרקע נהי דמצטער
לחבירו אבל בכלל הלאו דגזל איננו כיון
דאינה נגזלת א"כ מצד עבירת שבין אדם
לחבירו ליכא הלאו דגזל אמנם מצד עבירת

שבין

שאין אדם למקום איכא הלאו דגזל גם בקרקע כמו שאיתא בפחות מש"פ ועי' היטב בתוס' רי"ד הנ"ל ותראה שהביא ראי' מהא דאמרינן בגמ' דנכרי נהרג על פחות מש"פ ומפרש ג"כ דאין הנכרי נהרג משום הלאו שלאו שנצטוו לישראל דזה אינו בכלל גזל ועל לאו נגרידא א"ת מיתה רק כיון דהוא ע"י גזל כהי דאין עליו תורת גזל לגבי ישראל מ"מ לגבי הש"ת הוי גזל. ויודע אני כי בכל הענינים האלו יש להאריך הרבה לברר הד' ואין זה לפי כחי וכתבתי רק ראשי דברים להיות לזכרון בין עיני:

בסוגיא דבל תוסיף.

הנה סוגיא זו עמוקה מאוד וצ"ע הרבה לברר הענינים. אמנם כאן ארשום איזהו הערות חדשות מה שראיתי במחברים ומה שיש לדון בהם וזה יצא ראשונה:

א) **ראיתי** להג' המובהק בעל נודע בשערים ז"ל שכ' לחדש דבל תוסיף לא שייך אלא לאחר זמן המצוה כמו דאמרינן בגמ' בישן בשמיני בסוכה דהוי בכלל ב"ת דמוסיף על המצוה שכבר עשה אבל קודם המצוה ל"ש ב"ת היינו שאם ישן בסוכה קודם סוכות אינו עובר בבל תוסיף אף אם מכוין למצוה דקודם זמן חיוב המצוה ל"ש הוספה על המצוה ואין כעת הספר לפני לעיין בו רק מה שמונח בזכרוני:

והנה לכאורה ל"ב מתי מקרי אחר זמן המצוה ומתי נקרא קודם זמן המצוה דהנה זה ודאי מודה הג' ז"ל דלאו דוקא בישן בשמיני כיון דמחובר יחד אל השביעי רק אפי' בישן ואוכל בסוכה זמן רב אחר הסוכות עובר על ב"ת אם מכוין לשם מצוה (לכבד לשיטת הפוסקים דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי ליכא ב"ת כלל דאז שפיר י"ל דא"כ ב"ת אלא בישן בשמיני בלבד כיון דהוא זמן אחד לענין יו"ט כדאמרינן בס"ס ואפי' למ"ד דהוי רגל בפני עצמו רק לענין פז"ר קש"ב הוי רגל בפני עצמו א"כ אמרה תורה דשמונה ימים אלו הם יו"ט לענין איסור מלאכה וקרבנות חגיגה וראיי' אלא דמצות סוכה הוא רק בשבעה ימים ולא בשמיני א"כ שפיר אמרינן דישן בשמיני בסוכה אף דהוא שלא בזמנו מ"מ כיון דיום זה הוא אגוד עם שבעה הימים לענין יו"ט או עכ"פ לענין ראיי' וחגיגה עובר בבל תוסיף אבל אח"כ נראה דאינו עובר על בל תוסיף אמנם לדעת רוב הפוסקים דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי הוא רק לענין שלא יפסל עיקר המצוה אבל בב"ת עובר א"כ נראה דבסוכה ל"ש זה כלל דלענין לפסול המצוה הקודמת בודאי ל"ש אף היכא דיש אגוד עם המצוה הקודמת:

ונראה לענ"ד דבברכת כהנים אחר שכבר בירך אם מוסיף ברכה אחת משלו אינו פוסל את הראשונות אע"ג שכ' הראשונים דמקרי אגוד לברכות שלפני' ומכ"ש בישן בשמיני בסוכה דאינו פוסל את הראשונות ולענין שיהי' עובר על ב"ת אין נפ"מ אימתי ישן לשם מצוה ואפי' באמצע השנה אם אוכל ושותה בסוכה לשם מצוה נראה ברור דעובר על ב"ת לפי זה) וא"כ אימת הגבול לומר דהיום הוא לאחר זמן החיוב דיש עליו שם ב"ת והיום הוא קודם זמן החיוב דל"ש ב"ת ונראה דהגבול הוא השנה דכאותה שנה

שנה כל זמן שישב בסוכה עובר בב"ת אבל מר"ה החדשה מתחיל זמני החיוב החדשים וקודם לכן ל"ש שמוסיף על המצוה משנה העברה רק דנימא דמוסיף על המצוה שחל עליו השתא לעשותה בסוכות וזה אינו בגדר מוסיף כיון דהוא קודם זמן המצוה אין זה בגדר הוספה :

אמנם מה שיש לעי' בזה מד' הר"ס ז"ל פ"ז מהל' לולב ה"י שכתב בזה"ל וכל היום כשר לנטילת לולב , ואינו נוטל בלילה" עכ"ל ול"ע מפני מה אינו נוטל בלילה וע"כ דכונת הר"מ ז"ל כיון דבלילה אינו זמן המצוה אסור ליטלו משום בל תוסיף וקשה הא החיוב מתחיל ביום וא"כ הלילה הוי קודם זמן החיוב ושוב לא הוי בגדר הוספה ודוח"ל דכונת הר"מ ז"ל על הלילה שאחרי' דוקא דסתימת לשונו הזהב אינו מורה כן ונראה דבכל גווני אסור ליטלו בלילה אפי' בליל ראשון של חג וקשה אמאי יהי' אסור הא ליכא ב"ת קודם זמן החיוב (ואין לתלות הדברים בהפלוגתא אי לילה הוי מחוס"ז דלמ"ד לילה אין מחוס"ז א"כ הוי כמו זמנו אך אין לעשותה בלילה ושוב איכא בל תוסיף ז"א דמלבד דדעת הר"מ ז"ל להלכה דלילה מחוס"ז מלבד זאת הכא אין ענין לזה כיון דסוף כל סוף עדיין לא נתחייב בהמצוה ל"ש מוסיף על המצוה וז"ב ופשוט) וראיתי בגליון הר"מ ז"ל לאאמו"ר שליט"א שכ' בזה"ל נראה הכונה דצריך ליטלו בזמן חיובא כיון דכתיב בי' לקיחה עכ"ל מבואר מדה"ק שלמד בפירוש הר"מ ז"ל שבא להשמיענו דצריך ליטול הלולב ביום דוקא אבל אם נוטלו בלילה והחזיקו בידיו עד שהאיר היום ובירך עליו לא יצא כיון דלא הוי לקיחה בעידן חיובא אך מלבד שעיקר הדין ל"ע וכבר ראיתי לאחרונים שהעירו בזה וגם האמו"ר שליט"א האריך בענין זה בקונטרס מיוחד מלבד זאת נלענ"ד דא"א להעמיס הד' בכונת הר"מ ז"ל דא"כ עיקר חסר מן הספר והל"ל דאם נוטלו בלילה חוזר ונוטלו ביום לכן נראה עיקר דכונת הר"מ ז"ל על האיסור דנטילה לילה וע"כ מל"ד ב"ת ומבואר היפוך ד' הג' נוב"ש ז"ל :

ב) **והנה** לכאורה יש לי להעיר כדבר חדש בהא דמקשינן בגמ' אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה דמבואר דפשיטא להש"ס דלוקה על לאו דב"ת לפ"מ שכ' המפרשים דענין איסור ב"ת הוא מצד שע"י הוספה במצות התורה יבוא לגרוע והוי ב"ת כמו גדר לבל תגרע ועי' בזה בכלי יקר פ' ואתחנן ובשאר מפרשים והנה על בל תגרע נראה דלא שייך מלקות דהוי לאשאב"מ וא"כ גם על ב"ת איך ילקה הא לא מצאנו שיהי' טפל חמור מן העיקר וכיון דכל איסור דבל תוסיף הוא מצד בל תגרע וכיון דעל בל תגרע אינו לוקה איך ילקה על ב"ת אך יש לומר דבסוכה לוקה על ב"ת דהיינו אם אוכל ביום הז' חוץ לסוכה דעובר על בל תגרע במעשה בזה שאוכל חוץ לסוכה כיון דהתוה"ק אמרה בסוכות תשבו שבעת ימים והוא אוכל חוץ לסוכה הרי מגרע מצות סוכה במעשה ושפיר לקי וממילא ה"ה דמוסיף על המצוה לוקה :

אמנם לקושטא דמילתא יש לעי' בזה אם זה הוי בגדר מעשה דאיסורא דזה שאוכל חוץ לסוכה אינו בגדר בל תגרע כלל אם יאכל גם בסוכה הרי אוכל ז' ימים בסוכה ונהי דאסור לאכול חוץ לסוכה מ"מ מבטל מל"ע אינו בגדר בל תגרע א"כ כ"ז שעובר על בל תגרע היינו משום שאינו אוכל כל יום הז' בסוכה ומגרע יום אחד מז' הימים שצוה התורה לישב בסוכה וזה הוי אין בו מעשה וי"ל שזה תלי' במה שפליגי המנ"ח והג' בעל אתוון דאורייתא בגדר מצות סוכה מה היא אם היא מצוה חיובית או מצוה שלילית שלדעת הג' בעל מנ"ח ז"ל דהוא רק מצוה שלילית שהתוה"ק אמרה דז' ימים אלו אסור לאכול חוץ לסוכה א"כ י"ל דאם אוכל פעם אחת חוץ לסוכה מלבד שמבטל מל"ע מלבד זה עובר על בל תגרע דמגרע ממצות התורה

התורה שאמרה דכל ז' ימים אלו כשאוכל חייב לאכול בסוכה והוא אוכל פעם אחת חוץ לסוכה ושפיר הוי מעשה דאיסורא אמנם לפ"מ שכ' הג' בעל אמון דאורייתא כלל י"א בסו"ד שנראה עיקר דסוכה הוי מצוה חיובית שהתורה חייבה לדור ז' ימים אלו בסוכה כמו שעושה בכל השנה בתוך ביתו א"כ נראה דכמו דאין לומר על מי שאוכל פ"א אצל אחר שאינו דר בביתו כן ל"ש לומר על אכילה חוץ לסוכה דבזה מבטל מ"ע דסוכה ויהי' בזה עבירת בל תגרע רק מי שלא בא כל היום מז' הימים האלו לסוכה נראה דעובר על בל תגרע כיון דמחסר יום אחד וא"כ הוי בגדר לאשאב"מ וצ"ע עוד בזה לברר הדברים :

ובאמת בעיקר הדבר לא מצאתי מבואר עוד דיהי' בכלל בל תגרע מי שאינו מקיים מצות סוכה כל ז' ולכאורה יש להביא ראי' להיפוך לפ"מ דפשיטא לש"ס בסוכה (דף כ"ה) דעוסק במצוה פטור מן הסוכה מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה כמו בכל המצות וקשה מ"ר ממצות ק"ש הא הכא י"ל סברא דל"ש למפטרי' ממצות סוכה כיון דאיכא גם לאו דבל תגרע לפ"מ שכ' הפוסקים דמבטל מ"ע לגמרי ליכא בל תגרע משא"כ במגרע מ"ע איכא בל תגרע א"כ בסוכה י"ל דאע"ג דעוסק במצוה מ"מ אינו פטור מן המצוה כיון דאא"כ כשיהי' מסולק מן המצוה יהי' חייב במצות סוכה ויעבור על בל תגרע שישב רק ו' או ה' ימים בסוכה ואינו דומה לשאר מ"ע דל"ש בהו ב"ת ולכאו' עלה בדעתי דיהי' מזה ראי' לדעת הר"מ ז"ל דס"ל דק"ש שחרית וערבית מצוה אחת היא א"כ נראה דאם אינו קורא ק"ש אלא פ"א ביום או מלבד שמבטל מ"ע מלבד זאת עובר בבל תגרע כיון דהמצוה שיקרא ק"ש שני פעמים ביום והוא אינו קורא אלא כפ"א והנה הא דחתן פטור מק"ש היינו מק"ש דלילה וא"כ איכא בל תגרע ג"כ ושפיר ילפינן סוכה מק"ש

אמנם אכתי יש לעי' בזה דהנה נראה פשוט דלהר"מ ז"ל דס"ל דק"ש שחרית וערבית חדא מצוה היא היינו ק"ש דהיום בשחרית וק"ש דערב דאתמול כדכתיב בתוה"ק בשכבך ובקומך וא"כ התחלת המצוה היא ק"ש דערבית וא"כ י"ל דגבי דחתן פטור מק"ש היינו מק"ש דערבית כיון דעתה ל"ש ב"ת דעתה היא התחלה המצוה ואינו מגרע כלל אם לא יקרא גם מחר בבוקר רק מבטל מ"ע וזה פטור מצד דעוסק במצוה ומעתה בסוכה ביום ראשון שפיר י"ל דדמי' לק"ש משא"כ אח"כ באמצע החג ל"ש ללמוד מק"ש כיון דעובר על בל תגרע :

אך באמת זה אינו וא"א לומר כן דיהי' פטור מק"ש או מסוכה גם אח"כ מצד דהי' עוסק במצוה בשעת חיוב חלק המצוה הראשונה . ותמהני שלא מצאתי מי שידבר בזה לברר הדברים ובאמת אפי' אם נימא דמי שאינו יושב כל ז' בסוכה עובר על בל תגרע כמו דמוסיף וישן בשמיני בסוכה מ"מ נראה דלא דמי זל"ז דהנה בישן בשמיני בסוכה כ"כ למעלה דאפי' אם לא אכל כל ימי החג בסוכה מ"מ במוסיף עובר עב"ת כיון דמוסיף על הזמן שאמרה תורה אמנם בל תגרע אינו עובר אלא כשאוכל בסוכה איזה ימים ואח"כ מגרע אבל אם אינו אוכל כלל בסוכה ל"ש ב"ת דהרי מבטל מ"ע ל"ש ב"ת ולפ"ז צריך להיות הדין דמי שאוכל בסוכה איזה ימים ואח"כ אינו אוכל בסוכה א"כ דעובר על ב"ת יהי' פסול כל מה שאכל דל"ש לומר הא לחודי' קאי והאי לחודי' קאי כיון דזה שעבר על בל תגרע הוא רק מפני שאכל מוקדם וא"כ זה עצמו עושה האגוד ושוב במגרע מסברא פוסל מצות הסוכה שאכל עד עכשיו ודוקא במוסיף לא שייך למפסל הקודם כיון דאפי' אם לא אכל מקודם עובר על בל תוסיף א"כ לענין לפסול הראשון אמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי משא"כ במגרע א"כ דעובר על בל תגרע

והוא

והוא רק עיד"ז שקיים המצוה במקצת דאל"כ ל"ש בל תגרע דמבטל מל"ע לגמרי ליכא בל תגרע א"כ שוב צריך להיות הדין דפוסל כל המצוה ולא קיים מצות סוכה כלל וזה דבר חדש מאוד ואם הי' הדין כן לא הי' הפוסקים שותקים מזה להשמיענו דין חדש כזה :

לכן עלה בדעתי בזה דבר חדש דל"ש בל תגרע אלא במצוה הכרחית כמו ג' פרשיות בתפילין או ג' ציצית וכיו"ב דאם עושה המצוה הרי צריך לעשותה דוקא בתבנית הזה ואל"כ אינה מצוה כלל לכן במגרע מהמצוה עובר על בל תגרע משא"כ במצוה אשר אינה הכרחית דוקא לעשותה בזמן הזה דהיינו סוכה דאמרה תוה"ק בסוכות תשבו ז' ימים מ"מ היינו דוקא אם אוכל ושותה אבל הרי בידו שלא לאכול ולשתות וליׄשן ואז א"צ לישב בסוכה וא"כ המצוה כל ז' אינה מצוה הכרחית ואם שלשה ימים לא אכל כשיעור שצריך סוכה לא עבר כלל א"כ ה"ה אפי' אכל מה שצריך סוכה נהי דמבטל מל"ע דסוכה אבל בל תגרע ל"ש בזה כיון דהמצוה זו ניתן לגרעון ואין כונת התוה"ק ז' ימים דוקא ולא פחות דאם אינו אוכל ויׄשן א"צ ז' ימים ודוקא בתפילין וציצית וברכת כהנים וכיו"ב שא"א לקיים המצוה בשום פנים אלא באופן זה שאמרה תורה שפיר אמרינן דאם מגרע חלק אחד איכא בל תגרע משא"כ מצוה שאינה הכרחית לעשותה באופן כזה דוקא ומה"ט נראה בק"ש שחרית וערבית אפי' אם אמרינן דחדא מצוה היא ל"ש בזה בל תגרע כיון דמשכח"ל לקרות רק פ"א אם יהי' בשעת ק"ש השני' עוסק במצוה וכיו"ב דפטור מק"ש א"כ אין המצוה זו מחוברת תמיד שאין לעשות אחת בלא חברתה ל"ש בזה בל תגרע :

היוצא לנו מזה דאע"ג דמבואר בגמ' דישן בשמיני בסוכה עובר על בל תוסיף ה"ד בל תוסיף כיון דיותר מז' ימים לא משכח"ל שיהי' חיוב סוכה אפי' גרולה לאכול ולשתות והוא מוסיף שפיר הוי מוסיף על המצוה משא"כ בל תגרע לא שייך כלל במצות סוכה לא מיבעי' כשאינו יושב כלל בסוכה ל"ש ב"ת דמבטל מל"ע אינו עובר בבל תגרע אך אפי' אם יושב איזה ימים ואח"כ אינו יושב בסוכה ואוכל ושותה חוץ לסוכה אינו עובר בבל תגרע כיון דאין המצוה הכרחית לאכול בסוכה כל ז' אינו בגדר בל תגרע. אך בהיות כן תקשה עלינו הקושיא שכתבנו בריש דברינו ביתר שאת ויתר עוז לפ"ד המפרשים דבל תוסיף רק משום בל תגרע הוא א"כ בסוכה דל"ש בל תגרע בשום פנים כמו שביארנו איך שייך בי' בל תוסיף :

אך לקושטא דמילתא לק"מ דנהי דלא יעבור על בל תגרע אם יגרע מהמצוה מ"מ הרי יעבור על מל"ע דסוכה אם יאכל חוץ לסוכה וא"כ עיד"ז שנימא דמותר להוסיף על מצות סוכה יבוא לגרע ממצות סוכה ויבטל ממצות סוכה ושוב עובר על בל תוסיף כיון דע"י הוספה יכול לבוא לביטול מצוה ואין הפירוש דוקא משום שיבוא ע"י הוספה לגרעון ויהי' בי' לאו דבל תגרע דוקא רק כיון דעי"ד הוספה יכול לבוא לגרעון ויעבור על מל"ע ג"כ איכא איסור בל תוסיף אך עכ"פ קשה מה שהקשינו דאיך שייך בזה מלקות כיון דבל תגרע ל"ש בי' רק דעיד"ז ילמח ביטול עשה וכיון דעל העיקר לא לקי דעל ביטול מל"ע אין בו מלקות איך שייך שילקה על הוספה והא אין טפל חמור מן העיקר. אך י"ל דל"ש בזה אין הטפל חמור מן העיקר לענין החיוב דהרי העובר על דברי חכמים חייב מיתה אע"ג דהוא רק גדר לד"ת וכבר ביארו המפרשים דגדר צריך שמירה יותר שלא יפרוץ הגדר :

ויש להעיר בזה מד' מרגא הכסף משנה ז"ל בהל' טומאת מת פ"א שכתב הטעם דלוקה על אכילת בב"ח אע"ג דבתורה לא נאמר אלא לא תבשל היינו משום דבישול הוא רק גדר לאכילה וכיון

שלוקה

בליקה על הביטול מכ"ש דלקי על אכילה וח"ז בגדר לעמה"ד ולפי דברינו די"ל דגדר חמור יותר מגוף האיסור דבריו הקדושים ל"ע ועי' בלקח טוב כלל טו"ב אות ע"ז מה שהעיר בדברי הכס"מ הנ"ל ולא הרגיש כלל במ"ש דהיכא דהאיסור גלד גדר י"ל דחמור יותר מגיף האיסור כמו"ש המפרשים בהא דעובר על דברי חכמים ח"מ דהוא מה"ע ול"ע עוד בכ"ז :

והנה שלחתי הדברים בכתב לאאמו"ר הג' שליט"א וזה אשר השיב לי

אהו' בני ראיתי דבריך והנה אין הפנאי מספיק אתי כעת להשיב לך בארוכה בענין כזה אשר עמוק הוא מאוד אך בקלרה אשיב לך מ"ש בר"ד להעיר בעיקר איסור דב"ת לפמ"ש המפרשים דהוא רק גדר שלא יגרע א"כ איך פשיטא לי' לאביי דלוקה משום ב"ת כבר הערותי בזה בחידושי דע"כ אביי ל"ל סברא זו דא"כ דזה טעמא דבל תוסיף א"כ מה שאנו עושין מחמת ספק שמא יגרע ח"ו ל"ש בזה חשש ב"ת כיון דכ"ז שאנו מוסיפין ואוכלין בשמיני בסוכה הוא מחשש דילמא היום שביעי ואסור לאכול חוץ לסוכה ואין יאסור משום ב"ת ודומה למה שאמרו חז"ל הוא בעלמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל מני' בתמיה לזאת כיון דס"ל לאביי דגם מה שאנו עושין מחמת חשש ספק איסור ב"ת ע"כ דלא ס"ל דטעמא דב"ת מחשש גרעון רק דגזה"כ דהתורה הקדושה הזהירה שלא להוסיף על המלות כמו שאנו אסורין לגרוע . ומ"ש בענין ישן בשמיני בסוכה אי פוסל למפרע הנה בפשיטות נראה דתלי' בפלוגתת התוס' והרמב"ן ז"ל מובא בארוכות בריטב"א סוכה (דף ל"א) אי שמיני בסוכה הוא בפני עלמו ואע"ג דלאודא קאי מ"מ איכא ב"ת רק שאינו פוסל את הראשון או דכללא דהאי לחודא קאי והאי לחודא קאי ליכא ב"ת וסוכה ש"ע דאיכא ב"ת כיון דכל הימים רלופין ואין הפסק בינתיים עיי"ש דלדעת התוס' ל"ש לפסול ימים הראשונים וכ"כ התוס' עה"ת בפ' ואתחנן עיי"ש שכ' בזה"ל אבל אם ישב בשמונה ימים בסוכה לא בא השמיני עם השבעה ומה שעשה עשוי עכ"ל והטעם כנ"ל כיון דהאי לחודא קאי אינו פוסל את הראשון אבל לדעת הרמב"ן ז"ל כיון דכל הימים רלופין ואין הפסק בינתיים חשיב אגוד יחד ועי' בסוכה (דף מ"ה ע"ב) דמ"ד סוכה יום אחד מה"ע (ובאמת למ"ד סוכה יום אחד י"ל דהברכה אגדן יחד ובפרט לדעת הרמב"ן ז"ל דברכת התורה דאורייתא וכתבו קלת פוסקים דה"ה ברכת המלות הם דאורייתא א"כ י"ל דהברכה אוגדן יחד ואע"ג דלאחר ז' כבר עבר זמן המלוה מ"מ כיון דהוא עושה גם בח' על סמך הברכה הראשונה הוי בגדר אגוד וכמו"ש הרמב"ן ז"ל לענין נשיאת כפים דפרישה כפים אוגדן אע"ג דכבר בירך ושוב ל"ל כ"כ ואולי י"ל דהרמב"ן ז"ל ל"ק דפרישת כפים חשיב אגוד אלא בכ"כ כיון דמתרמי ליבורא אחרינא הדר מברך א"כ אכתי יש מקום לפרישה כפים הזה אי מתרמי ברגע הזה ליבורא אחרינא לכן חשיב אגוד אף לענין הוספה משא"כ ברכת המלוה ל"ת אגוד כיון דכבר עברה מלותו ובלא זה י"ל דנ"כ דמעכבת לכן חשיב אגוד משא"כ ברכות דאינן מעכבות ל"ח אגוד לכן אפי' למ"ד דסוכה יום אחד לריך לומר הטעם דהימים רלופין ול"ע עוד בזה ואכ"מ) א"כ נראה דה"ה דפוסל את הראשונים ולא קיים מלות סוכה כלל . איברא דיש מקום לומר עפ"ד המנ"ח שהזכרת במכתבך דסוכה הוא רק מלוה שלילות שלא לאכול חוץ לסוכה ולכן ל"ש בי' פסול דמלוה הב"ע א"כ י"ל דה"ה דל"ש לומר דהיושב בשמיני בסוכה יפסול את הימים הקודמים כיון דסוף כל סוף בזמנו אכל בסיכה כשרה א"כ הרי לא אכל חוץ לסיכה ודוקא במלוה חיובית שייך לומר כיון דע"י הימים הוי אגוד אע"ג דבשעה שעושה הוספה שוב ליתא להמלוה מ"מ פוסל את המלוה

ואין

ואין המצוה מתקבלת לרצון ואפי' במצוה שלילות כמו בציצית מ"מ אם בשעת המצוה איכא ההוספה א"כ שפיר אמרינן דאינו מקיים המצוה כהלכתה והוי כלובש בלא ציצית משא"כ אם הוא מצוה שלילות כמו סוכה וההוספה היא לאח"ז נראה מסברא דל"ש לומר דהו"ל כאלו אכל חוץ לסוכה כיון דבאמת ישב בסוכה כשרה כל ז' עיין היטב ותראה שזה דומה ממש לד' הג' מנ"ח ז"ל:

אך לפמ"ש בחידושינו באריכות שדברי המנ"ח אינן נראין בזה וברור הדבר דסוכה הוי מצוה חיובית כמו כל מצות הכרחיות וא"כ שפיר י"ל דעי"ד שעובר על בל תוסיף לא קיים מצות סוכה כלל ולכאורה הי' מקום לסברתך לחלק בין סוכה לברכת כהנים דבברכת כהנים נראה מלשון הספרי וגמ' דילן בר"ה (דף כ"ח ע"ב) דל"ש בל תוסיף אלא כשבירך מקודם הברכות שצותה תוה"ק אבל אם כהנים יעמדו על הדוכן ויברכו ברכות אחרות אינם עוברין על בל תוסיף שצריך שיהי' הוספה על המצוה הקודמת דוקא וא"כ שפיר י"ל דהאגוד פוסל את כל המצוה ולא קיימי מצות ברכת כהנים כלל משא"כ בישן בסוכה בח' אם נימא דאפי' בלא ישב בסוכה כל ז' מ"מ אם יושב בשמיני עובר על ב"ת א"כ י"ל דאינו פוסל את הראשונות אך באמת תמהני עליך מנין לך דין זה דאפי' אם לא ישב בסוכה בסוכות אם ישב בח' עובר בבל תוסיף כיון דב"ת לא הוי אלא במוסיף על המצוה כמו בברכת כהנים ה"ה בסוכה אם ישב בח' לבד אינו עובר בבל תוסיף ואי מצד דמוסיף זמן חדש למצות סוכה זה אינו בגדר מוסיף אלא אם מוסיף לחלוטין וכמו דבברכת כהנים אינו עובר משום שמוסיף ברכת כהנים חדשה וראה בלשון התוס' עה"ת שהבאתי לעיל שדקדקו לכתוב והיושב „בשמונה ימים" נראה דבאו להורות זה דביום הח' בלבד ל"ש בל תוסיף ואם אמנם כי זה ברור דאפי' אם לא אכל איזה ימים בסוכה מחמת שהי' פטור ממצות סוכה או שלא אכל פת המחויב בסוכה מ"מ ביושב בח' בסוכה עובר על ב"ת ה"ט משום דמצות סוכה שאמרה תורה היינו דבז' ימים אלו יהי' הסוכה דירתו ואי בעי אכיל אי בעי לא אכיל כמו בביתו וזה שעשה כן כל ז' ומוסיף יום ח' לעשותו כעין דירה עובר על ב"ת אמנם ז"ד אם עכ"פ ישב בליל ראשון בסוכה אמנם אם לא ישב כלל בסוכה אפי' באופן דהי' פטור ממצות סוכה נראה דאינו עובר על ב"ת כיון דלא הוסיף על המצוה וכיון דלא עשה גוף המצוה א"ת על ההוספה:

ומה"ט אני תמה על רבינו הגדול בעל שאג"א ז"ל סי' מ"ג שהעיר בטעמא דר"מ ז"ל דלא פסק דמניח תפילין בלילה דלשמרן מותר משום דהי' קשה לו דאם אינו עובר אלא במכוין לשם מצוה למה צריך לאו זה ת"ל דאיכא ב"ת במניח תפילין בלילה אם מכוין לשם מצוה עיי"ש מה שהאריך בזה. ולענ"ד ל"ע דהא משום ב"ת ל"ש אלא כשהניח תפילין באותו יום אם מוסיף עליו בלילה שייך ב"ת דמוסיף על המצוה משא"כ אם לא הניח ביום כלל אינו עובר על ב"ת כיון דלא עשה המצוה אינו בגדר מוסיף על המצוה לכך שפיר צריך אזהרה אחרת מצד ושמרת את החוקה הזאת ימים ולא לילות דבלילה אסור להניח תפילין ואפי' אם לא הניח ביום מ"מ אם הניח בלילה עובר בלאו זה (ובאמת י"ל יותר דאפי' כשהניח תפילין ביום דבכה"ג עובר על בל תוסיף אם מניח בלילה מ"מ נפ"מ למלקות דמצד בל תוסיף לא לקי לא מיבעי' א"כ דהוי לאשב"כ ואין לוקין על לאו שבכללות אך אפי' בל"ז נראה להעיר בדבר חדש מאוד כיון דבל תוסיף לא שייך אלא כשעשה גוף המצוה הא בלא"ה אין עבירה בהוספה א"כ ל"ש מלקות בלאו דב"ת כיון דמעשה זו אינו מעשה עבירה רק משום צירוף המצוה שעשה מקודם לכן וא"כ המצוה צריך לגרום המלקות

המלקות וזה אינו דומה ללאו דחסימה דאין חיוב המלקות ע"י גרם המצוה וכיון דקיי"ל דבעינן שיהי' דומה ללאו דחסימה נראה דבל תוסיף בכה"ג ל"ש מלקות והא דאביי מקשה בפשיטות אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה והרי לפי דברינו דאינו עובר אלא כשקיים מצות סוכה וא"כ צריך צירוף המצוה לעבירה ואיך ילקה י"ל דאביי לשיטתו דס"ל דלוקין על לאו שבכללות וא"צ שיהי' דומה ללאו דחסימה אמנם לפי האמת דאינו לוקה על לאו אלא אם דמי' ללאו דחסימה ל"ש מלקות בבל תוסיף כיון דצריך מעשה המצוה לצרף להעבירה שילקה עלי' ומה שיש להעיר בזה מתמורה דהוי לאו שיב"מ מצד דבדיבורא אתעביד מעשה אע"ג דמעשה זו שנתהוה ע"י הדיבור הוא מצ"ע כ"כ במק"א בזה ואכ"מ (ועי' בקו"א לס' חמדת ישראל אות א') :

ותמהני על השאג"א ז"ל דעכ"פ אמאי לא העיר דנפ"מ לענין מלקות כיון דבל תוסיף הוי לאשב"כ ואין לוקין עליו . ונראה דלא נחית לזה כלל, דלאוין אלו דבל תוסיף ובל תגרע יהי' בגדר לאו שבכללות ועי' בטו"א ר"ה (דף ט"ז) סוד"ה ותוקעין ומריעין שמבואר בדבריו דלמ"ד לאו שאב"מ לוקין לוקה על בל תגרע עיי"ש (וכתבנו מזה במק"א ואכ"מ) :

ומ"ש בענין בל תגרע אם אוכל חוץ לסוכה יש מקום לדבריך דבל תגרע לא שייך אלא במצוה מוכרחת כמו בציצית ותפילין ולולב אבל הכא כיון דבידו שלא לאכול כלל ואין זה חיוב לכן אף כשאוכל חוץ לסוכה ל"ש בל תגרע אך לקושטא דמילתא זה נסתר מד' הטו"ז או"ח ס' תקנ"א דאפי' אחר שכבר יצא מצות לולב אם נוטלו אח"כ לשם חיוב מצוה ונוטל פחות מהמצוה עובר על בל תגרע עיי"ש א"כ לכאו' ק"ו הדברים דמה התם אפי' כשלוקח עוד הפעם אינו אלא חיוב מצוה ס"ל להטו"ז ז"ל דשייך בי' בל תגרע אם אינו עושה כהלכתו מכ"ש הכא דאם אוכל הרי חייב לאכול בסוכה א"כ כשאינו אוכל בסוכה בודאי דעובר על בל תגרע ואם כי יש לחלק דהתם כל זמן שרוצה לעשות המצוה א"א בלי הצטרפות הד' מינים א"כ שפיר אמרינן אע"ג דכבר יצא בו ואינה מצוה חיובית מ"מ כשעושה ה"ה מצוה ושוב פוסל בו אם אינו כמצותו משא"כ הכא שאינו עושה עתה מצוה כלל עכשיו הרי הוא מבטל לגמרי מצות סוכה שאוכל חוץ לסוכה ומצד זה אינו עובר רק שנימא דעובר על בל תגרע מצד שמגרע מהמצוה דשבעת ימים תשבו בסוכות שפיר י"ל כיון דאינו הכרח שיאכל עתה אין זה גרעון במצות סוכה אך בכל זאת הסברא נותנת דעובר ע"ז בבל תגרע כיון דמצות הסוכה דשבעת ימים כן הוא דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ואם אוכל צריך שיאכל בסוכה וכיון שכן הוא המצוה כל שבעת הימים והוא מגרע יום אחד עובר על בל תגרע:

אמנם בעיקר הענין דבל תגרע תמהני עליך שלא ראית מ"ש בזה הטורי אבן באבני מלואים ר"ה סוגיא דשופר של עולה בד"ה הרי הוא עובר על בל תגרע · עיי"ש שקשה לו מה דנראה מסוגית הש"ס דבג' מינים ליכא בל תגרע ושרוצה לחדש דל"ש בל תגרע אלא כשיש מצוה בלא הגירעון אבל במצות המעכבת זא"ז ואין מצוה באחת מהן ל"ש בל תגרע אך קשה לי מהספרי דנראה מבואר מדה"ק דבג' ציצית וג' מינים בלולב איכא בל תגרע ונדחק לא' דספרי ס"ל כר"י דס"ל דד' מצות הם אמנם מלולב נשאר בקצי' עיי"ש היטב:

והנה לכאורה יש לומר עפמ"ש הטו"ז בסי' תרנ"א הנ"ל לחלק בין יש לו הד' מינים ונוטל ג' עובר בבל תגרע אמנם באין לו אלא ג' מינים, ל"ש בל תגרע ויכול ליטול לשם זכר בעלמא ועיי"ש בפרמ"ג במש"ז שביאר כן בהדיא דבל תגרע

תגרע ה"ד כשיש לו ונוטל פחות הא בלא"ה ליכא בל תגרע וא"כ מיושב קושית הטו"א דאין כאן סתירה מש"ס דילן לספרי דכש"ס דילן הרי מבואר דכאין לו כל הד' מינים ובזה ל"ש בל תגרע ושפיר א"ל משום אתי למסרך הי' יכול להביא ג' מינים בלירוף מין אחר משא"כ ברייתא דספרי מיירי כיש לו ולכן שפיר איכא בל תגרע אם מגרע פחות מד' מינים ולפ"ז ה"ה בלילית אף להלכה דקיי"ל ארבעתן מלוה אחת הן איכא בל תגרע כשיש לו ד' לילית ואינו עושה אלא ג' כמו בלולב ודלא כהטו"א ז"ל ומוכח מזה אף היכא דליכא מלוה בגרעון איכא בל תגרע :

אמנם לאחר העיון נראה שלדקו ד' הטו"א דאף לפ"ד הטו"ז ל"ל דברייתא דספרי דבנ' לילית איכא בל תגרע היינו רק לר"י דס"ל דארבע מלות הן ולכן כיש לו כל הד' לילית דל"ש עדל"ת עובר בבל תגרע משא"כ לדידן אף דיש לו כל הד' לילית ומטיל ג' ליכא בל תגרע וא"ד ללולב וטעמא דמילתא דהנה באמת ל"ע סברת הטו"ז דאמאי כאין לו ליכא בל תגרע ומנ"מ בין יש לו לאין לו וא"ל כיון דאין לו אינו מתכוין לגרוע מהמלוה ז"א דבזמנו ל"ב כונה לכן נראה דכונת הטו"ז ז"ל דבל תגרע ל"ש אלא כשיש שם מלוה על הדבר רק שאינו מקיימה כהלכתה אז שייך בל תגרע משא"כ כשאינה מלוה כלל ל"ש בל תגרע ומעתה ההבדל מבואר כיון דקיי"ל בש"ע דד' מינים יכול ליטלן בזה אחר זה אך ז"ד כיש לו אבל כאין לו כל הד' מינים בשעת לקיחת הא' אין זה מלוה כלל וא"כ דוקא כיש לו דאז יולא בלקיחתו זה אחר זה וא"כ זה המין שנוטל עתה יש לו לירוף למה שיטול אח"כ ויש עליו שם מלוה שפיר עובר בבל תגרע אם אינו משלים אח"כ משא"כ כשאין לו עתה כל הד' מינים א"כ אין הלקיחה עתה מלוה כלל דאפי' אם יזדמנו לו אח"כ כל הד' מינים ויקחם ביחד עם המינים שאוחז עתה בידו יהי' מלוה רק מכאן ולהבא אבל זה שהי' בידו מקודם שהשלים לא הי' מלוה כלל ואם יניח את המינים שהי' בידו מכבר ויקח המין הד' לא יקיים המלוה כלל א"כ כאין לו עתה כל הד' מינים למשכ"ל שיהי' מין שלקח בידו עתה מלוה ושוב ליכא בל תגרע וז"ב בכונת הטו"ז ז"ל :

ומעתה ז"ד בלולב כיון דקיי"ל דכיש לו יולא אפי' אם אינו אוחזן בידו בב"א שפיר אם פוחת חל על זה שם בל תגרע ושפיר יש חילוק בין יש לו לאין לו משא"כ בלילית לפ"מ דקיי"ל דד' לילית מעכבין זא"ז א"כ כל זמן שלא ישלים הלילה הד' אין כאן מלוה כלל ואפי' לכשישלים לא יהי' המלוה אלא מכאן ולהבא ואם יסיר את הלילה הראשונה קודם שיעשה האחרונה לא יקיים מלוה כלל א"כ הלילית האלו שלובש בהן עתה אינן מלוה כלל בשום פנים אם ישלים כל הד' לילית ויתחיל אז מלות לילית א"כ אפי' כיש לו הוי תמיד כמו בלולב באין לו וא"כ נראה ברור דלדעת הטו"ז ז"ל דבלולב באין לו ליכא ב"ת ה"ה בלילית אפי' כיש לו ל"ש בל תגרע כיון דכל זמן שאין כאן ד' לילית אין כאן מלוה כלל ל"ש בל תגרע וא"כ ד' הטו"א מוכרחין דל"ל דהברייתא דספרי אתי' כר"י דס"ל דארבע מלות הן :

ומה שרלית לומר דבל תגרע פוסל המלוה תמהני עליך דהרי בניתנין במתן ד' שנתנן במתנה אחת דעובר על בל תגרע ואעפ"כ אינו פוסל המלוה ולכאו' עלה בדעתי דהנה באמת ל"ע עפמ"ש הראשונים דאפי' למאן דל"ל מלוה הב"ע מ"מ היכא דעבירה בהה ע"י המלוה לכ"ע פסול המלוה שלא יהי' מלוה הב"ע א"כ באמת ל"ע לדעת הטו"א דאם אינה מלוה כלל ל"ש בל תגרע והא דעובר בבל תגרע במתן ד' שניתן במתנה אחת היינו משום דמקיים המלוה במתנה אחת וקשה נימא דלא יהי' מלוה וממילא לא יעבור בבל

תגרע

תגרע דהרי עבירת ב"ת באה ע"י המצוה אך י"ל כיון דבקדשים בעינן שינה עליו הכתוב לעכב ולא אמרינן אעל"מ ה"ה דל"ש למפסל מצד עבירה הבאה ע"י המצוה כיון דהמצוה שעשה הי' כהלכתה ולא הי' עבירה בשעת המצוה רק דאח"כ עשה עבירה ע"י שלא הוסיף ליתן המתנות ועבר על בל תגרע בשביל זה אין לפסול את הראשונה. ומעתה ז"ד בקדשים אבל בכ"מ נהי די"ל דלדקו ד' הטו"א דאם אינה מצוה בלא הגרעון אינו נופל על זה שם בל תגרע אמנם לפי האמת דאיכא בל תגרע שוב ממילא פוסל את המצוה משום דהוי עבירה הבאה במצוה:

איברא דזה טעות דא"כ בל תגרע איך מסכח"ל שילקה עליו הא כיון דאיכא בל תגרע ליכא מצוה ושוב ליכא בל תגרע וברור הדבר דהט"א לא קאמר אלא היכא דבלא הלאו ליכא מצוה דאז ל"ש בל תגרע כיון דאינו מגרע משא"כ א"כ דבל תגרע פוסל פשיטא דעובר על בל תגרע ואע"ג דע"י ב"ת נפסל גוף המצוה מ"מ עובר על ב"ת כיון דזה שנפסלה המצוה הוא ע"י גרעון שלו וזה הוא הלאו דבל תגרע כמו בבל תוסיף שפוסל גוף המצוה ועובר על ב"ת וא"כ לא הוי עבירה הבאה במצוה כלל ושוב לא הוי מצוה הבכ"ע בשום מקום כיון דאין המצוה עבירה. אך בכ"ז יש מקום לומר דכמו דב"ת פוסל את המצוה ה"ה דבל תגרע פוסל את המצוה ומקדשים א"ר כיון דבעינן שינה עליו הכתוב לעכב משום הפסד קדשים. וזה מקרוב הרהרתי דמה דקיי"ל דמל ולא פרע כאילו לא מל הוא ג"כ מטעם בל תגרע כיון דגזה"כ דצריך מילה ופריעה א"כ בחיסר פריעה עובר בבל תגרע וממילא פוסל המילה עד שמקיים הפריעה ג"כ. ויש לעיין בכל זה ואני כותב מתוך טרדות מרובות ולזאת אסתגר בזה לעת"ע:

והנה אין הפנאי מסכים אתי כעת להשיב ע"ד אאמו"ר הג' שליט"א אמנם זאת אעיר מ"ש בר"ד היקרים דאביי ע"כ לית לי' הסברא דבל תוסיף הוא מחשש בל תגרע כיון דמקשה אלא מעתה הישן בח' בסוכה ילקה אף על גב דכ"ז דאוכלין בח' בסוכה הוא רק מחשש דילמא היום סוכות דיש להסביר הדבר ביתר ביאור לפימ"ש הפוסקים דהא דחוששין ביו"ט שני משום גזירה אע"ג דאנו בקיאין בקביעא דירחא היינו רק כיון דיש לחוש לקלקול איסור לאו כגון יו"ט משום מלאכה אבל במה שאינו חשש אלא על ביטול מ"ע א"א ביו"ט ב' כיון דאנן בקיאין בקביעא דירחא רק דבכל יו"ט שני כיון דמצד הלאו דמלאכה קבעי יו"ט שני ממילא הוא יו"ט לכל ענינים. ומעתה יקשה אמאי באמת מיתב יתבינן בסוכה בח' הא בזה ל"ש חשש אלא משום ביטול עשה דסוכה וע"כ צריך לומר משום דאם הוא יום ז' מלבד שמבטל מ"ע עובר על בל תגרע לכן גזרו חז"ל שמחויב לישב בסוכה בח' א"כ כל זה שגזרו חכמים לישב בסוכה בח' הוא מחשש בל תגרע א"כ ל"ש שיעבור על בל תוסיף כיון דכל ענינו של בל תוסיף מחשש גרעון והכא הר"ז שיושב בסוכה הוא מחשש בל תגרע ומוכרחין ד' אאמו"ר שליט"א. ויש להאריך עוד בכל זה ואין בכחי כעת לעיין יותר הש"ת יחזקינו לתורתו:

אמנם דבר אחד ארשום בענין בל תוסיף מה שראיתי דבר חדש למרנא הגאוה"ק מגור זצוק"ל בהוספות לח' הרי"ם (ד' טו"ב ע"ב) בחי' ליו"ד ה' שחיטה שכ' לחקור במצות שחיטה דהתורה אמרה שהמצוה לשחוט שני סימנים בבהמה וסימן אחד בעוף אם שוחט את כל הראש אם עובר על ב"ת ועיי"ש שכ' לחדש דבל תוסיף ל"ש אלא במצוה המחויבת משא"כ בשחיטה דהוא רק הכשר מצוה כשרוצה לאכול אמרה תורה שישחוט ולכן ל"ש בל תוסיף כיון דשחט הסימנים והותר לאכילה שוב אין שייכות עוד להמצוה וראי' לזה משבת (ד' י"ד ע"א) ראשו ורובו

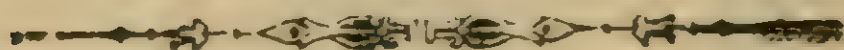
בשאובין דפריך כיון דטבלו תחלה במקוה מאי איכפת לן אם נותנים עליהם מים שאובין יעוי"ש ברש"י ומאי פריך הא כיון שהי' מכוונים גם בנתינת מים שאובין לשם מלוה עברו על בל תוסיף א"ו כיון דטבילה רק הכשר מלוה וכיון שכבר טהר ליכא ב"ת ככ"ל אמנם יש לדחות דהוי כמו שלא בזמנו ובעי כונה להוסיף דוקא עיי"ש ויש להעיר בזה מתוספתא מקואות הטובל שני פעמים במקוה ה"ז מגונה ועיי' בתשו' הריב"ש סי' רל"ג מה שפלפלו בזה ורלה לומר הטעם כיון שטובל ב"פ יחשבו שאינו אלא להקר ואינו מתכוון לטבול ויבא מכשול שיאמרו דלתרומה וקדשים ל"ב כוונה לטבילה ולהנ"ל י"ל לפי"ד הפוסקים דגם בטביית המלוה ב"פ איכא ב"ת א"כ י"ל דכוונת התוספתא משום ב"ת ויש לומר עוד עפימ"ש הכ"מ דטבילת טמאים מטהר רק בעלותו מן המים אבל כ"ז שהוא במים אינו טהור ולפ"ז מי שרובו במים וכבר הוליא ראשו מ"מ אינו טהור כיון שרוב גופו במים אינה בגדר עלה מן המים אמנם אם יעלה עתה מהמים טהור כדין כל טבילה ואם אינו עושה כן רק שטובל עוד הפעם הרי הוא עובר על ב"ת כיון דעדיין לא נטהר ולא הוכשר ע"י טבילה הראשונה ויש לו שייכות להטבילה והוי כבזמנה דאיכא ב"ת והבן היטב עכדפח"ח :

קונטרס

אמרי ישראל

יכלכל בתוכו חידושים ופלפולים נאים
על איזהו סוגיות הש"ס כאשר יראה
המעיין . מאת הצעיר באלפי ישראל
נתן בלאאמו"ר הגאון המובהק כקש"ת
מוה"ר מאיר דן שליט"א הגאבד"ק
דוואהרט יצ"ו .

הקדמה

בתשוקתי העזה להיות נטפל לקודש ומחובר לטהור להספר היקר והנחמד בית יהודא ח"ב מאת אחי מורי הרה"ג הצ' המפורסם כש"ת מוה"ר **אלעזר יהודא** זצ"ל אמרתי להשלים בו קונטרס אחד מחידושי על איזהו סוגיות הש"ס וב"ה נמצא בו דברים טובים ונכונים והרבה הערות והארות יקרות והדשות. וכל הקורא בו יתענג את נפשו. ואחת אבקש מאת הקורא היקר והנכבד אם ימצא בו דבר הקשה ימחול נא להודיעני ובכל עת הנני מוכן להשיב לו תשובה מאהבה כיד ד' הטובה עלי ואם טעיתי אודה ולא אבוש ובטרם אסיים דברי הנני נותן רב תודה ותשו"ח לאאמו"ר עטרת ראשי שע"י באתי הלום הוא האיר מעט את עיני בלימוד התוה"ק והאציל לי מעט מזיו חכמתו בתוה"ק ומאהבתו הגדולה אלי הרשני להשלים קונטרס להספר בית יהודא ולהדפיסו על הוצאותיו והשי"ת ישלם לו כמפעלו הטוב יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים וירום קרנו למעלה בעושר ובכבוד כעתירת בנו לנצח **ישראל נתן בהרמ"ד** שליט"א הגאון אבד"ק **דוואהרט** יצ"ו :

ובדרך אגב אכתוב פה מ"ש בימים האלו לישב קו' מושכלת מה שראיתי בס' מטעמי יצחק וזהו בסוטה ד' מ"ד לא לקח ולא לקחה פרט לאלמנה לכה"ג וכו' לימא דלא כריה"ג דאי כריה"ג הא אמר הירא ורך הלבב זה המתיירא מעבירות שבידו. אפי' תימא ריה"ג כדרבה דאמר רבה לעולם אינו חייב עד שיבעול והקשה בס' הנ"ל ל"ל לאוקמא כרבה דאינו חייב עד שיבעול הא אפשר לאוקמי אפי' כאביי דחייב בקידש לבד מ"מ משכח"ל דלא עבר עבירה והוא עפי"ד הירושלמי קידושין וכן פסק הטור דהמקדש אשה לאחר ל' ובא אחר וקידשה בתוך ל' דמקודשת לשני מ"מ אם השני מת או גירשה בתוך ל' ובא ל' מקודשת לראשון א"כ משכח"ל בכה"ג שקידש בתולה לאחר ל' ובא אחר וקידשה בתוך ל' ובסוף ל' מת ממילא חוזרין הקידושין הראשונים והוה אלמנה לכה"ג ובודאי בהא מודה אביי לרבא דאינו עובר עד שיבעול כיון דהוא קידשה עוד קודם שהי' בתולה והוא קו' נכונה. ונראה לי לת' בטו"ט דהנה באמת הרשב"א ז"ל חולק ע"ד הירושלמי הנ"ל וכ' כמו דקי"ל בקטנה שקבלה קידושין מאחר דאין לך מיאון גדול מזו א"כ ה"ה הכא אם מקבלת קידושין בתוך ל' מאחר א"כ הרי הוא מגלה דעתה דחוזרת מהקידושין הראשונים וא"כ שוב לא יוכל לחול קידושי הראשון. אמנם הר"ן ז"ל ר"פ האומר כ' לת' בטו"ט דדוקא שם במיאון דעכשיו היא מקודשת לאיש ולכן אם היא מקבלת קדושין מאחר הוי חזרה גמורה משא"כ הכא דבתוך ל' אינה מקודשת לשום [illegible] א"כ א"ר דחזרה די"ל דדעתה אם יגרשנה לאחר ל' יחול קידושי הראשון ולפי"ז בכה"ג שקידש בתולה לאחר ל' ובתוך ל' קיבלה קידושין מאחר א"כ ידעה שוב לא יוכל לשוב ליקחתה א"כ חזרה מהקידושין הראשונים ובכה"ג מודה הירושלמי דאינו חלין א"כ קידושי הראשון והו"ק : וכן מצאתי קו' כזו בשו"ת מהר"י הלוי

הקדמה

ת"ב סי' קנ"ח על ש"ס מכות דלא משכח"ל ביטלו ול"ב באונס שגירש והקשה לפ"ד הירושלמי הנ"ל משכח"ל בפשיטות שא' קידש אשה לאחר ל' ובתוך ל' אנס אותה אחד ונשאה ובסוף ל' גירשה ואלין מיד קידושין של הראשון ולא יוכל לשוב לקחתה יעיי"ש. אמנם להנ"ל י"ל כיון דלא יוכל לגרשה מפני הלאו דלא יוכל לשלחה ואעפ"כ קידשה א"ע א"כ לכו"ע הוי חזרה ואינו אלין שוב קידושין של הראשון אך זה טעות דהלא ברור דהלאו דלא יוכל לשלחה הוא רק בע"כ אבל מדעתה פשיטא דליכא לאו כבש"ס כתובות מ' באמרה לא בעינא וא"כ שוב י"ל דהי' כוונת באם יגרשנה מדעתה יהי' אלין קידושי הראשון. אך באמת בלא"ה לק"מ דממנ"פ אם גירשה בסוף ל' מדעתה א"כ ליכא הלאו דלא יוכל לשלחה ועכצ"ל דגירשה בע"כ הרי אמרה בהדיא דאין רצונה בקידושי הראשון ממילא אינו אלין קידושין של הא' כיון דהוי חזרה גמורה. ובזה יצא לנו דין חדש דהא דסובר הירושלמי דגירש בתוך ל' אלין קידושין של הא' ז"ד בגירשה מדעתה אבל בע"כ אין לך חזרה גדולה מזו וכ"ע מודים לד' הרשב"א והארכתי עוד בזה ואכ"מ:

ולטוב יזכר כבוד חותני הנגיד הנכבד רחים ומוקיר רבנן יקר הערך החסיד וכו' כש"ת מוה"ר פריץ נ"י מפה **קלישצוב** יע"א אשר מחזיק אותי על שלחנו וכל הצטרכותי עליו כדי שאוכל ללמוד מתוך הרחבה. יברך ד' אותו ואת כל אשר לו בעושר ובכבוד יאריכו ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים. כעתירת חתנם:

אדרעססע אלי

י. ג. פלאָצקי בקלעשטשאָוו פוסט סאלמערזשיץ פלך פיעטרקאָוו:

אמרי ישראל

בעזה״ת מסכת שבת בסוגיא דשביתת בהמה (דף ח״י).

הנה האחרונים נסתפקו אי אשה מלווה על העשה דשביתת בהמתה כיון דהוא מל״ע שהזמ״ג דהל״ת דל״ת כל מלאכה אתה וגו׳ ובהמתך כבר כתבו התוס׳ בריש פ׳ במה בהמה דלא קאי על שביתת בהמתו רק על מחמר אחר בהמתו אבל בשביתת בהמתו ליכא רק עשה דלמען ינוח א״כ י״ל דנשים פטורות. עיין בתוס׳ רעק״א פ׳ במה בהמה משנה א׳ ובפרמ״ג או״ח סי׳ רמ״ה עיי״ש:

ולפענ״ד נראה לפימ״ש הריטב״א קידושין לת׳ קו׳ התוס׳ דל״ל קרא דאותו תיפוק לי׳ דהוה מל״ע שהזמ״ג וכו׳ לחלק דהא דמל״ע שהזמ״ג נשים פטורות זה רק במלוה שבגופה אבל לא במלוה שרמיא לעשות לחבירו (ובחידושי הארכתי הרבה בכוונת הריטב״א ז״ל ואכ״מ) א״כ לפ״ז י״ל דה״ה בשביתת בהמה כיון דגם המל״ע זו אינו מלוה שבגופו כיון דאיסורא הוא מכח הבהמה עיין בריש פ׳ דנזיר וברש״י ז״ל שם דמבואר דאיסור שביתת בהמתו אינו נחשב שהבעלים עוברים רק דהוא צריך לראות שהבהמה תנוח בשבת ודמי למילה וממילא נשים חייבין וז״נ וברור לפ״ד הריטב״א ז״ל:

והנה ראיתי להאחרונים ז״ל שכ׳ להוכיח ממשנה ערוכה דשבת פ׳ הנ״ל דפרתו של ראב״ע היתה יוצאה ברצועה שבין קרני׳ וכו׳ ומוקי שם בגמ׳ דלא שלו היתה רק של שכנתו היתה וא״כ מבואר דגם אשה מלווה על שביתת בהמתה [ועיין בפירוש המשניות להר״מ ז״ל משנה הנ״ל כ׳ וז״ל ואמר פרתו של ראב״ע רוצה לומר כי הוא דן בזה הדין לאשה שכנתו עכ״ל נראה מלשונו דהרגיש בזה וכ׳ דלכן לא מיחה בה כיון דהי׳ אשה והי׳ ס״ל דאשה אינה מלווה על שביתת בהמתה] ולכאו׳ היא ראי׳ ברורה:

אמנם ראיתי לאאמו״ר הגאון שליט״א בחידושיו שכ׳ לדחות ראי׳ זאת עפי״מ שכ׳ הפנ״י ריש פ׳ הנ״ל דנהי דשביתת בהמתו הוא דאורייתא ז״ד בשאר מלאכות שאדם מלווה בהן מלווה נמי בעשה דשביתת בהמתו אבל הוצאה דמלאכה גרועה היא אין שביתת בהמתו אסור מה״ת כלל במלאכה זו רק דרבנן אסרי׳ ומלד גזירת הוצאה נגעה בה עיי״ש בדבריו. א״כ י״ל דשוב גם נשים מוזהרות בזה כיון דהוא רק מדרבנן כמו כל איסורי דרבנן דהאשה מוזהרות בהם אבל שביתת בהמתו במלאכת שבת דהוא מלד העשה דלמען ינוח שפיר י״ל דאין אשה מלווה בזה וא״כ נסתר הראי׳ מפרתו של ראב״ע דהתם הי׳ מלד איסור הוצאה ושפיר האיסור גם על הנשים וזה ברור ונכון עפ״ד של הפנ״י הנ״ל. אולם לכאו׳ יש להביא ראי׳ דגם אשה מלווה על שביתת בהמתה מגמ׳ שבת (דף ח״י) דרוצה הגמ׳ שם לומר דברייתא דלא תמלא אשה קדירה עססיות וכו׳ הוא אליבא דב״ש דס״ל דאדם מוזהר על שביתת כלים א״כ מבואר דלב״ש אשה מלווה על שביתת כלים א״כ ה״ה לדידן בשביתת בהמה גם נשים מלווין והוא ע״פ דברי רעק״א ז״ל בתוספותיו פ״א משנה ע׳ דמדמי שם תרווייהו להדדי עיי״ש בדבריו:

אך גם זה יש לדחות די״ל דמיירי באשה שיש לה בעל והכלים של בעל הם אמנם יש להי״ר אחרת מסוגי׳ הנ״ל דמקשינן בגמ׳ גיגית נר וקדירה ושפוד מ״ט שרי ב״ש ולריך הגמ׳ לת׳ דאפקורי מפקיר להו והא אית לי׳ עלה ליתן תמיד בכל ע״ש מתנה לאשתו ולא תהי׳ מלווה על שביתת כלי׳ אולם בזה יש לפלפל עוד כיון דעכ״פ אית לבעל בגווי׳ עכ״פ קנין פירות שוב מוזהר על שביתת כלי מחמת חלקו שיש לו בהם. ויש לפלפל הרבה בזה ואכ״מ. ועפי״ד רעק״א ז״ל דמדמי תרווייהו להדדי

יש להביא סעד למש"כ מהר"ז מרגליות ז"ל מובא בחת"ס חאו"ח סי' ס"ב דשביתת בהמה אינו מוזהר רק במלאכת ישראל עיי"ש. ולהנ"ל י"ל לפי"מ דמבואר במלחמות סופ"א דשבת דאף לב"ש דשביתת כלים דאורייתא מ"מ לא אסרו רק במלאכת ישראל א"כ לפ"ז ה"ה בשביתת בהמה לדידן כיון דשניהם שוין. אמנם לענ"ד ד' רעק"א ז"ל ל"ע דהנה שביתת כלים לב"ש נלמד מובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו כמבואר שם (דף י"ח ע"א) ואנן קיי"ל דכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ת וא"כ שפיר לב"ש גם נשים חייבות בשביתתן משא"כ בשביתת בהמה לדידן דליכא אלא עשה דלמען ינוח כנ"ל שפיר י"ל דנשים פטורות מצד מל"ע שהזמ"ג וזה ברור לפענ"ד:

אעתיק בזה תשובה אחד שכתבתי לידי"נ הרב הגאון וכו' כש"ת מו"ה יצחק קליין נ"י מסאטמאר (מדינת אונגארן) וזהו ראיתי באחד מחוברות אהל יצחק היו"ל ע"י כת"ה מובא שאלה מאת הגאון מפלינסק שליט"א באחד שנולד לו בן ברגל עקום והרופאים אומרים שיש עצה לעשות חתוכה (אריפראציא) אך מוכרחין לעשות תיכף ומיד כי אם ימתינו עד כי יעברו ימי שמונת המילה יתקשו העצמות הילד ושוב לא יהי' עצה ליישר הרגל אם מותר לעשות החתוכה אף דלאח"כ לא יוכלו למולו בשמיני משום חולשת הילד או אסור ואין מגמתי לבוא בזה לחוות דעתי העני' להלכה כי לעיר אני עוד לימים להורות הלכה למעשה רק באתי בזה להעיר לבב המעיי' ממקומות שיש להעיר בזה:

לכאורה יש לומר דזה תלי' בפלוגתת הרמב"ן והרז"ה ז"ל מובא בר"ן בפ' דר"א"מ בינוקא דאישתפיך חמימי' דדעת הרמב"ן ז"ל דשרי למולו אע"ג דיהי' מוכרח אח"כ לחלל שבת מ"מ שרי כיון דהשתא עושה מצוה ואח"כ יהי' פק"נ ופק"נ דוחה שבת אמנם דעת הרז"ה ז"ל אינו כן וס"ל דהמילה נדחה בשביל זה א"כ י"ל דה"ה בנ"ד דמקודם א' יהי' מותר לעשות הניתוח כיון דקעביד מצוה במה שמתקן אבר התינוק ונראה ברור דזה הוא נכלל בעשה דושמרתם נפשותיכם ואם יבא היום השמיני שוב יהי' אונס מצד פק"נ. ולא נעלם ממני ד' הח"ס באה"ע סי' א' דהא דס"ל להרמב"ן ז"ל שאין למצוה אלא שעתה ומקומה ה"ד בינוקא דאישתפיך חמימי' דאינו ודאי שיצטרך אח"כ לחלל שבת אבל אם הוא ברור דיבא אח"כ לחילול שבת גם הרמב"ן ז"ל מודה דאסור אע"ג דאח"כ יהי' פק"נ וא"כ ה"ה בנ"ד דנראה דהוא ג"כ בבירור שלא יוכלו למולו בשמיני וממילא אף לדעת הרמב"ן ז"ל יהי' אסור לעשות הניתוח מקודם. אמנם כבר כ' אאמו"ר הגאון שליט"א בתשובותיו שד' הח"ס תמוהין מאוד דהרי הרז"ה ז"ל הביא ראי' לדידי' מהא דאסור לשחוט ביו"ט אא"כ יש לו דקר נעוץ מבעוד יום ולא אמרינן דהשתא שמחת יו"ט דוחה ואח"כ כשלא יהי' לו דקר נעוץ מצות כיסוי ידחה יו"ט וכ' הר"ן ז"ל לדחות שאין שחיטה ביו"ט מצוה קבועה כמילה בשבת ואם איתא כד' הח"ס ז"ל אמאי לא דחי בפשיטות דהתם הוא ודאי שיצטרך לבוא לידי חילול יו"ט לכן לא אמרינן אין למצוה אלא לשעתה אלא ודאי שברור להר"ן ז"ל בדעת הרמב"ן ז"ל דאינו נפ"מ בין ספק לודאי אלו דברי אאמו"ר שליט"א. ועיין במנ"ח במצות הקרבת ק"פ שהבין ג"כ דעת הרמב"ן ז"ל דאינו נפ"מ בין ספק לודאי עיי"ש:

וביותר נ"ל דבנ"ד גם הרז"ה ז"ל מודה דמותר לעשות הניתוח וי"ל דהא דס"ל להרז"ה ז"ל דהמילה נדחה זו כיון דאח"כ יהי' מוכרח לעבור בקו"ע ולכן צריך לראות מקודם שלא יעבור אע"ג דעובה עיד"ז מצוה אבל היכא בהם אח"כ לא יעבור כי אם בשוא"ת בכה"ג מודה הרז"ה ז"ל דאין למצוה אלא לשעתה דלא גרע מעוסק במצוה דפטור מן המצוה

ומותר

ומותר להתחיל בכל מצוה שבא לידו אפי' אם לא יוכל אח"כ לעשות מצוה חמורה הקבוע כגון שחיטת פסח וכדומה עיין בר"ן קדושין (דף ל"ב) ד"ה אבא אומר ובריטב"א סוכה (דף כ"ה) ד"ה שלוחי מצוה עיי"ש. אמנם דעת הרמב"ן ז"ל דאפי' יהי' מוכרח לעבור בקו"ע אח"כ שפיר דמי אע"ג דבעוסק במצוה אינו רשאי לעבור בקו"ע כיון דמילה הוא מצוה קבוע בשבת וא"ז דומה לשאר עוסק במצוה דעלמא אמנם בכ"ד דהוא רק בשוא"ת גם הרז"ה ז"ל מודה דמותר לעשות הניתוח וזה ברור וכן בדעת הרז"ה ז"ל:

ואולי י"ל בזה לת' קו' אדמו"ר מאורן של ישראל מסאכאטשאוו שליט"א על הרז"ה ז"ל מכתובות (דף ג') דמקשינן בגמ' על רבה דאמר דהגזירה הי' בתולה הנשאת ליום הרביעי תבעל לטפסר תחילה האי סכנה אונס הוא ותמי' מאוד מה בכך דהיא אונס אטו מותרת להנשא שתבוא אח"כ לידי אונס נהי דיהי' מותר אח"כ משום פק"נ א"כ מבואר היפך דברי הרז"ה ז"ל. אמנם בהנ"ל י"ל כיון דהתם ג"כ בשוא"ת הוא דאשה קרקע עולם הוא מודה הרז"ה ז"ל דאין למצוה אלא לשעתה אף בעבירת לאו מ"מ כיון דהוא בשוא"ת ש"ד וכבר האריכו האחרונים בזה לענין עוסק במצוה אי פטור בשוא"ת גם בל"ת והכמ"ל:

אולם שבתי וראיתי דגוף ההיתר יש לדחות דאינו דומה כלל לנידון הרמב"ן והרז"ה ז"ל לפימ"ש התוס' רי"ד קידושין לת' קו' התוס' דל"ל קרא דאותו דנשים פטורין ממצות מילה ת"ל דהוי מל"ע שהזמ"ג ותי' התוס' רי"ד ז"ל דמצות מילה מתחיל מיד כשנולד היינו בכל רגע ורגע מוטל על אביו השתדלות לראות שבנו יהי' נימול בח' ולכן ל"ה מל"ע שהזמ"ג עיי"ש ובאמת מבואר כן בתוספתא שבת פ' ט"ז תאמר במילה שכל היום בקום מול עיי"ש ועיי' בבית יהודה לאחי מורי הרב זצ"ל במצות מילה עיי"ש וא"כ ל"ד. לאופן שכ' הרמב"ן ז"ל דהתם בעת שמל אינו עושה שום איסור אדרבא מצוה קעביד ואין בזה במה שיהי' מוכרח אח"כ לחלל שבת כיון דאח"כ יהי' אונס מצד פק"נ אבל הכא בכ"ד דמצות השתדלות מונח עליו בכל רגע ורגע ואם נעשה מקודם הניתוח מבטל מעליו מצות השתדלות שהוא דאורייתא ובפרט לפי"ד הריב"ש ז"ל בת' י"א דהיכי דמכניס א"ע לאונס ואע"ג דאח"כ הוא אונס גמור מ"מ א"ז חשיב אונס וכבר ביאר אאמו"ר הגאון שליט"א ד' הריב"ש ז"ל דדבריו ל"כ אלא היכא דבגוף הדבר שמכניס א"ע לאונס ג"כ עושה איסור כגון בנידון הריב"ש ז"ל שם בדר בעיר שרובם עכו"ם עיי"ש שמיישב עפי"ז סתירת הריב"ש ז"ל והכמ"ל:

וממילא הכא בכ"ד פשיטא דל"ח אונס גם לאח"כ ביום השמיני כיון דהוא בעצמו סיבב לו האונס ומבטל בידים מצות מילה דביום השמיני כיון דבמה שהכניס א"ע לאונס הי' באיסור כיון שמבטל עיד"ז מצות השתדלות ואין לומר דתיקון אבר ידחה מצות השתדלות ז"א כיון דחזינן דתיקון אבר אינו דוחה רק שבות כמבואר בא"ח שכ"ח עיי"ש פשיטא דאינו דוחה מצות השתדלות שהוא מדאורייתא כמו המילה עצמה:

ולכאורה יש להתיר מטעם אחר לפי"מ דמבואר ברוקח ז"ל בה' לולב סי' ר"כ דמילה שלא בזמנה הוא מצד תשלומין דח' עיי"ש א"כ כיון דיש לה תשלומין לאחר הח' יהי' מותר לעשות הניתוח כיון דאינו מבטל לגמרי מצות מילה ועיי' ברמב"ם ז"ל סוף פ"א הלכות מילה וז"ל אין מלין אלא ילד שאין בו שום חולי שסכנת נפשות דוחה את הכל ואפשר למול לאחר זמן וכו' ומבואר מדבריו דהפטור הוא מפני שאפשר למול לאחר זמן א"כ י"ל בכ"ד ג"כ כיון דהוא צריכין לעשות הניתוח לילד הוי בכלל חולה שאין מלין אותו |ועיקר דברי הרמב"ם ז"ל ל"ב ועיי' בזה מה שכ' אאמו"ר שליט"א לת' דבריו בספרו

כלי

כלי חמדה פ׳ תולדות אות ב׳ עיי״ש] וא״ל כיון דבאם היום הח׳ יהי׳ חולה וא״כ שוב לא יהי׳ מצוה על אב למולו כיון דבשעת החיוב לא הי׳ חזי וממילא ל״ש תשלומין ושוב מבטל לגמרי מצות מילה כמו גבי חיגר בראשון ונתפשט בשני דפטור מעולת ראי׳ למ״ד תשלומין דראשון ובאמת זה הוא קו׳ המפרשים על הרוקח ז״ל דא״כ אם חלה ביום השמיני שוב לא יהי׳ חיובא על האב כמו בחיגר דל״ש תשלומין וכבר כ׳ אאמו״ר הגאון שליט״א שם בפ׳ תולדות לת׳ דברי הרוק״ח ז״ל בטו״ט ובאמת פשיטא דמצד פק״נ לא מיקרי אינו חזי כמו דמבואר ביבמות (דף ס״ו) דערל אוכל בתרומה משום דפומי כתיב לי׳ עיי״ש ורק דהוי אונס ועיי׳ פסחים פ׳ מי שהי׳ טמא ברע״ב ובתוס׳ יו״ט ז״ל שם דמבואר דאונס הוא בגדר בר חיובא רק דאינו יכול לקיים חיובו עיי״ש וא״כ פשיטא דשייך תשלומין אם חלה ביום ח׳ ול״ד לחיגר דבעלם הוא בר פטור וז״ב וא״כ כיון דאינו מבטל מצות מילה לגמרי יהי׳ מותר לעשות הניתוח משום סכנת אבר :

אמנם באמת זה ליתא עיי׳ ברש״י חולין (דף מ״ז ע״ב) ד״ה המתיני וז״ל דאין לך דבר שעומד בפני פק״נ חוץ מע״ז וג״ע וש״ד ומבואר בהדיא דזה אינו פטור מה שיוכל למול אח״כ רק פק״נ ממש דוחה. ועיין שבת (דף קל״ב ע״א) ראב״ע אומר מה מילה שהוא אחת מאבריו של אדם דוחה את השבת וכו׳ עיי״ש ומלבד זה גוף דברי הרוקח צ״ע מירושלמי פ״ק דר״ה ה״א ומתוס׳ שבת (דף קל״א ע״א) ד״ה ושוין עיי״ש. אמנם יש מקום להתיר כיון דקטן הוא בעלם בר פטור רק דעל אב מוטל המצוה למול את בנו א״כ האיך נוכל לומר שבשביל שהאב יקיים המצוה יעשה את בנו לחיגר ואם כי כבר הוכיח אאמו״ר שליט״א מדברי הרש״י חולין הנ״ל ומשאר מקומות דמצות מילה באמת מצות הקטן רק מפני שאינו יכול למול א״ע הטילה התוה״ק החיוב על אב עיין בחמדת ישראל בקו׳ נר מצוה אות מ״ה עיי״ש וכן מבואר בריטב״א קידושין (דף כ״ט) עיי״ש (ועיי׳ בדברי חמודות פ׳ יש בכור אות ח״י שכ׳ כן לענין פדה״ב) א״כ אם הוא מצות הקטן מצווה גם בכה״ג עכ״ז י״ל דז״ד מצות מילה גופה אבל לא השתדלות דהוא רק על אב ולא יוכל לעשות את בנו לחיגר בשביל מצותו ושפיר דומה לאופן שכ׳ הרמב״ן ז״ל ועכ״ז צ״ע ורצוני לשמוע מכת״ה חו״ד בזה. ידידו עוז הדוש״ת באה״ט :

מסכת פסחים.

סוגיא דשריפת נותר דפסח (דף פ״ג).

במכילתא פ׳ בא פ׳ ו׳ איתא בזה״ל ד״א מת״ל עד בוקר מגיד שאינו נשרף עד אור ט״ז רבי ישמעאל אומר אין צריך הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם שריפה מעין מלאכה הוא ומה ת״ל עד בוקר אלא אם חל ששה עשר להיות בשבת מגיד שאינו נשרף אלא עד אור י״ז ע״כ. וד׳ המכילתא צ״ע דהא א״ל קרא על יו״ט מכ״ש דא״ל קרא על שבת דהוא חמיר טפי וכבר העירו בזה האחרונים עיין בהו״ח פסחים בסוגי׳ הנ״ל ובח״ס שבת (דף כ״ד ע״ב) ובת׳ חת״ס חאו״ח סי׳ פ״ה ובכלי חמדה עה״ת מאאמו״ר הגאון שליט״א בפ׳ אמור :

ולפענ״ד נ״ל לפרש ד׳ המכילתא בדרך נכון דהנה לכאו׳ קשה אמאי

לא

לא נימא עדל"ת. אך י"ל לפמ"ש השעה"מ בפ"א מהל' יו"ט דבשריפת קדשים איכא עוד איסור כיבוי לבד הבערה דבשרא אגומרי הוי מכבה עיי"ש וא"כ איכא בשריפת קדשים ב' לאוין היינו מצד הבערה ומצד כיבוי ונודע דעת ס' הכריתות דאין עשה דוחה לתרי לאוין ולכן לא אמרינן עדל"ת:

אמנם י"ל לפמ"ש כאאמו"ר שליט"א שם בפ' אמור לחדש דבשריפת נותר דפסח איכא ב' מצות היינו מצד נותר דפסח ומצד נותר דקדשים קלים וכן לענין אכילה וכן כ' האחרונים רק דמצות עשה דנותר מצד קדשים אין חל עליו מיד בבוקר כיון דק"ק נאכלין לשני ימים ולילה א' א"כ א"א לומר דחל עליו מיד בבוקר גם המל"ע מצד שריפת קדשים כיון דמצד קדשים אינו עוד היום נותר רק למחר ע"כ ודפח"ח וש"י. ומעתה י"ל דזה כוונת המכילתא דעל יו"ט ל"ל קרא כיון דבשריפתה איכא ב' לאוין היינו איסור הבערה ואיסור כיבוי ואין עשה דוחה תרי לאוין אבל אם חל שעה עשר להיות בשבת דאז איכא ב' מצות דבשבעה עשר חל עליו מל"ע דשריפת קדשים ג"כ והוי ב' עשין והו"א דדחי לב' לאוין לכן צריך קרא ודו"ק אמנם יש לדחות כיון דזה ר' ישמעאל קאמר לה והוא ס"ל בנזיר (דף מ"א ע"ב) דמה לי חד לאו ומה לי תרי לאוין א"כ ליתא לדברינו בפירוש המכילתא כמובן:

אך י"ל בכונת המכילתא קצת באופן אחר דהנה מבואר ביבמות (דף ו') דר' ישמעאל ס"ל הבערה ללאו יצאת עיי"ש וכבר כ' הראשונים ז"ל דלמ"ד הבערה ללאו יצאת ליכא במלאכת הבערה רק ל"ת גרידא וא"כ קשה נימא עדל"ת אך י"ל דהא איכא גם איסור כיבוי והוא בכלל ל"ת כל מלאכה והוי עשה ול"ת ואין עשה דוחה לתו"ע [ולא נעלם ממני ד' החו"י סי' שכ' דלמ"ד הבערה ללאו יצאת ה"ה במלאכת כיבוי וא"כ נסתרו דברינו אמנם באמת בתוס' ישנים שבת (דף כ"ט ע"ב) מבואר דלא כד' החו"י ז"ל והאאמו"ר הגאון שליט"א האריך בזה הרבה בספרו היקר דרך חיים בכתי"ק והכמ"ל] אמנם זה ניחא ביו"ט דליכא רק עשה דשריפת נותר מצד פסח אבל אם חל ט"ז להיות בשבת דשוב איכא מל"ע דשריפת ק"ק ג"כ והוי תרין עשין ונודע ד' הריטב"א ב"מ דתרין עשין דוחין גם ללתו"ע ואף דאיכא גם ב' לאוין אך לר"י לשיטתו אינו נפ"מ כנ"ל וא"כ הו"א דנימא עדל"ת כנ"ל לכן צריך קרא:

אך לכאו' זה אינו הא מבואר שם בנזיר דבאיסור כרת מודה ר' ישמעאל ולכן צריך קרא דלאתויי דיטמא למ"מ אף בהולך לשחוט את פסחו או למול את בנו עיי"ש א"כ ה"ה בל"ת שיש בו כרת דל"א עדל"ת וא"כ א"א לומר בשבת עדל"ת וליתא לדברינו בפי' המכילתא. אמנם באמת א"ש לפימ"ש במקו"א להוכיח מירושלמי סוכה דעשה דרבים דוחה גם לל"ת שיש בו כרת א"כ י"ל דה"ה בשריפת נותר דהוה מל"ע דרבים כיון דהמל"ע מוטל על כל ישראל כמו שנודע ד' הט"ז דלולב חשיב מל"ע דרבים [ולא נעלם ממני ד' המג"א בהל' פסח בסי' תמ"ו עיי"ש] א"כ ממילא מל"ע דשריפת נותר דוחה גם לל"ת דשבת אף דהוא ל"ת שיש בו כרת ואין להקשות דלפ"ז ל"ל קרא דלאתויי לר"י כיון דגם מ"מ מל"ע דרבים הוא וידעינן דדחי גם לפסח ומילה אף דאיכא גבייהו כרת ז"א דהא גם פסח הוא מל"ע דרבים ושפיר צריך קרא והבן היטב כי קצרנו וסמכנו על המעיין:

ובעיקר ד' המכילתא נראה לענ"ד דהנה התוס' ביבמות (דף ע"ב ע"ב) ד"ה שלא בזמנו הקשו וז"ל וא"ת הא דרשינן ליתן בוקר שני על שריפתו וכיון דשלא בזמנו הוא למה צריך להמתין עד הבוקר ישרפנו במליו"ט דכבר נעשה נותר מקודם וי"ל דכיון דלא אפשר לשורפו ביו"ט קבע זמנו בבוקר שני עכ"ל:

ולכאורה

ולכאורה ל"ע הא התוס' בעלמא בחולין (ד' מ') כ' דשבת
ל"ח מחוסר זמן רק דאין עשה דקרבן יחיד דוחה ל"ת דשבת עיי"ש א"כ ה"ה ביו"ט דודאי דל"ח מחוסר זמן וא"כ נהי דא"א לשורפו ביו"ט מ"מ ל"ש לומר דהיום אינו זמנו ושוב ישרפנו בלילה. אמנם באמת כבר כתבו האחרונים ז"ל לחלק דדוקא בדבר שנוהג בכל ימות השבוע רק ע"פ מקרה אירע הדבר בשבת בזה אמרינן דל"ח מחוסר זמן והוי רק כמו אונס מפני איסור שבת אבל שם הזמן לא נסתלק. אבל בדבר שקבוע ביו"ט דוקא כגון בשריפת נותר דפסח דביום שנעשה נותר הוא יו"ט ובו ביום א"א לשורפו ע"ז אמרה תורה דהיום אין הזמן כלל רק למחר וזה ברור. ומעתה י"ל דזה כונת המכילתא דעל יו"ט ל"ל קרא כיון דמלאכה הוא ואין יו"ט זמן כלל ופשיטא דהחיוב שריפה מתחיל רק למחר וא"א לשרפנו במוליו"ט אבל אם אירע שחל ט"ז להיות בשבת דשוב ל"ח שבה מחוסר זמן וא"כ הו"א דישרפנו במול"ש ועיין בירושלמי שבת פ"ב הלכה א' למבואר דר' ישמעאל ס"ל דנותר שלב"ז נשרף בין ביום ובין בלילה א"כ לדידי' קשה קושית התוס' הנ"ל אם חל ט"ז להיות בשבת וע"ז צריך קרא עד הבוקר דאינו נשרף עד אור י"ז ומדוקדק מאוד לשון המכילתא מגיד שאינו נשרף אלא „עד אור" י"ז שהוא לכאורה שפת יתר אמנם בהנ"ל ניחא ודו"ק:

(דף קט"ו ע"א) **דתניא** אמרו עליו על הלל שהי'
כורכן בבת אחת ואוכלן שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו עיי"ש. והקשה במרדכי ז"ל הא קיי"ל דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זתים א"כ האיך הי' יכול לאכול הפסח ומצה ומרור ביחד. ותי' דהא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זתים ז"ד כשהם שלימים אבל במרוסקין מחזיה טפי. והנה לכאורה ד' המרדכי ז"ל ל"ע דהרי לדבריו הדרא לדוכתא קו' הגמ' כריתות (ד' י"ד ע"א) כיון דבמרוסקין מחזיק שלשה זתים וא"כ משכח"ל שש חטאות וכבר נתקשו בזה הרבה מהאחרונים. ולענ"ד נראה בכונת המרדכי דבאמת הא דמחזיק במרוסקין היינו רק שלכד"א וסובר המרדכי דלהלל ע"כ יוצאין שלכד"א מדכורך מצה ומרור ביחד דהוי תמיד שלכד"א ולזאת משכח"ל יותר מב' זתים כמ"ש התוס' כריתות שם אבל א"כ דבעינן כדרך אכילה וזה שכורך מצה ומרור אינו שלכד"א מודה המרדכי ז"ל דאינו מחזיק יותר מב' זתים ועיין בקובץ פ"ח מהל' חומ"ל ה"ו מ"ש לתו' דעת הר"מ ז"ל שלא העתיק פסח ודבריו דחוקין, ומסתבר יותר כמו שכתבתי ועיין בבית אפרים או"ח סי' ה' עיי"ש. וראיתי בדברי שאול ד' כ"ד להגאון בעל שואל ומשיב ז"ל שכ' לתו' קו' המרדכי ז"ל לפ"מ דמבואר מד' הרא"ש ז"ל בפ' ע"פ סי' כ"ה דמדינא א"ל מרור שיעור וסגי בכ"ש אלא כיון שמזכיר לשון אכילה בברכה לכן צריך כזית א"כ י"ל נהי דמשום הברכה צריך שיעור אבל עכ"פ ל"ל שיאכל כזית מרור בבת אחת וסגי שיאכל משהו מרור עם פסח ומצה בכזית ואח"כ ישלים המרור וממילא ל"ק קו' המרדכי ז"ל כיון דבאמת א"ל לאכול כל הזית מרור ואף דהוי יותר מב' זתים מחזיק כמ"ש הנוב"י מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ה אחד"ק. וע"פ דבריו ז"ל נרויח לתו' קו' מוסכלת על הא דמקשה הש"ס בחולין (ד' י"א) לר"מ דחייש למיעוטא איך אכל בשרא וכ"ת ה"כ פסח וקדשים מא"ל וקשה דילמא ס"ל לר"מ כהלל דכורך מצה ומרור ביחד ויוכל לאכול ממ"כ דאם נבילה הוא נתבטל הכזית פסח בתוך מצה ומרור דמדאורייתא חד בתרי בטל ואם לאו נבילה שפיר מקיים המצוה אמנם בהנ"ל ניחא כיון דלא אכל כל הזית מרור ביחד עם הפסח ומצה וליכא חד בתרי דהפסח יתבטל והבן:

התוס'

בעזה"ת מסכת סוכה סוגיא דמצוה הבאה בעבירה (דף ל' ע"א).

התוס' שם הקשו דל"ל קרא דלכם בלולב הגזול תפ"ל מלד מלהב"ע וכ"ל לת' קו' התוס' בכמה אופנים דהנה הה"מ פ"א מה' גניבה ה"א כ' על דברי הרמב"ם ז"ל דאסור לגנוב בכ"ש וז"ל ודין פחות משוה פרוטה בממון כדין חלי שיעור באיסורין עכ"ל. וכתב על זה הגאון בעל מנ"ח ז"ל מלוה ק"ל דהרמב"ם סובר דעל פחות משוה פרוטה ליכא מלוה דוהשיב דאפי' אם נאמר דח"ש אסור מה"ת מ"מ העשה דוהשיב לא רמיא עליו וכתב עוד בזה הגאון הנ"ל ניהו דאין על הגזלן מוטל העשה דוהשיב מ"מ שלו אינו נקרא ואם לירף ממעות שלו לפרוטה שלימה וקידש בו אשה אינה מקודשת כיון דיש בפרוטה חלק שאינו שלו עיי"ש. ועיין עוד בזה מ"ש הגאון ז"ל במלוה רנ"ט ובאמת כן מבואר בתוס' רי"ד לקמן בס"פ וז"ל שגזל דבר שאין שוה פרוטה אעפ"י שאינו יכול להוליא בדיינין ולאו בר השבה הוא מ"מ הגזלן במאי קנאו עיי"ש. א"כ לפ"ז שפיר לריך קרא דלכם בכה"ג שגזל חלי פרוטה והשלים ממעות שלו לפרוטה שלימה וקנה בעד הפרוטה לולב א"כ לכם ל"ה דהא יש בלולב חלק שאינו שלו אבל המ"ע דוהשיב ליכא גבי' וממילא לא חשיב מלהב"ע כיון דמלהב"ע לריך להיות בשעת עשיית המלוה והא דגזל הוי מלהב"ע משום עשה דוהשיב שמוטל עליו בכל רגע ורגע כמ"ש השעה"מ ה' לולב ולכן שפיר לריך קרא דלכם ודו"ק. אמנם בעיקר ד' השעה"מ יש לעיין מדברי התוס' שהקשו דאמאי לא קאמר רבא הטעם דלולב של אשירה ושל עיר הנדחת פסול ממעס מלהב"ע ולפי ד' השעה"מ מאי מקשו הא בשעת המלוה לא עשה עבירה ובאמת השעה"מ ז"ל מדחה דבריו מפני זה אך באמת אין זה קו' כלל דבאשירה השתא נמי עושה איסור דבכל רגע ורגע מלוה עליו לאבד פירותי' וא"כ שפיר מקשה התוס' ולדקו ד' השעה"מ ז"ל. ובזה מתורץ גמי האורחת חיים ז"ל שכ' דמלהב"ע ל"ה אלא באם הוא גופו עשה עבירה אבל אם אחר עשה עבירה ל"ה מלהב"ע דהרי בתוס' מוכח להיפך שהקשו דאמאי לא קאמר רבא הטעם דלולב של אשירה פסול משום מלהב"ע ולד' האורחת חיים ז"ל מאי קו' הא הוא נמי לא עבר עבירה אמנם להנ"ל ניחא דהא התם הוא נמי עבר עבירה משום ביטול עשה דאבד תאבדון וגם מיושב בזה קו' הגאון רעק"א ז"ל שהקשה על קו' התוס' שם דל"ל טעמא בלולב של אשירה ושל עיה"נ משום כתמ"ש תפ"ל משום מלהב"ע הא עדיפא הל"ל להקשות דל"ל קרא בנעבד דאסור לגבוה תפ"ל משום מלהב"ע אמנם להנ"ל לק"מ דמאשירה שפיר מקשו התוס' כיון דשם הוי בעידנא ככ"ל משא"כ בנעבד דא"ל לאבדו כיון דמותר להדיוט ול"ה בעידנא ול"ח מלהב"ע ודו"ק. וראיתי בספר מי באר מסכת סוכה שכ' לת' קו' רעק"א ז"ל דלריך קרא בקרבן ליבור דהוי מל"ע. דרבים ולא פסול משום מלהב"ע ולכן לריך קרא בנעבד עיי"ש. ודבריו במח"כ הם דברי שגגה האיך יעלה על דעת לומר משום דכיון דהוא מל"ע דרבים יהי' מותר להקריב קרבן הנעבד אדרבה פשיטא דלקרבן ליבור מאוס טפי והא דאיתא בברכות גבי ר"א ששחרר עבדו דמבואר דגבי מלוה דרבים א"פ משום מלהב"ע היינו רק דאין בזה מה שעושה עתה עבירה ע"י מלוה כיון דעשה דרבים דוחה אותה משא"כ בנעבד דל"ש זה כמובן. ועתה נשוב לקו' התוס' הנ"ל דל"ל קרא דלכם בלולב הגזול ונראה לי לת' באופן יאות דהנה החות יאיר בסי' ע"ט כ' להוכיח מתוס' סנהדרין דגר שנתגייר פטור להחזיר לישראל מה שגזל בגיותו בידי שמים וחייב בידי אדם וכ' מילתא בטעמו' משום דגר שנתגייר כקטן שנולד

דמי

דמי והוי כמו עשה תשובה ומתכפר לו אבל זה מה שחייב בידי אדם ע"ז לא מהני תשובה עיי"ש ומובא דבריו בח"ס ב"ב (דף ל"ו ע"א) עיי"ש. והנה נראה לי להעיר בדבר חדש דמלהב"ע אינו פוסל אלא דוקא אם העבירה הוא כמו המלוה היינו אם המלוה הוא בין אדם למקום צריך גם העבירה להיות בין אדם למקום אבל עבירה שהוא בין אדם לחבירו לבד אינו פוסל במלוה שבין אדם למקום והא דבגזל פוסל משום מלהב"ע משום דבגזל איכא גם עבירה שבין אדם למקום כנודע א"כ י"ל דשפיר צריך קרא בעכו"ם שגזל לולב ואח"כ נתגייר ורוצה לצאת בלולב זה יד"א דליכא גבי' החיוב בידי שמים כיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ומה שנוגע לחיוב השמים נתכפר לו ואינו נשאר רק החיוב בידי אדם מפאת הנימוסיות מצד נזקו של חבירו וממילא כיון דהחיוב הוא רק עבירה שבין אדם לחבירו כיון דמה שנוגע למקום נתכפר לו אינו פוסל במלוה שבין אדם למקום ושפיר צריך קרא דלכס עכ"פ לי"ה. ודוק היטב כי הדברים עמוקים בס"ד:

שם בתוס' ומיהו תימה בפרק כל שעה דתניא אין יוצא ידי מצה בטבל ודריש ליה מקרא תפ"ל משום מלהב"ע דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה. והנה קו' התוס' ל"ע לכאורה כנודע לפמ"ש התוס' לעיל מכי' דמלהב"ע לי"ה אלא רק אם העבירה גורמת להמלוה והיכא דאין עבירה גורמת להמלוה ל"ח מלהב"ע ולכן ל"ח באשירה מלהב"ע. א"כ ה"נ בטבל דאין עבירה גורמת להמלוה ומה מקשו התוס'. אמנם נראה דכונת התוס' דנהי דהיכא דאין העבירה גורמת להמלוה ל"ח מלהב"ע ז"ד היכא דבגוף המלוה ליכא עבירה רק דהמלוה והעבירה הוא בפ"ע אבל היכא דגוף המלוה הוא עבירה בכה"ג ל"ש הך כלל כמ"ש התוס' כיון דאין עבירה יכול להיות מלוה. וא"כ ה"נ במצה של טבל דבמה שמקיים המלוה עושה עבירה ולכן הוי תמיד מלהב"ע ומדוקדק מאוד לשונם הזהב, דקא אכיל טבל ונפיק ידי מצה' ובזה יש לת' קו' הרשב"א ז"ל על התוס' המובא ברשב"א סוכה (דל"ב) דמלהב"ע לי"ה אלא בדבר שבא לגלות. והקשה על זה הרשב"א ז"ל הא מבואר בירושלמי גבי מצה גזולה ובמצה של טבל דהוי מלהב"ע אף דאין בא לגלות. אמנם להנ"ל ניחא דשאני הכא במצה גזולה לפ"מ דמבואר בב"ק (דף ס"ו) דתברא או שתייא משלם ד' כדהשתא דנעשה גזלן מחדש א"כ ה"ה הכא דנעשה גזלן בעת שאוכל המצה הגזולה ואין עבירה מלוה וכן במצה של טבל ולכן פוסל בהם מלהב"ע אף דאינם באים לגלות וז"נ לענ"ד. ומיושב גם בזה סתירת המחבר דבאו"ח סי' תרמ"ע פסק דביו"ט שני יוצא בגזול משום דבמלוה דרבנן ל"ש מלהב"ע וביו"ד סי' ש"מ פסק דהקורע בחלוק הגזול דא"י ידי קריעה אף דהקריעה הוא רק מדרבנן וכבר עמדו בזה הרבה אחרונים. אמנם בהנ"ל ניחא דבאמת ס"ל להמחבר ז"ל דבמלוה דרבנן אינו פוסל משום מלהב"ע ושאני בקורע בחלוק הגזול דגוף המלוה הוא עבירה היינו כיון דבעת שקורע החלוק נעשה גזלן כמו בתברא או שתייא ולכן חשיב תמיד מלהב"ע כיון דאין העבירה יכול להיות מלוה ודוק. אמנם קו' התוס' הנ"ל על ר"ש דל"ל קרא במצה של טבל תפ"ל משום מלהב"ע יש ליישב בזה בדרך נכון וי"ל דזה תליא בפלוגתת אי דבר שאינו מתכוין אסור או מותר א"כ דאסור נהי דאינו מתכוין לאכול איסורא מ"מ אסור אבל אי נימא דשא"מ מותר א"כ לא איכפת לן במה דעושה עבירה באכילת המצה של טבל ול"ח מלהב"ע א"כ לפ"ז ר"ש לשיטתו דס"ל דשא"מ מותר א"כ לדידיה א"א למיפסל מצה של טבל מצד מלהב"ע כיון דאינו מתכוין לאכול האיסור רק לקיים המלוה אמנם הירושלמי דסתמא אא ריו"א והוא ס"ל דשא"מ אסור ולכן

האי

הוי מלהב״ע [ונהי דמבואר לר״ש ס״ל מלהב״ע זה דוקא היכא דהעבירה נעשתה במכוון וגוף העבירה כבר נעשה דבזה ל״ש א״מ משא״כ היכא דגוף המצוה הוא העבירה ואם על העבירה א״מ ל״ח מלהב״ע כנ״ל] ול״ק הא הוי פס״ר ז״א הא הוי פס״ר דל״נ לי׳ ורוב דעת הפוסקים דגם בשאר איסורין פס״ר דל״נ לי׳ מותר וז״כ מאוד בעזהשי״ת:

שם אמר ר״ה להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מעכו״ם לא תגזזו אתון אלא לגזזוה אינהו ויהבו לכו מאי טעמא סתם עכו״ם גזלי ארעתא נינהו וכו׳ וברש״י ז״ל סתם עכו״ם גזלו ארעתא מישראל נינהו ושמא אותו קרקע מישראל הוי. והקשו כל המפרשים דאמאי נקט רש״י ז״ל דוקא דהחשש הוא שמא גזל מישראל הא ר״ה בעצמו ס״ל בב״ק (ד׳ קי״ג) דגזל עכו״ם אסור מה״ת א״כ ה״ה בגזל עכו״ם. ונראה לע׳ בדרך נכון בכונת רש״י ז״ל דהנה לכאורה קשה דלמה צריך ר״ה לומר דיחתוך העכו״ם כי היכי דליהוי יאוש וש״ר ת״ל דאם יחתוך העכו״ם יהי׳ חייב מיתה משום גזל ולפי שיטת רש״י ז״ל בעירובין דבב״נ אמרינן קלבד״מ ולאו בר השבה והוי שלו גמור ועיין באמרי נועם דיני קנינים דין ב׳ שהוכיח דשיטת רש״י ז״ל כשיטת הרז״ה ז״ל דאף באיתא בעינא אמרינן קלבד״מ מה״ת וא״כ ל״ל טעמא דיאוש וש״ר כנ״ל ועיין בחמדת ישראל לאאמו״ר הגאון שליט״א בקונטרס נר מצוה בדיני ב״נ אות כ״א עיי״ש. אך לכאורה ל״ק די״ל כיון דקיי״ל דבקלבד״מ מהני תפיסה א״כ י״ל נהי דקנאו מ״מ ל״ח לכם כיון דמהני בי׳ תפיסה כיון דהתורה אמרה לכם צריך להיות לכם לכל דבר וכ״כ הרבה האחרונים וא״כ שפיר מוכרח ר״ה לומר מצד יאוש וש״ר. ונוכל ליישב בזה קו׳ התוס׳ דל״ל קרא דלכם תפ״ל משום מלהב״ע. ובהנ״ל י״ל דצריך קרא כגון שגזל לולב בשבת והוליאו לרה״ר באופן דשניהם באין כאחד ואמרינן קלבד״מ

וליכא עשה דוחה ל״ת וממילא ל״ח מלהב״ע לפי ד׳ השעה״מ הנ״ל ואם רוצה לצאת בלולב זה הו״א דיוצא לכן צריך קרא דלכם דלכם עכ״פ ל״ה כיון דמהני בי׳ תפיסה:

אמנם זה יש לדחות לפ״מ שהעלה הישועות ישראל נהי דבקלבד״מ מהני תפיסה מ״מ יכול המזיק לחזור ולתפוס א״כ שוב י״ל דבקלבד״מ הוי שלו גמור אף דמהני בי׳ תפיסה כיון דיכול לחזור ולתפוס וא״כ הדרא הקו׳ לדוכתא דל״ל טעמא דיאוש וש״ר תפ״ל משום קלבד״מ. אמנם י״ל לפמ״ש אאמו״ר הגאון שליט״א בספרו חמדת ישראל שם לחלק בדברי הישועות ישראל דדבריו ל״נ אלא ישראל בישראל ועכו״ם בעכו״ם אבל עכו״ם בישראל פשיטא דאסור לחזור ולתפוס מישראל הנגזל עיי״ש שהסביר זאת בסברא נכונה. ולפ״ז מיושב ד׳ רש״י ז״ל דלרש״י ז״ל הי׳ קשה קו׳ הנ״ל דל״ל לר״ה לומר טעמא מצד יאוש וש״ר תיפ״ל משום קלבד״מ ואין לומר דאין זה הוי שלו כיון דמהני תפיסה ז״א הא יכול לחזור ולתפוס והוי שלו גמור ולכן פי׳ רש״י ז״ל דחיישינן שמא הקרקע מישראל הוי ונהי דקנאו מצד קלבד״מ מ״מ שלו אינו נקרא כיון דמהני בי׳ תפיסה ואין לומר דהוי שלו כיון דיכול לחזור ולתפוס הא עכו״ם בישראל אסור לחזור ולתפוס ודו״ק:

(דף ל״ב ע״ב) **במתני׳** או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביו״ט והקשה ע״ז בשעה״מ בפ״ח מה׳ לולב ה״ה לדעת רש״י פסחים דאף בעבירה דרבנן שייך מלהב״ע א״כ אמאי אינו פוסל הכא משום מלהב״ע. ולענ״ד נראה דבאמת אין הוכחה כלל מרש״י פסחים (דף ל״ה ע״ב) לפימ״ש לעיל לחלק היכא דגוף המצוה הוא עבירה ובכה״ג הוי תמיד מלהב״ע כיון דאין העבירה יכול להיות מצוה ולכן גבי מצה של טבל חשיב תמיד מלהב״ע אף

בטבל מדרבנן כמ"ש לעיל סתירת המחבר ז"ל משא"כ הכא דבגוף המצוה ליכא עבירה והמצוה והעבירה הם בפ"ע גם רש"י ז"ל מודה דל"א מלהב"ע . ובזה ל"ק קו' הפרמ"ג [או"ח סי' תרכ"ח במ"ז סק"ג] מהך דאין עולין בסוכה שע"ג אילן ואם עבר ועלה כ' רש"י ור"ן ז"ל דיצא יד"ח והקשה הפרמ"ג ז"ל הא הוי מלהב"ע לפי"ד רש"י ז"ל אמנם בהנ"ל ניחא דבאמת ס"ל לרש"י ז"ל במצוה דרבנן ליכא מלהב"ע והתם שאני כנ"ל :

אמנם לאחר עיון נראה דקו' הפרמ"ג עולה יפה דהנה נראה ברור דגם בעת שיושב באילן איכא איסור במה שמשתמש במחובר כמבואר בעירובין (דף ק"ז ע"ב) ועיין בחמדת ישראל בקונטרס תורה אור אות מ"ה עיי"ש א"כ גוף המצוה היינו הישיבה הוא עבירה ודומה למצה של טבל וחשיב תמיד מלהב"ע אף בעבירה דרבנן כנ"ל . אמנם יש ליישב קו' הפרמ"ג באופן אחר לפימ"ש הרא"ש בהל' שופר מובא בשעה"מ פ' ג' ה' ט"ו מהל' א"ב דהא דחכמים יכולין לעקור דבר מה"ת בשוא"ת ז"ד דבעידנא דמיעקר ליכא המצוה אבל אם השבות הוא בעידן המצוה . אין כח ביד חכמים לעקור המצוה א"כ י"ל נהי דאסור לעלות מ"מ אם עלה שוב אין כח ביד חכמים לאסור כיון דבשעה שהוא על אילן מקיים מצות סוכה ואם כי עליי' הוא באיסור עכ"ז ל"ש למיפסל משום מלהב"ע כיון דהוא רק עבירה דרבנן ואין לומר כיון דהא"א ליסיבה בלתי עליי' א"כ גם עליי' הוא התחלת המצוה ואמאי לא יהי' מותר לעלות לכתחילה ביו"ט לפי ד' הרא"מ הנ"ל ז"א הא אפשר לעלות מעיו"ט ואין הליכה בכלל המצוה אך זה י"ל דמעיו"ט יהי' מותר לעלות ולישב עליו ביו"ט דבכה"ג שפיר הוי בעידנא ואין כח ביד חכמים לאסור וזה הוא דבר חדש ולא מצאתי מי שידבר בזה ובאמת מפשטות לשון המתני' ואין עולין ביו"ט נראה מבעיו"ט ש"ד . ויודע אני כי יש לחלק בדברי הרא"ש ז"ל אמנם נראה מדעת שעה"מ ז"ל שציינתי לעיל דאין לחלק ועכ"ז צ"ע ולא באתי בזה רק להעיר לבב המעיין מה שיש להעיר בזה :

בירושלמי פ"ג ה' י"א איתא חברייא אמרין דברי ר' יוסה [דאמר המוציא לולב ברה"ר דפטור] שמצות עשה דוחה למצוה בל"ת . והנה דברי הירושלמי תמוהין מאוד מכמה טעמים חדא דאין עשה דוחה לתו"ע ועוד דהוא ל"ת שיש בו כרת ול"ה בעידנא ולכאורה הי' אפשר לומר דמכאן יש הוכחה לד' הג' מהר"ס מלובלין דבשבת ליכא רק ל"ת גרידא אמנם באמת א"ז ראי' כלל וי"ל בפשיטות בכונת הירושלמי דס"ל כשיטת הריב"א ז"ל דהל"ת נדחית ואינו נשאר רק אלא עשה גרידא וממילא פטור מחטאת :

וראיתי להג' בעל חת"ס ז"ל בח' יו"ד סי' רנ"א שכ' לת' קו' החכם השואל על הריב"א ז"ל ממתני' דשה' לו שני תינוקות ושכח ומל של ע"ש בשבת דחייב חטאת הא לפי שיטת ריב"א הל"ת נדחית וליכא כרת וממילא גם חיוב חטאת ליכא וכ' הג' ז"ל לחדש דאף על עשה דשבת איכא כרת ולכן חייב חטאת על העשה אף דהל"ת נדחית עיי"ש . אמנם לפי דברינו נראה מבואר מירושלמי כאן דליתא לדברי הג' ז"ל ועיין בכלי חמדה עה"ת לאאמו"ר הגאון שליט"א בפ' קדושים אות ב' עיי"ש :

והא דהוי ל"ת שיש בו כרת ואף הל"ת אינו נדחית [ובאמת כן קשה על הג' בעל החת"ס ז"ל שלא תי' בפשיטות הקו' על הריב"א ז"ל ממתני' שהי' שני תינוקות כיון דשבת הוא ל"ת שיש בו כרת ואף להריב"א ז"ל הל"ת אינו נדחית אמנם במקו"א כתבתי לת' ד' החת"ס ז"ל די"ל דס"ל להחת"ס ז"ל כיון דגם במילה איכא איסור כרת וגם נכרתו עלי' י"ג בריתות (ועיין בתוס' שבת ד' קל"ב ע"ב ד"ה האי עשה ול"ת דנראה מבואר דגם במילה שלב"ז נכרתו עלי' י"ג בריתות ולא כמהרש"א נדרים.

נדרים (ד' ל"א) ועיין בכלי חמדה פ' תזריע אות ב') . והנה מבואר ביבמות (דף ה') דרלא הגמ' למילף ממילה דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ודחי שאני מילה דנכרתו עלי' י"ג בריתות מבואר דמלד החומר שנכרתו עלי' י"ג בריתות דוחה ללאו"ע וא"כ קו' השיאל עולה יפה על הריב"א ז"ל]:

לכאו' נ"ל לתי' לפימ"ש הישועות יעקב בטעמא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת משום שע"י קיום העשה לא גרע משוגג ולכתי' חייב חטאת א"כ בלולב דשייך בי' טעה בדבר מלוה ופטור שוב י"ל עדול"ת אף דהוי ל"ת שיש בו כרת וזה כונת הירושלמי ד' ר' יוסה היינו כיון דס"ל דאמרינן בלולב טעה בדבר מלוה דפטור א"כ י"ל ג"כ עדול"ת אף דהוי ל"ת שיש"כ וזה נכון לפלפולא. אמנם קשה זאת להעמיס בד' הירושלמי דהרי מבואר שם אמר לון ר"י לא מן הדא הוא עיי"ש נראה דחברייא לא ידעו מטעמא דטעה בד"מ:

אמנם י"ל דמכאן הוא ראי' ברורה לדעת הג' בעל ברית אברהם ז"ל שכ' לחדש נהי דאין עשה דוחה ל"ת שיש"כ מ"מ גוף הל"ת נדחית ואינו נשאר רק הכרת וממילא אם ליכא האזהרה אינו עליו חיוב כרת וא"ש ד' הירושלמי. ועוד י"ל דס"ל לירושלמי דלילב הוי מל"ע דרבים כמו שנודע דעת הט"ז וי"ל דעשה דרבים דוחה גם ל"ת שיש"כ ולכן גם ל"ל בעידנא ועיין לעיל פסחים (ד' ג') מ"ש בזה ויש להאריך בזה הרבה ואכמ"ל יותר:

בעזהשי"ת מסכת מגילה.

(דף ג' ע"א) **משפחה** ומשפחה למאי אתא אמר ריב"ח להביא משפחות כהונה ולוי' שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה דאמר ר"י אמר רב וכו' עיין בתוס' ובר"ן ז"ל כאן שפירשו דהכא מיירי רק לענין קדימה דאין שום מלוה דאורייתא נדחית מפני מ"מ דרבנן עיי"ש היטיב. והנה בטורי אבן ז"ל מקשה ע"ז איך שייך על קדימה לקרות בטיל עיי"ש. ולפענ"ד לולא דמסתפינא הוי' נראה לי להעיר בדבר חדש דהנה באמת יש לדקדק על הא דנקט הגמ' כהנים בעבודתן' לכן נראה לי דכונת הגמ' הוא דאפי' אם כבר התחילו לעסוק בעבודה ג"כ מפסיקין וע"ז שפיר שייך לשון ביטול דמפסיקין לעשות עבודה ובאין לשמוע מ"מ:

אמנם דעיקר הדבר יש לעיין אי דינא הכי כיון דאם התחילו כבר לעסוק בעבודה נקראין עוסקין במלוה א"כ שוב יהיו פטורין ממ"מ מלד עוסק במלוה ולימר דהכא שאני משום דאפשר לקיים שניהם מ"מ קשה לדעת הפוסקים דס"ל אפי' אפשר לקיים ב' ג"כ שייך עוסק במלוה [ועיין בשמ"ק ב"ק (דף נ"ו) שהביא בשם הרהב"ד ז"ל אי עוסק במלוה פטור מן המלוה אף באפשר לקיים ב' זה פלוגתא דהנהי דלר"י פטור כ"ז שהאבידה היא בביתו אפי' אינו עוסק בה לשומרה ולכן הוי ש"ש ורבה ס"ל דאינו פטור אלא בעידנא דעסיק בה וזהו לא שכיח שיבא עני באותה שעה ולכן הוי לי' ש"ח עיי"ש היטיב]:

ובאמת מלבד זאת אין הכא בגדר אפשר לקיים ב' מה שיוכלו לעשות עבודה אח"כ ודין דאפשר לקיים ב' הוא רק כגון שהאבידה היא בביתו או בעת שלובש בתפילין וכדומה דיוכל לעשות הב' מלות בבת אחת משא"כ הכא דבשעת עבודה א"א לקיים מלוה אחרת כי אם אח"כ וזה ל"ת בגדר אפשר לקיים שניהם ואפי' המלוה השני' יהי' מלוה עוברת וכן מבואר בריטב"א ז"ל בסוכה (דף כ"ה) בסוד"ה

בסוד"ה שלוחי מצוה וז"ל ועוד למדנו הכ' דאע"ג דאיכא עלי' מצוה קבועה לזמן ודאי כגון ק"ש ושחיטת הפסח וקודם לכן באת לו מצוה אחרת שתבטלנו מן האחרת אם יתחיל בה רשאי הוא להתחיל בזו שבא לידו עכשיו וא"ת פורק עצמו ממנה כשפורקה מעליו מחמת החיוב המצוה שאין עליו החיוב המצוה עד שיגיע זמנה והראשונה, דמות עכ"ל הטהור. ומבואר מד' הקדושים דאין כפ"מ אפי' אם יוכל לעשות המצוה דעסיק בה גם לאח"כ והמצוה השני' היא מצוה עוברת כיון דבשעה שעוסק במצוה זו נעשה אללו המצוה השני' כדבר רשות וא"כ הכא אמאי מפסיקין הכהנים מעבודה ובאין לשמוע מ"מ אפי' באופן שמ"מ יתבטל לגמרי. אך באמת י"ל כוון דבמ"מ איכא פרסומי ניסא עדיף טפי משאר מצות דפטור בהם בכה"ג וזה הרבותא דמבטלין עבודה מפני מ"מ:

שוב האיר ד' את עיני וראיתי שכן מבואר בר"ח ז"ל [הנדפס מחדש בש"ס דפוס ווילנא] וז"ל כהנים המתעסקין בעבודתן כולם מבטלין עבודתן וכו'. ונראה מתיבת המתעסקין כמ"ש דהרבותא הוא אפי' אם כבר התחילו ג"כ מפסיקין ועי"ז שפיר נופל לשון ביטול ועפי"ז נ"ל לדחות ראיות הנובי"י ז"ל מהדו"ק חאו"ח בסו"ס מ"א שכ' ע"ד התוס' שהקשו יעשו עבודתן מיד ואח"כ יקראו מ"מ וכ' ע"ז הגאון ז"ל הא י"ל דמיירי בשחר קודם נץ החמה ועוד לא קראו המגילה שבלילה ואם יעשו עבודה מקודם שוב לא יוכלו לקיים הקריאה שבלילה ומה מקשו התוס' ותי' הג' ז"ל כיון דע"כ הכא מיירי בשים שעות לשניהם. דא"כ דמגילה זמנה עוברת ועבודה אין זמנה עוברת למה נקט דוקא מגילה הא ה"ה בשאר כל המצות דרבנן שקודמים אם זמנם עוברת אף למצוה דאו' שיוכל לקיים אח"כ וע"כ נ"ל דמיירי בים שהות לשניהם ושפיר מקשו התוס' עיי"ש. אמנם לפי הנ"ל א"ר די"ל דמיירי שפיר אף בשלא יוכלו לקרות אח"כ והעבודה יוכלו לעשות

גם לאח"כ מ"מ ז"ד במ"מ דלא מיפטר בשביל עוסק במצוה דפרסומי ניסא עדיף משא"כ בשאר כל המצות דפשיטא דאין מפסיקין כנ"ל וממילא ל"ק קו' התוס' די"ל דמיירי באופן שכ' הג' ז"ל ודו"ק:

שם מכאן סמכו בית רבי לבטל ת"ת ובאין לשמוע מ"מ והקשה בעי"ז ז"ל עפי"ד הר"ן ז"ל דמיירי רק לענין קדימה הא ת"ת נתבטל בכל רגע ורגע. ולענ"ד ל"ק עפ"מ דמבואר ברשב"א ברכות (ד' י"א) דמי שאין תורתו אומנתו אין ת"ת מקרי ביטול שיכול ללמוד אח"כ ובאמת הכל מחייב כן דת"ת לא מקרי ביטול בשביל המצוה מוכרחת כיון דהתוה"ק צוותה לעשות שתיהם ועיין בירושלמי פ"ק דברכות הלכה ב' ובירושלמי פ"ק דשבת דפריך וכי ל"מ רשב"י מפסיקין לעשות לולב וסוכה ולכאו' קשה דקארי מה קארי דילמא אה"נ אע"כ דפשיטא דל"ש בת"ת למיפטר ממצות חיובית אפי' דהם רק מכשירי מצוה והא דמלינן גדול הלימוד שמביא לידי מעשה זה הוא רק במצוה שאינה חיובית היינו שהמצוה יכולה להעשות ע"י אחרים אבל במצות שבגופו ל"ש למיפטר מהם אם עוסק בת"ת ועיין במו"ק (ד' ט' ע"ב) כאן במצוה שא"א לעשותו ע"י אחרים וכו' ובתוס' שם ועיין בירושלמי פ"ק דחגיגה (סוף ה' ז') רבנן דקיסרין אמרין הדא דאת אמרת כשיש שם מי שיעשה אבל אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד וכן מבואר ביבמות (דף ס"ג) גבי בן עזאי שחשקה בתורה ופטר נפשי' משום דאפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים הא בלא"ה לא מצי למיפטר נפשי' וממילא ל"ק קו' הטע"ז דבאמת ת"ת ל"ח ביטול כיון דבעת שבא חיוב המגילה ליכא כלל מצות ת"ת ול"ש בזה ביטול והבן:

וביותר י"ל דבכל עשיות מצוה מקיים מצות ת"ת כיון דבאמת בקרא נאמר „והגית" יומם ולילה נראה דהוא רק במחשבה והכונה כיון דעיקר הלימוד הוא לשמור ולעשות וא"כ אם עושה מצוה מקיים

מקיים לימוד התורה בפועל אך יש להעיר בזה ע"פ שראיתי לכבוד אאמו"ר הגאון שליט"א שכ' בתורה שבע"פ אשר אינה נלמד מי"ג מדות אינה בגדר תורה אלא בגדר מצוה והאריך בזה בחדושיו על הקרית ספר ז"ל בהקדמה סופ"ד עיי"ש היטב וכיון שהתורה ג"כ אינה אלא מצוה א"כ מכ"ש שהמצוה לא יתכן לקרותה תורה וא"כ מצות מקרא מגילה שהוא רק מצוה דרבנן אינו בגדר ת"ת אך באמת הרי מבואר בשבועות מ"ט ע"א דנשבעו על מ"מ ג"כ וגם כיון דילפינן מקראי דכתיב זאת זכרון בספר נראה דמ"מ הוי בכלל תורה כיון דנלמד מקרא וממילא קיום המצוה בפועל כ"ש הוי תורה ויש להאריך הרבה בזה ואכ"מ:

בסוגיא דשמא יעבירנו:

הנה ידוע קו' העולם דלמה לא גזרו חז"ל במלה ביו"ט של פסח שחל בשבת לשמא יעבירנו לפ"ד רש"י סוכה דהחשש שמ"י שילך אצל החכם ללמוד ברכתו א"כ המאי לא גזרו במלה מה"ט:

ונ"ל לתרץ בכמה אופנים. דהנה לכאורה צריכים להבין האיך יכולים חז"ל לעקור דמה"ת משום גזירה שמא יקרה אחד שלא יהי' בקי בברכה ויעבירנה ד"א ברה"ר כמבואר בגמרא „אין הכל בקיאין" ואיך עקרו בשביל זה מכולם:

אמנם נ' כיון דכל ישראל ערבין זל"ז והוי כאלו כאו"א עושה עבירה אך זה ניחא בלולב ושופר דנשים פטורות אבל במלה דנשים חייבות והן לא נכנסו לכלל ערבות כמ"ש הרא"ש ברכות א"כ מה בכך דא' בא לידי עבירה הא הן לא יעברו כלל כיון דלא שייך ערבות אצלם ולכן בשביל נשים לא עקרו חכמים לגמרי וכבר נדפס זאת בשמי באחד מירחונים וכ' לי ע"ז ידידי הרה"ג מוהר"י גארדון משוטאפארט מדינת אנגליא לדחות זאת עפ"ד רעק"א ז"ל בהשו' סי' ז' דבמה שנשים מצווין נכנסו לכלל ערבות ג"כ ונסתרו דברינו כיון דגם על איסור שבת נשים מצווין ושפיר שייך הגזירה. והשבתי לו לקיים דברי עפ"מ דמבואר בירושלמי סו"פ לולב הגזול חבריא אמרין טעמא דר"י (דהוליא לולב בשבת דפטור) דעדל"ת (ומוד' הירושלמי אלו הוא מקור נפתח לשי' הריב"א ז"ל דאף דאין עדול"ת מ"מ הל"ת נדחית) ולפ"ז האיך גזרו חז"ל שמ"י אם הל"ת נדחית ועכצ"ל דעיקר הגזירה הוא בשביל העשה הנשאר והגם שכ"כ התוס' מנחות ס"ח דבשביל עשה לנ"ז י"ל דבעשה חמורה מודו התוס' וכ"כ הפמ"ג בפת"כ והה"ד בעשה דשבת דהוי עשה חמורה ושפיר גזרו חז"ל אמנם בנשים דליתניהו בעשה דשבת כיון דהוי מ"ע שהז"ג וא"כ ממילא ל"ש בהו כלל הגזירה כיון דאף אם תוליא תהי' פטורה מצד עדל"ת. אך זה ניחא בלולב ושופר דנשים פטורים ושפיר גזרו אבל במלה דנשים חייבין ובהם ל"ש הגזירה כיון דאינה מצווה על העש' וממילא גם ערבות לא שייכא ולכן לא גזרו לגמרי ודו"ק:

ואחי היקר הב' המופלג חריף ושנון כמר חנוך העניך נ"י אמר לתרץ ע"פ הנ"ל דאיך גזרו חכמים שמ"י הא הל"ת נדחית לשי' הריב"א ואינו נשאר רק עשה ועל עשה לא גזרו (והוא קו' מהר"מ שי"ק) אמנם י"ל כיון דלולב ושופר הוי עשה שאשב"כ וא"ד לל"ת השב"כ וזה ניחא בלולב ושופר דנשים פטורות משא"כ במלה דגם נשים חייבות והוי עשה השב"כ א"כ ל"ש הגזירה כיון דהל"ת נדחית אף אם יוליא ד"א ברה"ר א"ד ויפה אמר:

וראיתי באחרונים שכ' לתרץ כיון דשיעור מלה הוא בכזית ושיעור הולאה דהוא בגרוגרות וא"כ אף אם יעבירנו לא לא יעבור כלל. אך יש לשדות בו נרגא כיון דאחשבה מצד קיום המצוה ה"ה דעובר עליו מצד הולאה. ועוי"ל לתרץ הקו' הנ"ל עפמש"ל איך יכלו חכמים לעקור דמה"ת בשביל שימלא א' שלא יהי' בקיא. ואמרתי דהטעם משום ערבות. אמנם נראה דז"ד במצוה דבעת שנאמרה כבר הי' שייך ערבות ע"ז שפיר יכלו חכמים לגזור משא"כ במצוה שהי' נוהגת עוד קודם שנכנסו לכלל ערבות ע"ז לא יכלו חכמים לגזור כיון דבעת שנאמרה המצוה לא הי' שייך הגזירה דשמ"י שוב לא יכלו לגזור אח"כ:

ומעתה נ"ל עפ"מ דמבואר בר"מ ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים ח"ש ד"ה וכאשר מת יהושע וז"ל אבל בלא ספק מיהושע ועד עתה וכו' הי' לוקחי' את הלולב בכל השנה כו' ע"ש וכ' מל' הזהב שנקט „מיהושע"

ועד עתה נראה דבימי משה לא הי' נוהג מצות התרוע היינו כשהי' ישראל במדבר רק עד שנכנסו לארץ ישראל והוא דבר חדש מאד. ואאמו"ר הגאון שליט"א האריך בכתי"ק הרבה בדברי הר"מ אלו והכ"מ ולפי"ז שפיר גזרו חז"ל בלולב שמא יעבירנו דמיד שנהג המצוה כבר נכנסו לכלל ערבות (ואף דשופר הי' נוהג מקודם כיון דבערבות נכנסו אח"כ בערבות מואב ואיך גזרו חז"ל בשופר. י"ל כיון דאסמכוהו אקרא זכרון תרועה יהי' לכם וגם משום דאין אנו בקיאין בקביעא דירחא) משא"כ במגלה דנאמרה עוד קודם הדיבור ואז ל"ה ערבות א"כ גם עתה שוב לא יכלו חכמים לגזור כיון דמיד שנאמרה המצוה לא הי' שייך הגזירה לכן לא עקרו אותה חכמים אח"כ ודו"ק:

בירושלמי מגילה פ"ג ה"ב על מתני' הי' כותבה וכו' הדא אמרה שהוא מותר בעשיית המלאכה (דאל"כ איך הוא כותב המגילה) ולכאורה קשה לפימ"ש הפוסקים דאף א"כ דפורים אסור בעשיית מלאכה ז"ד ביום אבל לא בלילה. א"כ י"ל דהמתני' קאי על מ"מ שבלילה וכבר עמדו בזה הרבה אחרונים:

ונ"ל בזה דרך פילפול דהנה הר"מ בפ"ב ה' מגילה ה"ה הביא ג"כ הך דינא דהי' כותבה וכ' ע"ז הה"מ ואולי הכל מודים במקרא מגילה וכונתו כיון דבמגילה בעינן פרסומי ניסא לכן לכ"ע בעינן כונה והנה בחידושי לסוגי' דמצות צ"כ כתבתי לחדש דמצות צ"כ תלי' בפלוגתא אי א"ר מדרבנן אי חשיב א"ר מה"ת. לפימ"ש הפוסקים דהא דמצות צ"כ הוא רק מדרבנן א"כ למ"ד דא"ר מדרבנן א"ר מדאורייתא וכיון דמדרבנן צ"כ ואם לא כוון לא קיים המצוה כלל אמנם למ"ד דס"ל דא"ר מדרבנן ראוי מה"ת אין הכונה מעכב ושפיר מקיים המצוה בדיעבד והארכתי בזה הרבה ואכ"מ ומעתה י"ל דסתם מתני' הוא ר"מ והוא ס"ל בסוכה (דף כ"ג) דעושה סוכה ע"ג אילן וע"ג בהמה כשירה דמדאו' מיחזא חזיא ודרבנן הוא דפסלוהו ע"ש וכ' האחרונים דר"מ ס"ל א"ר מדרבנן ראוי מה"ת עי' במלא"ר בסוגי' דשם וא"כ ממילא ע"כ ס"ל מצות אצ"כ וא"כ ק' אמאי צריך מתני' כונה במקרא מגילה וע"כ צ"ל כמו"ש הה"מ דבמגילה לכ"ע בעינן כונה משום דאיכא פרסומי ניסא אמנם זה תינח ביום דאיכא פרסומי ניסא אבל בלילה דליכא פרסומי ניסא כמ"ש התוס' והר"ן והרא"ש ז"ל ועיין בצפנת פענח להגאון הנפלא מדינאבורג שי' בפ"א ה' מגילה ה"ג עיי"ש וממילא שוב א"צ כונה בלילה וא"כ דהמתני' קאי על מגילה שבלילה אמאי לא יצא בדיעבד אם לא כוון לבו. ועכצ"ל דמתני' מיירי על מגילה שביום ושפיר הוכיח הירושלמי דמותר בעשיית מלאכה ועי' בב"י ה' מגילה תר"צ ס"ב עיי"ש ודו"ק:

ובזה יש ליישב ג"כ קו' הלח"מ במקומו על הה"מ הנ"ל שכ' דבמגילה לכ"ע בעינן כונה משום פרסומי ניסא והקשה עליו מהא דמקשה הש"ס בר"ה ד' כ"ט על רבא דס"ל מצות אצ"כ מברייתא דהי' עובר אחורי ביהכ"נ ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא וא"ל לא יצא ולפי"ד הה"מ מה קו' הא שאני מגילה דבעינן לכ"ע כונה אמנם להנ"ל י"ל דקו' הש"ס הוא מדקתני סתמא נראה דה"ה ההולך בלילה אחורי ביהכ"נ ושומע מקרא מגילה דלא יצא אם לא כוון לבו ואמאי הא בלילה ליכא פרסומי ניסא ואמאי לא יצא ושפיר מקשה הש"ס לרבא והבן ועיי' בטו"א ר"ה בסוגי' דשם מ"ש בזה עיי"ש:

וגיסי יקירי המופלא חו"ב זית רענן כמו"ה יצחק מאיר נ"י בן הרב הגאון אבד"ק ווידאווע שיחי' כ' לי לתר' ד' הירושלמי באופן אחר וזהו דהנה באמת קשה הכי על מתני' אמאי אם כוון לבו יצא הא לא בירך ברכת המגילה ובאמת שכן הקשה התוס' ברכות בר"פ

בי'

הי׳ קורא על מתני׳ דהי׳ קורא בתורה והגיע זמן ק״ש ותי׳ דברכות אינן מעכבות עיי״ש אמנם הכא אכתי יקשה לפימ״ש הג׳ מוהר״י ענגיל נ״י בספרו לקח טוב כלל י״א לחדש דהא דאין ברכות מעכבות ז״ד במצוה דאו׳ אבל במצוה דרבנן הברכה מעכבת כיון דהברכה הוא ג״כ מחלקי המצוה עיי״ש וא״כ מה מהני במגילה אם כוון לבו באם לא בירך אך י״ל כיון דמ״מ הוא מד״ק והוי כד״ת ולכן אין הברכה מעכבת. והנה זה ניחא במגילה שביום דהוי מד״ק אבל במגילה שבלילה דהוא רק מדרבנן כמו״ש הנוב״י ז״ל מהדו״ק חאו״ח סי׳ מ״א וממילא שוב הברכה מעכבת וקשה כנ״ל מה מהני אם כוון לבו הא לא בירך ועכ״ל דמתני׳ לא איירי כלל במ״מ שבלילה וממילא שפיר הוכיח מינ׳ הירושלמי דמותר בעשיית מלאכה את״ד ויפה אמר:

אמנם בעיקר דברי הג׳ מוהר״י ענגיל שי׳ שכ׳ להכריח דבמצוה דרבנן הברכה מעכבת לענ״ד אין זה מוכרח דהנה כל חילי׳ דידי׳ מד׳ רש״י סוכה (ע״ו ע״ב) ד״ה אלא לרב יאמר אין זה הדר קשיא דר׳ חנינא דהא אפי׳ בשני נמי לרב לא נפיק דהא מצוה הדורה בעינן הואיל ומזכיר שם שמים עליו ע״כ מבואר מד׳ רש״י ז״ל דהא דחסרון הדר פסול משום דמברך עליו וא״כ דהברכה אינו מעכבת כ״ש בלא יעכב מצות הדר שהוא פסול רק מצד הברכה ועי״כ מבואר דבמצוה דרבנן ברכה מעכבת:

ולענ״ד נראה כונה אחרת בד׳ רש״י ז״ל ונקדים ד׳ רש״י בר״פ לולב הגזול ד״ה בשלמא יבש שכ׳ בזה״ל פסול מדרבנן נמי כיון דהמצוה הוא משום זכר למקדש בעינן הדור מצוה ול״ב כונתו ונראה דכונת רש״י ז״ל לת׳ קו׳ התוס׳ שם מ״ש מחסר דכשר ביו״ט ב׳ ותי׳ כיון דבאמת אתרוג כל ז׳ במקדש כיון דכתיב ושמחתם שבעת ימים לפני ד׳ אלקיכם והוי כמו קרבן הקרב לגבוה דבעי שיהי׳ מן המובחר וא״כ יש בו משום הקריבהו נא לפחתך וממילא הא דבעי הדר כל ז׳ במקדש אינו לבד משום דכתיב הדר בקרא רק גם משום דכתיב ושמחתם לפני ד׳ וסיימו במקדש וממילא בעינן מצוה מהודרת וכיון דהאן עבדינן זכר למקדש לכן בעי מצוה מהודרת כיון דבמקדש גם בלא הדר דקרא ג״כ הי׳ צריך הדר דוקא ולכן גם זכר למקדש בעי הדר וז״ב בכונת רש״י ז״ל ומעתה י״ל דזה כונת רש״י ז״ל גם כאן הואיל ומזכיר שם שמים עליו היינו במה דקרא הזכיר עליו ש״ש שיהי׳ לפני ד׳ וממילא בעי הדר וכיון שכן גם זכר למקדש בעי הדר וכונתו לת׳ קו׳ התוס׳ הנ״ל והבן וממילא א״ר כלל מד׳ רש״י לד׳ הג׳ שיחי׳. ויש להעיר עוד בד׳ הג׳ שיחי׳ דהנה הוא בעצמו הביא ד׳ התוספתא המובא בטור סי׳ תרל״ב דאם קרא את המגילה ולא בירך כלל לא לפני׳ ולא לאחרי׳ יצא מוכח לכאו׳ דגם במצות דרבנן אין הברכה מעכבת וכ׳ הג׳ שיחי׳ די״ל דמגילה שאני דהוי מד״ק וכד״ת דמיא עיי״ש אך אכתי יקשה לפימ״ש הטו״א דהטעם שאף הן הי׳ באותו הנס אינו מועיל לחייב נשים רק מדרבנן וא״כ גבי אשה יהי׳ הברכה מעכבת. ובאמת מהתוספתא ל״ק כיון דתוספתא ס״ל דנשים פטורין מקריאת המגילה כמו״ש הבה״ג ז״ל. אמנם על הטור קשה דס״ל כשיטת הרמב״ם ז״ל דנשים חייבין גם בקריאה א״כ הו״ל להטור לחלק לענין ברכה בין איש לאשה. הן אמת כי עפי״ד הטו״א הנ״ל יש להקשות גם על תי׳ הרז״ה ז״ל דלכן מותר להתענות באסתר תענית ואין בו משום לא לפניהם. כיון דמגילה הוא מד״ק וכד״ת דמיא וא״ל חיזוק אמנם לפי״ד הטו״א לא הועיל הרז״ה ז״ל בתי׳ דאכתי יוקשה על נשים דיהי׳ אסורין בתענית כיון דהן חייבי׳ רק מדרבנן. אך אאמו״ר הגאון שליט״א אמר לי דיש לחלק בין מ״מ למשתה ושמחה דגם בזה נשים

נשים חייבין מד"ק וי"ל עוד לת' בפשיטות ואכ"מ :

שבתי וראיתי להגאון בעל מגן אלף ז"ל או"ח סי' תכ"ד ס"ק ה' שכ' לת' שם ד' רא"ש ומחלק שם בין מצוה דאו' ומצוה דרבנן ותו"ד דביוט"ש דהוא רק מדרבנן לא מסתבר כלל שיכשירו לולב הגזול שאינו יכול לברך עליו דהא הברכות ג"כ מדרבנן ואיך יתקנו שיוצא ידי מצוה דרבנן במידי דלא מצי לברוכי עלה אמנם במצוה דאו' דהברכות אינם מעכבות שפיר נפיק יד"ח דהברכות אינם רק מדרבנן עיי"ש ופלא על הג' ז"ל שלא הביא מד' רש"י אלו ולפי"ז אפי' א"נ דפי' רש"י כפשוטו מ"מ א"ר כלל לד' הג' מוהר"י ענגיל נ"י די"ל דז"ד היכי דלא מצי לברך עליו כגון מחמת פסול גזל או מפני דאינו הדר אבל היכי דיכול באמת לברך עליו רק ששכח ולא בירך באמת אינו מעכב לפי"ד הג' ז"ל:

ונחזור לעניננו הראשון נ"ל לת' ד' הירושלמי בפשיטות עפי"ד הנוב"י הנ"ל דמגילה שבלילה הוא רק מדרבנן וכ"כ הטו"א . והנה כבר כ' הרדב"ז ושאר פוסקים דבמצוה דרבנן לכ"ע א"ל כונה א"כ א"ש בפשיטות דע"כ המתני' לא קאי על מגילה שבלילה כיון דבלילה אף אם לא כיון לבו יצא. שוב אמר לי ח"א שכ"כ בזה לת' הגאון מבערזאן שליט"א בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ס' עיי"ש :

ומידי עיינתי בו ראיתי לסג' סי' שהביא ד' החת"ס שכ' לת' המתני' דהי' כותבה ודורשה דמבואר דבעי קריאה דוקא אם נימא דכתיבה כדיבור דמי אמאי לא יצא בכתיבה לבד ותי' עפי"ד התוס' גיטין דהיכי דכתיב אמירה לא סגי בכתב . ה"נ במגילה דכתיב אמר עם הספר לא סגי בכתב ע"ש . ולענ"ד י"ל בפשיטות כיון דבמגילה בעינן פרסומי ניסא ובכתב ליכא פרס"נ ולכן צריך דוקא אמירה בפה . וי"ל בזה לת' ד' הירושלמי הנ"ל לפימ"ש לעיל דבלילה ליכא פרס"נ א"כ ע"כ המתני' איירי רק ממגילה שביום דא"נ דקאי על מגילה שבלילה אמאי לא יצא בכתיבה לבד ויש לפלפל בזה הרבה ואכ"מ :

ואגב אכתוב מה שאמרתי זה מקרוב ראי' מוסכלת לד' הנוב"י הנ"ל מד' הר"א מזרחי בביאורו על הסמ"ג בה' מגילה שכ' בזה"ל וא"ת היכי מצי רבנן לחדש מצוה ולא חיישו משום בל תוסיף י"ל דאיסור ב"ת ל"ש אלא כשמחדש המצוה אומר שהשם צוהו להוסיף על מצות התורה אבל הכא דקאמרי בהדי' משום פרסומי ניסא לא וכ"כ הסמ"ג במצות ב"ת (מל"ת שס"ד) והר"מ ז"ל בהקדמת חיבורו הגדול עכ"ל הטהור נראה מבואר מד' הק' דאי לאו דהי' במגילה פ"נ לא יכלו חכמים לתקנה משום חשש ב"ת . ומעתה לפימ"ש לעיל דבלילה ליכא פ"נ א"כ אכתי יקשה קו' הרא"מ על מגילה שבלילה דליכא משום פ"נ והיכא חשש ב"ת . אמנם א"כ דמגילה שבלילה הוא רק מדרבנן א"ש דכבר כ' הר"מ והסמ"ג דליכא ב"ת רק כשאמר דהוא מה"ת אבל מצוה דרבנן יכול להוסיף והבן :

ועפי"ד הרא"מ הנ"ל עמדתי בכונת רש"י מגילה (ס' ע"א) בד"ה ר' אסי אמר וכו' אבל אי לא אשכח עשרה לא אמר ר' אסי דלא לקרוא שאין איסור קריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה עכ"ל ולכאו' צ"ע כונת רש"י ז"ל דהשמיענו דליכא איסור קריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה מהכ"ת דיהי' איסור בדבר אמנם להנ"ל י"ל דהו"א כיון דליכא פ"נ ביחיד ממילא איכא חשש ב"ת וזה שהי' צריך רש"י ז"ל להשמיענו דליכא איסור בקריאת יחיד ובאמת בר"מ ז"ל בפ"א מה' מגילה סוף ה"ז שכ' וז"ל וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם י"ד אין קוראין אותה פחות מעשרה ומתוך השגת הראב"ד ז"ל נראה דהר"מ ז"ל ס"ל דאיסור יש בדבר וצ"ל דהוא מה"ט כיון דליכא פ"נ איכא

איכא חשש ב"ת **ויש** הרבה לדבר בזה **עי'** בר"ן **שם** ובירושלמי מגילה פ"א סוף ה"ג **מלבד** זאת גוף ד' הרא"מ ז"ל תמוהין **מאוד** דהרי מלאו מקרא כתיב בתורה כתב זאת זכרון בספר וכו' וכן תמה עליו במועדי ד' שם ובאמת הרמב"ן ז"ל פ' ואתחנן כ' דאי לאו שהאיר הקב"ה את עיניהם הי' בו חשש ב"ת וד' הרא"מ צלע"ג ובאתי רק להעיר :

ובעיקר ד' הג' הכוב"י ז"ל דמגילה שבלילה הוא רק מדרבנן באמת בד' הר"מ פ"א ה' מגילה כ' מבואר דלילה נ"כ הוא מד"ק עיי"ש ומה שהביא הכוב"י ז"ל ראי' לדבריו מד' התוס' ברים מגילה שהקשו **יעשו** עבודתן מיד ואח"כ יקרא מגילה . וקשה הא משכח"ל בשחר קודס הנץ החמה ועדיין לא קראו המגילה שבלילה ואם יעשו העבודה שוב לא יוכלו לגמרי לקרות מגילה שבלילה . ועכל"ל דמגילה שבלילה הוא רק מדרבנן וכיון דעיקר הדרש דמבטלין עבודה מפני מ"מ ממשפחה משפחה דכתיבא במגילה א"כ א"א לפרשו על קריאה המגילה שבלילה שלא נזכר כלל במגילה עיי"ש . י"ל דא"ר לפימ"ש הרב ברכי' ז"ל לחקור אי מגילה שבלילה אית לי' תשלומין א"כ י"ל דבאמת התוס' ס"ל דמהני תשלומין וא"כ אף א"נ דקאי על מגילה שבלילה מ"מ יעשו עבודה מקודם כיון דמהני תשלומין . ויש להאריך בזה הרבה ואכ"מ :

בסוגיא דיהוא"י (סנהדרין ע"ד ע"א)

לסיום **קונטרסי** אעתיק בזה מה שכתבתי בימים אלו בתשובתי לאהובי גיסי ה"ה האברך המופלא חו"ש וי"ר י"א כמו"ה **אברהם ישעי'** נ"י מעיר **בענדין** :

מכתבך היקר קבלתי ומאוד שמחתי משלומך הטוב ומחד"ת הנעימים ולאשית דבריך על מה שנסתפקתי בהדין יהרג ואל יעבור אם אונסים אותו להרוג את הטריפה אם מחויב למסור נפשו ואם שייך בטריפה מה חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהאי גברא סמוק טפי וכתבתי עפי"ד מרן הכ"מ ז"ל בפ"ה מה' יסה"ת ה"ה שכ' על הא דאיתא בירושלמי תרומות סיעה של בנ"א שהי' מהלכים בדרך ופגעו בהם עכו"ם ואמרו להם תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו נהרוג כולכם אפי' יחדוהו אחד מהם אם אינו חייב מיתה כשבע בן בכרי ס"ל לר"ל דיהרגו כולם ואל ימסרו נפש אחת מישראל וכן פסק הרמב"ם ז"ל ותמה ע"ז הכ"מ הא עיקר הטעם דבשפכ"ד יהרג ואל יעבור משום דמה חזית וא"כ הכא דל"ש הסברא דמה חזית כיון דהוא וגם נהרגים אם לא ימסרו אותו וכ' ע"ז הכ"מ בזה"ל ואפשר לומר דס"ל לר"ל שמ"ש בשפכ"ד סברא הוא אינו עיקר הטעם דקבלה היתה בידם דבשפכ"ד יהרג וא"י אלא שנתנו טעם מסברא להיכא דשייך אבל אין ה"נ אפי' היכא דל"ש הוי דינא הכי עכ"ל הזהב א"כ י"ל דה"ה דמחייב למסור נפשו בעד חבירו טריפה אף דל"ש מ"ח את"ד היקרים לכאו' אין זה דמיון כלל דע"כ לא קאמר ב"ל דיהרג וא"י בשפכ"ד אף דל"ש מ"ח ז"ד בשפכ"ד ממש כגון דיהי' חייב על הריגתו משא"כ בטריפה דגברא קטילא קטיל :

אך לאחר עניין יש להלדיק דבריך בתוספות ביאור כיון דחזינן דס"ל להר"מ ז"ל דאפי' ביחדוהו יהרגו ואל ימסרו הלא אפי' הם בעצמם הרגו הי' פטורים דשניהם שהרגו פטורים וכ"ש הכא דהם ל"ה רק הגורמים ואינם חייבין מיתה רק בידי"ש אם הי' במזיד ואעפ"כ חייבים

חייבין למסור נפשם אע"ג דל"ש מ"מ א"כ ה"ה בטריפה דחייב ג"כ מיתה ביד"ש על הריגתו צריך למסור נפשו ולא גרע מיחדוהו דל"ה גרמא וסברא דמ"ה ל"ש והכן . ומ"מ י"ל דז"ד להרוג את הטריפה בידים צריך למסור נפשו אבל ע"י גרמא מותר . וי"ל עוד טעם אחר דשייך גם בטריפה יהרג וא"י עפימ"ש הר"ן סנהדרין בסוגי' דשם שאם אונסים אותו לבוא על הכותית יהרג וא"י כיון דזימנין דחייב מיתה כגון בפרהסיא דקנאים פוגעים בו והוי בכלל אביזרהו דג"ע עיי"ש וזה נראה דהרודף אחר הטריפה להרגו יש לו דין רודף ומותר לכל אדם להרגו ועי' בנוב"י מה"ק חו"מ סי' נ"ט עיי"ש וכן כתב אאמו"ר הגאון שליט"א בספרו היקר חמדת ישראל ד' ל"ב בפשיטות ויש להכריח זאת מד' הר"מ בס' המצות מצוה רצ"ג דמבואר מד' דהקטן הרודף אחרי נערה המאורסה יש לו דין רודף וניתן לכל אדם להרוג אותו הגם הקטן אינו עושה איסור מ"מ מצד פגם דידה רשאים להרגו א"כ לא עדיף פגם דידה מהריגת טריפה דחייב מיתה ביד"ש על הריגתו א"כ לפי"ז כיון דיוכל לבוא לידי חיוב מיתה ברודף אחר הטריפה שוב הוי בכלל שפכ"ד ויהרג ואל יעבור . שוב ראיתי במנ"ח מצוה רצ"ו שנסתפק ג"כ בזה ונגע בקצת מדבריני ועיי"ש דדעתו נוטה שא"צ למסור נפשו על טריפה וגם אין לו דין רודף בהרודף אחר הטריפה ולענ"ד כמו"ש :

ונחזור לד' מרן הכ"מ שהבאתי דבשפכ"ד קבלה הוא דלעולם יהרג וא"י אף דל"ש מ"ח נר"ל נוכל לת' עפי"ד מה דקשה לי לכאו' על הרב בעל המל"מ ז"ל שכ' לחדש בפר"ד דעל שפכ"ד גם ב"נ מצוה למסור נפשו על קד"ה כיון דהוא מצד סברא אין נ"מ בין ישראל לב"נ והקשיתי מד' התוס' סנהדרין שם ע"ד ע"ב ד"ה ב"נ שהקשו דהא בב"נ לא נאמר וחי בהם והי' צריך למסור נפשו על כל המצות שלו ותי' דעיקר וחי אינו אתי בישראל דפטור למסור נפשו על שאר המצות דבלא"ה ידעינן זאת רק עיקר וחי בהם אתי כי היכי דלא ניליף שאר מצות מרוצח ומנערה המאורסה לכן צריך קרא דוחי בהם עיי"ש וכונתם כיון דבב"נ ליכא למיליף ממידו כיון דכל המצות שלו שוין א"כ אף דל"נ וחי בהם א"צ למסור נפשו על קד"ה ולד' המל"מ קשה הא גם בב"נ איכא רוצח דמחייב למסור נפשו וניליף מני' דה"ה על שאר מצות שלו. אך להנ"ל י"ל דהנה לכאו' צריכים להבין מה זה שכ' התוס' דאם לא נאמר וחי בהם בישראל הו"א דניליף מרוצח ומנערה המאורסה וקשה מ"ר מרוצח הא י"ל דרוצח שאני דהוא מצד סברא ועכצ"ל דהתוס' ס"ל כמו"ש הכ"מ דבשפכ"ד יהרג וא"י אף דל"ש הסברא א"כ שפיר הו"א דניליף מני' [ובאמת על סוגי' הש"ס קשה כנ"ל דקאמר מקיש נערה המאורסה לרוצח הא י"ל דוקא ברוצח יהרג וא"י כיון דהוא מצד סברא וצ"ל כנ"ל] . ומעתה ז"ד בישראל דמחייב למסור נפשו אף היכא דל"ש הסברא אבל ב"נ נהי דמצוה למסור נפשו בשפכ"ד פשיטא דזה רק במקום דשייך הסברא א"כ ל"ק דניליף שאר מצות שלו מרוצח הא י"ל רוצח שאני דהוא מצד הסברא ודו"ק :

ובאמת כד' המל"מ מבואר במלחמות סו"פ בן סו"מ שכ' בזה"ל אלא שגר הושב כל בצנעה אפי' „בעכו"ם וג"ע" יעבור וא"י ולא החמירה בהם „בעכו"ם וג"ע" יותר משאר מצות נראה שנזהר בלשונו ולא נקט שפכ"ד דבשפכ"ד גם ב"נ מצוה למסור נפשו. ודע שראיתי בס' כפ"ת יומא ד' פ"ב שרצה ליישב קו' התוס' סנהדרין שם שהקשה על הא דמקשה הש"ס הא אסתר בפרהסיא ואמאי לא מקשה הא ג"ע הוי דהא בג"ע יהרג וא"י אליבא כ"ע אף בצנעה וכ' כיון

דד'

דר׳ ישמעאל פליג על ר״א וס״ל בצנעא יעבור וא״י בודאי דה״ה בעריות ובשפכ״ד דחד דינא אית להו לר״י ולכן מקשה הש״ס והא אסתר בפרהסיא כי היכי דיקשה גם אליבא דר״י ואם הי׳ מקשה ג״ע הוי לא הי׳ מקשה כלום על ר״י וכ׳ אך דיש לחלק בין עריות ובשפכ״ד לע״ז דבהני תרתי מודה ר״י דיהרג וא״י אף בצנעא. אך מתוס׳ ע״ז כ״ז ומתוס׳ כתובות י״ט משמע דאין חילוק לר״י ובכולם יעבור ואל יהרג בצנעא עיי״ש וכן מצאתי בהגהות אשרי רפ״ק דכתובות והובא בשיורי ברכה יו״ד סי׳ קנ״ז והדבר תמי׳ מאוד האיך יעלה על דעת דלר״י יעבור וא״י בשפכ״ד בדבר שהוא נגד הסברא דמה נ״מ בין בצנעא לבפרהסיא וצ״ל דדעתם כמו״ש הכ״מ דבשפכ״ד יהרג וא״י אף דל״ש הסברא. אמנם לר״י דס״ל דבצנעא א״צ למסור נפשו על ע״ז עבירה חמורה כמוהו א״כ ס״ל דה״ה בשפכ״ד דהיכא דל״ש הסברא דמה חזית א״צ למסור נפשו בצנעא אבל היכא דשייך הסברא דמ״ח בודאי לא פליג ר״י ואין נ״מ בין בצנעא לבפרהסיא כן נראה לי ברור ואמת לפי״ד הכ״מ ז״ל:

אמנם לולי ד׳ הכ״מ הי׳ נ״ל להעיר דבר חדש בטעמא דר״ל והר״מ ז״ל דיש לחלק בשפכ״ד בין בצנעא לבפרהסיא דבצנעא יהרג וא״י רק היכא דשייך הסברא דמ״ח אבל היכא דל״ש הסברא א״צ למסור נפשו אמנם בפרהסיא דיהרג וא״י אפי׳ מצוה קלה א״כ מכ״ש בשפכ״ד אף דל״ש מ״ח לכן בש״ס סנהדרין גבי עובדא דמרי דורא דמיירי שם בצנעא לכן א״ל רבא הטעם דמ״ח דאם לא״ה לא הי׳ צריך למסור נפשו. אמנם הר״מ והירושלמי דאיירי בשעה של בנ״א ה[?]הוא בפרהסיא לכן יהרג וא״י אף דל״ש מ״ח כיון דעכ״פ לא גרע ממצוה קלה וצ״ע בכ״ז ויש להאריך בזה הרבה והכ״מ. מיסך אוהבך הדושה״ט בא״ה״ע:

ובדרך אגב אכתוב לך מה שראיתי בת׳ שבות יעקב מובא במלוא רועים בערך ב״כ שכ׳ בפשיטות. דב״נ אינו מצוה על הלבנת פנים ולפי״ז כ׳ דאם ישראל שלח לעכו״ם להלבין פני ישראל חבירו הישראל חייב דעכו״ם אינו ב״ח ואמרי׳ ישלד״ע עיי״ש ולעכ״ד תמי׳ מאוד ואף אם יהיבנא לי׳ דעכו״ם לעכו״ם אינו מצוה כיון דאינו דומה לשפכ״ד ממש מ״מ עכו״ם בישראל בודאי מוזהר שלא להלבין פניו וחייב מיתה על הלבנתו כיון דחזינן דב״נ נהרג על פחות מש״פ לגבי ישראל משום צערי דישראל וא״כ מכ״ש דחייב מיתה במלבין פני ישראל דאין לך צער גדול מזה. ועוד כ״ל כיון דחזינן דב״נ נהרג על עובדין ועל הטריפה א״כ נראה דל״ב אללו שפכ״ד ממש א״כ ה״ה בהלבנת פנים דהוי כאילו שופך דמים אע״ג דל״ה ממש שפכ״ד מ״מ ב״נ חייב עליו:

הן אמת כי בתוס׳ ב״מ ע׳ נסתפקו אי ב״נ מצוה על ריבות כיון דדמי לגזל ועי׳ במל״מ בפ״ה מה׳ מלוה ולוה הי״ד שהביא בשם הרמ״א ז״ל שכ׳ בפשיטות דב״נ אינו מצוה על ריבית מ״מ נראה לחלק בין ריבית דדמי לגזל ובין הלבנת פנים דדמי לשפכ״ד כיון דשפכ״ד חמור טפי וגם ישראל נהרג עליו ולכן אף דלא דמי לממש שפכ״ד מ״מ ב״נ נהרג ויש לה״ר לזה מהא דאיתא בסוטה י׳ ע״א דלמדו חז״ל מתמר דנוח שיפיל עצמו לכבשן אש ואל ילבין פני חבירו ברבים ועי׳ בתוס׳ שם ד״ה נוח לי עיי״ש וקשה לשיטת הסוברים דקודם מ״ת דין ב״נ הי׳

הי' להם וב"נ אינו מלוה לגמרי על קד"ה וכ"ש בדבר שאינו מלוה א"כ לפי"ד השבו"י דב"נ אינו מלוה על הלבנת פנים א"כ איך תמר מסרה נפשה על קד"ה במקום דאינה מלוה כלל ומחייבת בנפשה ועי' בהרמי"ט מובא בפר"ד דרוש ב' דאף אדם גדול בב"נ אינו רשאי למסור נפשו על קד"ה במקום שאינו מלוה אך אם נימא כמו"ש דב"נ מלוה על הלבנת פנים כיון דדמי לשפכ"ד י"ל דה"ה דמחייב למסור נפשו עליו כמו בשפכ"ד וכ' הפר"ד דב"נ מלוה למסור נפשו על קד"ה ושפיר היתה מוסרת נפשה על קד"ה אך קצת יש לעי' בזה כיון דתאומים היתה לה אז בבטנה א"כ האיך היתה יכולה למסור נפש העוברין ולא שייך בזה מ"ח ועכצ"ל דדין ישראל הי' לה ונסתרו דברינו וראיתי באחרונים שכבר העירו בזה מהא דאמר יהודה הוציאה ותשרף הא הי' לו להמתין עד שתלד ועיין בכלי חמדה לאאמו"ר שליט"א פ' תולדות אות א' עיי"ש ויש לפלפל בזה ואכ"מ :

ואחי יקירי הב' המופלג והמשכיל זית רענן כמר חנוך העניך נ"י העירני דלדינא לודקים ד' השבות יעקב עפי"מ שכ' בשיטמק"ב ב"מ ד' י' ד"ה מאי בינייהו די"ל עוד נ"מ בישראל שאמר לעכו"ם לא וגנוב לי כלים לר"ה דתלי' בב"ח ועכו"ם אינו ב"ח ואמרי' ישלד"ע ובר' השמק"ב ל"ל כמו שכתב אאמו"ר שליט"א בספרו היקר חמדת ישראל בסופו עפי"ד הפנ"י כיון דראה ויתר גוים עמד והתיר להם שוב ליכא לאו לפ"ע ואינם מוזהרין על ז' מלות לכן הוי עכו"ם אינו ב"ח עיי"ש א"כ ה"ה בהלבנת פנים נמי דהוי בכלל שפכ"ד מ"מ עתה אין ב"נ מלוה א"כ לודקים ד' השבו"י דאמרי' יש שלד"ע אך לא מטעמי' א"ד, וראיתי בשער המלך בפ"ה מה' מלוה ולוה הי"ד שכ' לתמוה על ד' המל"מ ז"ל שכ' לחדש דאף לר' סמא דתלי' עיקר דאי בעי עביד ואי בעי ל"ע ואף דהשליח לאו ב"ח המשלח פטור ז"ד בשליח ישראל שיודע שיש איסור בדבר הזה להמשלח ולא הי' לו לעשות אבל בשליח נכרי דאינו יודע שיש איסור בדבר זה להמשלח אף לר' סמא ישלד"ע והקשה עליו מד' השמ"ק הנ"ל דקאמר דנ"מ בישראל שאמר לעכו"ם לא ונגוב לי כלים הא בנכרי מודה ר' סמא דיש שלד"ע ואין נפ"מ בין א לר"ה ולר' סמא ולדידי לק"מ די"ל דדוקא בגזל דהוא מז' מלות ב"נ א"כ יודע עכו"ם בטוב שאסור לישראל לגזול הגם דעכו"ם אינו ב"ח מ"מ הוא מלוה שכליות ובכה"ג מודה המל"מ דגם בשליח עכו"ם פטור המשלח ותלי' עיקר באיב"ע ולא דמי זאת לנידון המל"מ דהוא איירי לענין ריבית ואין ב"נ מלות ואין ב"נ יודע שזה אסור לישראל ודו"ק :

ובאשר הצעתי ראשי הדברים לפני אאמו"ר הגאון שליט"א השיב לי בזה הל' אהובי בני הנה עיקר ראי' השבו"י מדלא מלינו בסנהדרין כיו"ב בשפכ"ד בהלבנת פנים ע"כ דב"נ אינו מוזהר ובפשיטות א"ר די"ל דכותי בכותי אינו מוזהר אבל לישראל אסור אך י"ל דסובר השבו"י דלא מלאנו מלוה שיהי' עכו"ם מלוה בה לגבי ישראל ולא לגבי עכו"ם ודוקא בפחות משו"פ כיון דלגבי ב"נ גם נהרג עליו יש לחייב אותו ג"כ בישראל משום

נכרי'

לעריו דישראל משא"כ לחייב אותו רק אם עושה כן לישראל ז"א בכלל ז' מצות ובפשיטות נראין דבריך ויש בזה תמי' ביד הרמ"ה סנהדרין בגזל פחות משו"פ שהביא בשם רש"י ז"ל דב"נ נהרג על פחות מש"פ לישראל וכו' שלא מסתבר ותמי' מאוד הלא כד' רש"י מוכרח מע"ז ע"ב דב"נ שגזל לישראל פחות מש"פ נהרג משום לעריו דישראל וגם מסוגיא דש"ס דסנהדרין מוכרח כן דהרי אסור פי' שהכותי חייב מיתה כמו"ש הרמ"ה בעצמו שם בסו"ד ציו"ב בשפכ"ד עיי"ש מ"ש לה' דל"ק שפכ"ד בשוגג א"כ דבריו סתורין מני' ובי' ולע"ג לענ"ד א"ד אאמו"ר שליט"א ויש להעיר בדבריו הנחמדים במ"ש דהשבו"י ס"ל דלא מצינו מצוה בב"נ שיהי' מוזהר רק אצל ישראל מד' רש"י סנהד' ע"ד דרש"י ז"ל ס"ל דאפי' דא"כ דב"נ מצוה על קד"ה בפרהסיא ז"ד בתוך בנ"י אמנם התי' הר"ן סנהדרין שם הביא ד' רש"י הנ"ל וחולק עלי' וכ' בפשיטות דאם מצוה על קד"ה ה"ה דמצוה בתוך נכרים אם הם אינם עובדים ע"ז וכ"ל דס"ל ככ"ל כיון דאם הוא מז' מצות ב"כ א"א לומר דמוכרח דוקא להיות הקד"ה לפני ישראל והבן :

אדרעססע של המו"ל

Духов. Раввинъ

М. Д. Плоцкій

Въ ВАРТА, Калишской губ.

Rabbiner

M. D. Plocki

w WARTA, Kalisz. gub. Rus. polen

